Tartu Ülikool

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Kultuuriteaduste instituut

Etnoloogia osakond

Kätlin Kiik

Religiooni roll sõltuvusravis Lootuse Küla näitel

Magistritöö

Juhendaja: Laur Vallikivi (PhD)

Tartu 2025

Autorideklaratsioon

Olen magistritöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõttelistele seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Kätlin Kiik

(allkirjastatud digitaalselt)

22.05.2025

Annotatsioon

Magistritöö „Religiooni roll sõltuvusravis Lootuse Küla näitel" eesmärk on analüüsida, milline roll on religioossetel – antud kontekstis kristlikel – tõekspidamistel ja neile tuginevatel praktikatel Lootuse Külas pakutavas sõltuvusravis, et paremini mõista, kuidas religioon kujundab inimese mõtlemist ja käitumist eluraskustega toimetulekul. Tegemist on antropoloogilise-etnoloogilise uurimusega, mis toetub Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnutega tehtud etnograafiliste intervjuude ning veebisisu temaatilise analüüsi tulemustele. Võttes arvesse Lootuse Küla veebiplatvormidel tehtud postitusi ning intervjueeritud töötajate ja programmis viibijate tausta ja öeldut, väidan, et kristlikel tõekspidamistel on Lootuse Küla sõltuvusravis keskne roll. Programmis osalejad püüavad kristlikele – nelipühilusega seotud – tõekspidamistele ja praktikatele tuginedes vabaneda sõltuvusharjumustest iseendaga tegelemise ning ümbritsevate inimeste ja Jumalaga suhte loomise ja arendamise kaudu. Analüüsi käigus jõudsin järeldusele, et religioonil ja selle praktiseerimisel on neli peamist rolli sõltuvusravis: religioon (1) pakub eneseanalüüsi ja -arengut soosivat õpetus- ja distsipliinisüsteemi, (2) suunab vaate minevikust olevikku ja tulevikku, (3) juurutab uued arusaamad ja harjumused ning (4) tagab sotsiaalse tugistruktuuri ja selle kaudu kuuluvustunde.

Märksõnad: sõltuvusravi, kristlus, Lootuse Küla, antropoloogia, eetika

CERCS kood: S220 – kultuuriantropoloogia, etnoloogia

Sisukord

Sissejuhatus 6

1. Sõltuvusravi võimalused Eestis 10

1.1. Religioossetele elementidele tuginevad sõltuvusravi programmid 12

1.2. Lootuse Küla 13

2. Teoreetiline raamistik 17

2.1. Eetikaantropoloogilised lähtekohad sõltuvusravi kontekstis 19

2.2. Religiooniantropoloogilised ja kristlikud lähtekohad sõltuvusravi kontekstis 24

2.2.1. Nelipühiluse eripära ning selle roll sõltuvusravis 28

3. Allikad ja meetodid 32

3.1. Uurija roll ja uurimust mõjutanud tegurid 32

3.2. Netnograafia 35

3.2.1. Uuritav veebimaterjal ja tööprotsess 36

3.3. Etnograafiline intervjuu 39

3.3.1. Valim ja tööprotsess 40

4. Sõltuvusharjumustest vabanemine Lootuse Külas 44

4.1. Lootuse Küla programm 44

4.1.1. Lootuse Küla programmi seotus religiooniga 45

4.1.2. Intervjueeritavate religioosne taust ja roll sõltuvusravis 50

4.1.3. Sõltuvuse kirjeldamine Lootuse Küla programmis 52

4.2. Kristlikud tõekspidamised ja praktikad sõltuvusravis 54

4.2.1. Õpetus- ja distsipliinisüsteem 55

4.2.2. Doktriin uuest algusest 58

4.2.3. Uute arusaamade ja harjumuste loomine 61

4.2.4. Kogukondlik kuuluvus 66

Kokkuvõte 70

Kasutatud allikad ja kirjandus 73

Summary 89
Lisad 92
Lisa 1. Foto Lootuse Küla poest Kaubaait 92
Lisa 2. Uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm 93
Lisa 3. Intervjuu küsimuskava ilma täpsustavate küsimusteta 96
Lisa 4. Lisaintervjuu küsimuskava ilma täpsustavate küsimusteta 101

Sissejuhatus

Alkoholi-, narkootikumide ja ravimisõltuvus[1] on murekoht nii indiviidi kui ka ühiskonna tasandilt vaadatuna. Ühest küljest mõjutab sõltuvus nii inimese vaimset ja füüsilist tervist, sotsiaalset käitumist kui ka majanduslikku olukorda (Eelmaa ja Aalbok 2021). Teiselt poolt on sõltlane kaotuseks, koormaks ja ohuks ühiskonnale (sh riigile) ja selle liikmetele, kuna sõltuvusega kaasnevad tihti mitmed terviseprobleemid (sh enneaegne surm terviserikke või enesetapu põhjusel) ja kuritegevusega seotud juhtumid, millest omakorda tulenevad suured ülalpidamise ja raviga seotud kulutused (Strömpl jt 2014; Värnik jt 2004). 2023. aasta andmete põhjal oli Eestis iga neljas politsei väljakutse ja alla 50-aastaste surm seotud alkoholiga (Sotsiaalministeerium 2024a). Samuti on viimase kümne aasta jooksul kasvanud uimastitarvitajate ja narkosurmade arv, mistõttu peetakse Eestis oluliseks alkoholi ja narkootiliste ainetega seotud (ravi)teenuste parandamist (Einmaa 2023; Sotsiaalministeerium 2024b). Sel põhjusel ja ka muudest huvidest lähtudes on läbi viidud mitmeid uurimusi, mis on keskendunud sõltuvusega seotud ja seda põhjustavate tegurite uurimisele ning rehabilitatsiooniteenuste kaardistamisele, nende kvaliteedi hindamisele ja arendamisele (Harro 2006; Kalda ja Zharkovsky 2015; Laande 2023; Põder jt 2022; Servet 2020; Strömpl jt 2014; Tamm jt 2016).

Sõltuvusravi programmid toetavad muutuste elluviimist ja kainena püsimist, mistõttu on neil oluline roll sõltuvusprobleemidega tegelemisel. Kuigi Eesti on statistilistel andmetel üks sekulaarsemaid riike Euroopas[2] ning siinset elanikkonna enamust ei ühenda ükski religioosne institutsioon, on mitmetesse sõltuvusravi programmidesse hakatud põimima religioosseid või spirituaalseid[3] elemente (Altnurme 2010: 18; AA Estonia i.a; Libertas i.a; Ringvee 2011: 46; Sõltuvusspetsialistid i.a; Uibu 2016: 60). Siinne töö paigutub laiemalt (Eesti) uurijate ja üliõpilaste tähelepanu pälvinud uurimisvaldkonda, mis keskendub religioossete ja spirituaalsete elementide kasutusele ja rollile tervishoius. Nimelt on uuritud nii spirituaalsuse ja religioossuse tähendust kui ka nende erinevaid rakendamisvõimalusi

[1] Lootuse Küla kasutab alkoholi-, narkootikumide ja ravimisõltuvuse kirjeldamiseks koondterminit „keemiline sõltuvus".
[2] Siiski on Eestis levinud mitmed religioossed-vaimsed uskumused ja praktikad, mis ei ole seotud ühegi kindla religiooniga (Uibu 2016: 60). Näiteks suur hulk Eesti elanikke usub mingit laadi vaimu või elujõudu (Altnurme 2010: 19).
[3] Sõnal spirituaalsus on lai tähendusväli, mistõttu on seda keeruline defineerida (Uibu 2016: 8, 19). Siiski tuginedes Uibu töös viidatud Hanegraaffi määratlusele, võib seostada spirituaalsust võrreldes religiooniga enam individuaalsuse ja sümbolite paindlikuma tõlgendusega (Uibu 2013: 9).

tervishoiusüsteemis, sh haiglates, hooldekodudes, rehabilitatsiooniasutustes ja erinevates programmides (Meel 2018; Linnuste 2025; Paal jt 2024; Taal 2013; Vaus 2014). Sellel teemal tehtud uurimused aitavad paremini mõista, kuidas erinevad religioossed või spirituaalsed tõekspidamised ja praktikad kujundavad inimese mõtlemist ja käitumist ning seeläbi on toeks eluraskustega toimetulekul.

Minu uurimuse fookuses on sõltuvusravi ja religioossete elementide vaheline seos, täpsemalt Lootuse Küla programm, mida pole veel eelnevas lõigus välja toodud vaatenurga alt uuritud. Lootuse Küla on organisatsioon, mille eesmärk on kristlikele – nelipühiluse tõekspidamistele tuginedes aidata alko-, narko- või ravimisõltuvusega inimesi (Lootuse Küla 2025). Lootuse Küla on käsitlenud või muude teemade seas puudutanud mõned (üliõpilas)tööd. Kõige põhjalikumalt on Lootuse Küla uurinud sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korralduse eriala lõpetanud Anne Ennok, kes oma lõputöö raames andis ülevaate Lootuse Küla programmis kasutatavatest taasühiskonnastamise meetoditest ning hindas nende tõhusust. Tema uurimusest tuli välja, et usk Jumalasse on Lootuse Küla liikmete sõnul üks suuremat tuge pakkuv tegur (Ennok 2022: 31)[4]. See asjaolu toetab minu uurimuse vajalikkust, et paremini mõista, mis mõju on religioonil programmis viibijatele. Lisaks Ennoki tööle on Lootuse Küla põgusamalt käsitletud veel teistes uurimustes, mis keskendusid vanglast vabanenutele pakutavatele tugiteenustele, sõltlaste vajadustele ja nende rahuldamisele, teenuste tulemuslikkuse hindamisele ning koguduse rollile sotsiaaltöös (Annuk 2013; Ekker 2018; Pannal 2019; Tiiter 2024).

Magistritöö teemani – religioossetel põhimõtetel põhineva Lootuse Küla sõltuvusravi programmi uurimiseni – jõudsin tänu põhjalikule internetikaevele ning oma eelnevatest teadmistest ja huvidest lähtudes. Nimelt oli mulle Keilas elades jäänud silma Lootuse Küla pood Kaubaait (vt Lisa 1) ning olin ka kuulnud lugusid antud koha kohta. Lootuse Küla tekitas minus huvi just seetõttu, et programmi jooksul toimub väidetavalt kristlike õpetuste ja neile tuginevate praktikate toel sõltlastega kardinaalne muutus, millel on tihti pikaajaline mõju sõltlase mõtteviisile ja harjumustele. Selleks, et sellest huvitavast nähtusest saada paremat ülevaadet, otsustasin seda lähemalt uurida, pöörates tähelepanu just religioossetele elementidele sõltuvusravi protsessis.

[4] Ennoki ja minu töö erinevad rõhuasetuse ja lähenemise poolest. Samuti erinevalt Ennokist toetusin uurimisel lisaks intervjuudele Lootuse Küla veebimaterjalidele.

Selleks, et minu magistritöös kasutatud terminid oleksid üheselt mõistetavad, selgitan lühidalt olulisemate mõistete valikut ja tähendust. Toetun töös läbivalt sõltuvusravi mõistele. Lootuse Küla on kasutanud enda programmi iseloomustamiseks nii rehabilitatsiooni[5] kui ka regeneratsiooni mõistet, kuid Lootuse Küla õppevideos kirjeldati neid kahe erineva mõistena, seostades Lootuse Küla neist teisega[6] (Lootuse Küla Meedia 2024l). Segaduse vältimiseks otsustasin terminitest rehabilitatsioon ja regeneratsioon nende erisuse tõttu loobuda ja selle asemel kasutada laiale publikule arusaadavat mõistet – sõltuvusravi, mida on kasutanud ka mitmed sõltuvusprobleeme käsitlevad organisatsioonid (Narko i.a; Sõltuvusspetsialistid i.a).

Algses küsimuskavas kasutasin põgusalt väljendeid sõltuvusest vabanema ja sellest paranema, kuid intervjueerides ja oma magistritööd kirjutades proovisin vältida neid sõnu, sest välitööde käigus ja põhjalikuma uurimise tulemusel selgus, et need sõnad ei iseloomusta hästi (Lootuse Küla) sõltuvusravi protsessi jooksul toimuvaid muutusi. Nimelt on (Lootuse Külas) levinud arusaam, et sõltuvusest ei ole võimalik täielikult vabaneda, kuid sõltuvusharjumustest küll. Just sel põhjusel kasutan magistritöös vabanemise ja paranemise mõistet ainult sõltuvusharjumustest ja -käitumisest rääkimise puhul ning viitan Lootuse Külaga seotud inimestele vahel sõnaga sõltlane. Lisaks kirjeldan sõltuvusprobleemiga tegelemist sõltuvuse kontrolli alla saamise või sõltuvusest taastumise protsessina.

Siinses töös uurin Lootuse Küla programmi antropoloogilisest ehk etnoloogilisest perspektiivist, et mõista sõltuvusravi läbinud inimeste kogemuste kaudu ravi olemust. Töö eesmärk on teada saada, milline roll on religioossetel tõekspidamistel ja neile tuginevatel praktikatel Lootuse Küla sõltuvusravis. Täpsemalt pööran tähelepanu sellele, kuidas kristlikud tõekspidamised ja praktikad on seotud sõltuvuse kontrolli alla saamisega ning kuidas nende teadmiste edastajad – Lootuse Küla töötajad ja programmis edasijõudnud – aitavad kujundada kogukonnaliikmete mõtteid ja käitumist ning seeläbi Lootuse Küla kuvandit. Ma ei hinda, kuivõrd edukas on konkreetne programm, vaid püüan edasi anda ja analüüsida Lootuse Küla liikmete öeldut. Fookuses on sõltlase ümberkujundamise protsess religioossete tõekspidamiste ja praktikate toel, mistõttu paigutub see töö religiooni- ja eetikaantropoloogiliste uurimuste kokkupuutepunkti.

[5] Rehabilitatsiooni eesmärk on füüsiliste ja vaimsete funktsioonide taastamise ja arendamise kaudu suurendada inimese toimetulekuvõimet ja sotsiaalset kaasatust (Strömpl jt 2014).

[6] Regeneratsiooniprogrammis tegeletakse vaimse taassünni kaudu sõltuvusharjumustest vabanemisega (Lootuse Küla 2024l).

Magistritöös toetun Lootuse Küla veebimaterjalide[7] ning töötajate ja programmis edasijõudnutega 2024 novembrist kuni 2025 jaanuarini (k.a) tehtud etnograafiliste intervjuude temaatilise analüüsi tulemustele, et luua pilt nii Lootuse Küla kuvandist kui ka tuua välja sõltuvusest taastumisega seotud isiklikud lood.

Alustasin välitöödega 2024. aasta septembris Lootuse Küla veebimaterjalide uurimisega ning sealt edasi liikusin intervjuudeni, et olla paremini kursis Lootuse Külas toimuvaga. Uurimuse käigus otsisin vastuseid kahele uurimisküsimusele:

1. Kuidas ja mil määral on religioossed tõekspidamised ja praktikad integreeritud Lootuse Küla programmi Lootuse Küla veebimaterjalide ning töötajate ja programmis edasijõudnutega tehtud intervjuude analüüsi põhjal?
2. Kuidas mõistavad ja kogevad Lootuse Küla töötajad ja programmis edasijõudnud religiooni rolli sõltuvusravi protsessis?

Esimese küsimuse püstitasin selleks, et mõista programmi sisu ja normatiivset tausta ning selle seost religiooniga. Teise uurimisküsimusega soovin intervjueeritavate tõlgenduste ja kogemuste põhjal teada saada, missugune roll on religioossetel elementidel – tõekspidamistel ja praktikatel – Lootuse Küla sõltuvusravi protsessis, et teha üldisem järeldus religiooni rolli kohta sõltuvusravis.

Magistritöös on neli peatükki. Esimeses peatükis annan ülevaate sõltuvusravi võimalustest Eestis ning tutvustan Lootuse Küla programmi. Teises peatükis toon välja enda uurimuse teoreetilised lähtekohad ning fookuse. Kolmandas peatükis kirjeldan uurija rolli ja uurimust mõjutanud tegureid ning tutvustan materjali kogumiseks ja analüüsiks kasutatud meetodeid. Neljandas peatükis avan analüüsi tulemused, toetudes püstitatud uurimisküsimustele.

[7] Kasutan töös läbivalt sõnu veebimaterjal ja veebisisu Lootuse Küla veebiplatvormidel (kodulehel, YouTube'is ja Facebookis) jagatud informatsioonile viitamiseks.

1. Sõltuvusravi võimalused Eestis

Käesolevas peatükis toon välja, missuguseid ravivõimalusi pakutakse Eestis alkoholi-, narkootikumide või ravimisõltlastele. Põhjalikumalt keskendun liikumistele ja programmidele, mis toetuvad religioossetele – siinses kontekstis ennekõike kristlikele – põhimõtetele. Peatüki teises pooles tutvustan Lootuse Küla ning kirjeldan täpsemalt sealse programmi sisu ja ülesehitust.

Sõltuvusel ei ole olemas üht kindlat definitsiooni, mistõttu on mitmeid erinevaid sõltuvusravi võimalusi. Üldlevinud on kolm perspektiivi, mis defineerivad sõltuvust bioloogilise, kognitiiv-käitumusliku või moraalse hälbena. Vastavalt sõltuvuse määratlusele ravitakse sõltuvust kas siis ravimite, teraapia, tõekspidamiste ümberkujundamise protsessi või nende omavahelise kombineerimise toel. (Grant Weinandy ja Grubbs 2021: 2; McCoy jt 2005: 9) Meditsiiniteadustes levinud arusaama kohaselt on sõltuvus haigus, mille avaldumist mõjutavad nii geneetilised kui ka keskkonnategurid (Harro 2006: 697; Urb 2020: 92). Moraalse-eetilise mudeli puhul tuleneb sõltuvus aga inimese valikutest ja väärtustest, mistõttu sellele arusaamale tuginevas sõltuvusravis õpetatakse sõltlasele, kuidas vastavalt (religioossetele) õpetustele hinnata nii enda kui ka teiste mõtteid ja tegusid, et enda tõekspidamisi ümber kujundada (Grant Weinandy ja Grubbs 2021: 2; Swora 2001: 10). Minu uurimus keskendub sõltuvusravile, mille fookuses on inimese tõekspidamiste ja harjumuste muutmine kristlike õpetuste ja praktikate toel.

Eestis on levinud nii farmakoloogilisel sekkumisel, psühhoteraapial kui ka väärtushinnangute muutmisel põhinev sõltuvusravi (Avatud Lootuse Fond i.a; Narko i.a). Lisaks ravile tegeletakse Eestis ka ennetusega, nõustamise ja erinevate kampaaniate toel (Narko i.a.; Tervise Arengu Instituut i.a; Tervisekassa 2025). Näiteks MTÜ Convictus tegevus on suunatud sõltuvusega seotud kahjude vähendamisele ning sõltlaste sotsiaalsele kaasamisele (Convictus Eesti MTÜ i.a). Samuti on läbiviidud uurimusi, mis kaardistavad pakutavaid teenuseid ja hindavad nende kvaliteeti (Strömpl jt 2014; Tamm jt 2016). Mitmed sõltuvust või terviseteemasid laiemalt puudutavad organisatsioonide liikmed peavad sõltuvusega tegelemisel edukuse tagajateks erinevate ravimeetodite (nt farmako- ja psühhoteraapia) kombineerimist, pikaajalist ravi ning lähedaste ja mitmete spetsialistide kaasamist (Kliinik i.a; Sõltuvusspetsialistid i.a; Tervisekassa 2025).

Tervisekassa andmetel on võimalik esmast abi saada koolitatud perearstilt ja -õelt, kuid tõsisemate situatsioonide puhul soovitatakse pöörduda sõltuvusravi spetsialistide poole (Tervisekassa 2025). Mitmed sõltuvusravi keskused peavad oluliseks mitte ainult aine tarvitamise lõpetamist, vaid ka muude – ennekõike psühholoogiliste ja sotsiaalsete – probleemidega tegelemist (Kliinik i.a; ReCuro i.a; Sõltuvusspetsialistid i.a). Arvatakse, et üksnes füüsilise tervisega tegelemisest ei piisa, et sõltuvus kontrolli alla saada (Kliinik i.a; Corrigo i.a).

Narko.ee koduleheküljel on välja toodud, et Eesti riik pakub sõltlastele nelja teenust, mis on toeks sõltuvusprobleemiga tegelemisel: lühiajaline sõltuvusravi, pikaajaline sõltuvusravi, opioidisõltuvuse asendusravi ning järelteenus. Lühiajaline sõltuvusravi põhineb psühhofarmakoteraapial ning selle eesmärk on lõpetada koheselt või järk-järgult uimastitarvitamine ning tegeleda võõrutusnähtudega. Pikaajaline sõltuvusravi toetub nõustamisele ja teraapiale, et muuta püsivalt inimese käitumismustreid, lõpetada uimastite tarvitamine ning suurenda inimese toimetulekut pikema aja jooksul. Opioidisõltuvuse asendusravi keskendub uimastite tarvitamisel tekkivate (võõrutus)nähtude vähendamisele metadooni või buprenorfiini manustamise kaudu, mille juurde kuulub ka psühholoogiline ja sotsiaalnõustamine. Järelteenus on mõeldud tagasilanguse ennetamiseks tervenevatele sõltlastele (ka lähedastele), kes on olnud pikaajalisel ravil või rehabilitatsioonis. (Narko i.a) Seega tegeletakse Eestis nii võõrutusnähtude leevendamise, püsivate muutute elluviimise kui ka tagasilanguse ennetamisega.

Sõltuvusravi pakkuvaid asutusi on üle Eesti. Tallinnas tegelevad sõltuvushäiretega inimeste ravimisega (sh opioidisõltuvuse asendusraviga) näiteks Wismari haigla, Tervisekeskus Elulootus, Lääne-Tallinna Keskhaigla psühhiaatriakeskus ja ReCuro kliinik (Narko i.a). Spetsiifilisemaid teenuseid pakuvad Sõltuvusspetsialistid ja Libertas Vaimse Tervise keskus, viimasel neist on üksus ka Tartus. Näiteks Sõltuvusspetsialistide teenuste hulka kuulub lisaks psühhiaatrilisele ja individuaalsele nõustamisele veel tagasilanguse ennetuse programm, 12 sammu tugigrupp ja vibroakustiline teraapia, mis toetavad nende sõnul uimastite tarvitamisest loobumist ja kainena püsimist. (Libertas i.a; Sõltuvusspetsialistid i.a). Lisaks on sõltuvusravi pakkuvaid asutusi Tartus (nt Tartu Ülikooli Kliinikum), Jõhvis (Tervisekeskus Corrigo), Sillamäel (Aasa Kliinik), Narvas (Narva Sõltuvuste Ravikeskus) ning Viljandimaal, kus on Viljandi Haigla sõltuvushaigete ravi- ja rehabilitatsioonikeskus, millel on allüksused ka teistes piirkondades (Narko i.a.).

1.1. Religioossetele elementidele tuginevad sõltuvusravi programmid

Üks tuntuim alkoholi liigtarbimise probleemiga tegelev ülemaailmne ühendus, mis tugineb religioossetele/spirituaalsetele elementidele on Anonüümsed Alkohoolikud (AA). Kuigi Anonüümsed Alkohoolikud ühendus ei ole ametlikult seotud ühegi usundi ega usulahuga, on sellel kristlik aluspõhi. Nimelt kasvas AA liikumine välja kristlikust organisatsioonist Oxford Group, mistõttu kuuluvad programmi juurde mitmed kristlusega seostatavad elemendid, nt viide Jumalale (AA Estonia i.a; Clarke 2023: 175; Dermatis ja Galanter 2015: 511). Just sel põhjusel liigitan siin töös AA grupid religioosseid elemente sisaldavate sõltuvusravi programmide alla.

Ametlikul Anonüümsete Alkohoolikute koduleheküljel (2025) on kirjas, et AA liikumine sai alguse USA-st üheksakümmend aastat tagasi. Tegemist on alkohoolikuid ühendava programmiga, mille aluseks on 12 sammu metoodika. AA liikumise keskse idee kohaselt on võimalik kainuseni jõuda siis, kui alkohoolik mõistab, et ta on alkoholi ees jõuetu ning usub millessegi kõrgemasse, kelle hoolde oma elu anda. 12 sammu hulka kuulub eneseanalüüs, oma tegude tunnistamine, iseloomuvigade eemaldamine, alistumine kõrgemale jõule, tehtud kahjude heastamine, Jumalaga teadliku sideme loomine (nt palvetamise kaudu), vaimne ärkamine ning nn hea sõnumi levitamine. (Alcoholics Anonymous 2025) See tähendab, et programmis tegeletakse eneseteadlikkuse, vastutuse ja vaimse kasvu edendamisega.

Anonüümsed Alkohoolikud (AA) programm on tasuta ning sellega saavad liituda kõik inimesed, olenemata taustast. Ainuke tingimus on see, et inimesel peab olema tahe või ta peab mingil viisil väljendama soovi alkoholist loobuda. AA grupid toetuvad anonüümsuse printsiibile. See tähendab, et AA liikmed ei tohi avaldada detaile programmis osalejate ja nendega seotud üksikasjade kohta. Samuti on programmis olulisel kohal ühine heaolu, kuna liikmete vahelised sotsiaalsed sidemed tagavad nende sõnul isikliku edukuse ja grupi toimimise. Anonüümsete Alkohoolikute põhimõtete kohaselt peetakse tähtsaks isiklike edulugude jagamist, kuna usutakse, et need tekitavad teistes sõltlastes lootustunnet ja tahet alkoholist loobuda. AA programmis ollakse seisukohal, et alkoholist tuleb loobuda terveks eluks, kuna sõltlasel puudub kontroll tarbimise üle. (Alcoholics Anonymous 2025) Seega AA võti seisneb kogemuste ja sarnaste väärtuste jagamisel ning ühise heaolu ja anonüümsuse tagamisel.

Eestis sai Anonüümsete Alkohoolikute liikumine alguse 1990. aastal Wismari haiglas ning nüüdseks on AA põhimõtetele toetuvaid rühmi üle Eesti. AA ei pea end usuliseks liikumiseks, kuid mitmed liikmed on nende sõnul saanud alkoholi tarvitamise harjumusest vabaks tänu kõrgemale jõule, mitte iseenda tahtejõule[8]. Eesti AA grupp on avatud igasugustele lähenemisviisidele, mistõttu ei ole neile oluline, kas usutakse Jumalasse, millessegi muusse või üldse mitte millessegi. (AA Estonia i.a) Lisaks Anonüümsed Alkohoolikud ühendusele toetuvad ka mõned teised Eesti sõltuvusravi programmid otseselt või kaudselt 12 sammu süsteemile, näiteks Libertas Vaimse Tervise keskus ja Sõltuvusspetsialistid (Libertas i.a; Sõltuvusspetsialistid i.a). Samuti on loodud Eestis narkosõltlastele mõeldud tugigrupid Anonüümsed Narkomaanid (Strömpl jt 2014).

Eesti kristlikke sõltuvusravi asutusi ühendab Avatud Lootuse Fond, kuhu on koondatud 19 rehabilitatsiooni asutust, mille hulgas on nii statsionaarset kui ka mittestatsionaarset ravi pakkuvaid organisatsioone. Avatud Lootuse Fond on 2018. aastal Oleg ja Andres Sõnajala poolt asutatud sihtasutus, mille eesmärk on nende sõnul tõsta Eesti rahva elukvaliteeti (tegeleda suuresti sõltlastega), edendada kristlikke väärtusi (sh pereväärtusi) ning toetada nende eesmärkideni jõudmiseks tehtavaid tegevusi. Selleks teeb Avatud Lootuse Fond koostööd mitmete organisatsioonidega. Neist suurimad on Jõhvis asuv Karskusselts Uus Põlvkond MTÜ, Tallinnas paiknev Living Israel Toetav Abi MTÜ, Haapsalus asetsev Samaaria Eesti Misjon MTÜ ning Taastõusmine Heategevusfond SA Järvamaal. Kõige suurem neist on aga Lootuse Küla, mis pakub statsionaarset ravi kuni viiekümne viiele sõltuvuses olevale inimesele. (Avatud Lootuse Fond i.a) Avatud Lootuse Fondi juhatuse liige Viljam Borissenko on ise Lootuse Küla programmi läbinud ning olnud seal ka programmi juht (VIVICUM i.a). Lootuse Küla kuulub küll religioosseid elemente sisaldavate sõltuvusravi asutuste hulka, kuid kuna tegemist on siinses töös fookuses oleva organisatsiooniga, siis avan seda põhjalikumalt eraldi peatükis.

1.2. Lootuse Küla

MTÜ Lootuse Küla on Harjumaal Laitse lähedal Kibuna külas asuv Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku (EKNK) kogudus ja sõltuvusravi pakkuv keskus, mis tegeleb alkoholi- ja

[8] Eesti AA põhimõtetest lähtudes pole 12 sammu täpne järgimine oluline, kuid väidetakse, et need, kes seda põhjalikumalt järgivad, saavad sellest programmist rohkem kasu. 12 sammu teise punkti kohaselt on võimalik kainuseni jõuda ainult tänu inimesest suuremale jõule. (AA Estonia i.a)

narkosõltuvusega (Lootuse Küla 2025). Tegemist on kogemusnõustamise põhise programmiga. See tähendab, et kõik Lootuse Küla töötajad, kes viivad läbi õppetunde ja toetavad programmis viibijaid, on ise sama programmi lõpetanud (Valgusmeedia 2023c).

MTÜ asutasid 2000. aastal väliseestlased – Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku piiskop Märt Vähi[9] ja tema poeg Andrew Vähi, et aidata alkoholi- ja narkosõltlastel oma elu muuta. Lootuse Küla programmiga alustati 2003. aastal. See toetub kristlikele tõekspidamistele ning osaliselt 12 sammu metoodikale ja Floridas asuva Dunklin Memorial Churchi programmi õppematerjalidele. Nimelt on Andrew Vähi ise selle läbinud, mistõttu otsustas ta sealt saadud teadmiste ja kogemuste põhjal luua sarnase programmi. (Kriminaalpoliitika i.a; Lootuse Küla 2025) Dunklin Memorial Church on 1962. aastal asutatud Floridas USA-s paiknev kristlik organisatsioon, mille eesmärk on aidata keemilises sõltuvuses inimesi. Tegemist on umbes kümme kuud kestva regeneratsiooniprogrammiga (vaimse taassünni kaudu sõltuvusharjumustest vabanemine), mis toetub kristlikule evangeeliumiõpetusele ning mille käigus tegeletakse sõltuvusharjumustest vabanemise, Jumalaga sideme loomise ning lähedastega suhete taastamisega. Programm koosneb kuuest etapist: sissejuhatus, üleminek, orientatsioon, regeneratsioon, sisemine tervenemine ja jüngripõlv. Sissejuhatuse ja ülemineku etapis kohanevad programmis viibijad uue elustiiliga ning õpivad süvendatult tegelema enda hoiakute ja emotsioonidega. Orientatsiooni etapis võtavad sõltlased vastutuse oma tegude eest ning loovad Jumalaga suhte, kes programmis levinud arusaama kohaselt hakkab sõltlase elu juhtima ja olema abiks tervenemisprotsessis. Regeneratsiooni etapis saavad programmis viibijad teadlikumaks sõltuvuse olemusest, tänu millele hakatakse tegelema oma elustiili muutmisega ning sisemise tervenemise faasis oma traumadega. „Jüngripõlves" ehk programmi viimases etapis hakkavad programmis viibijad aitama teisi sarnase taustaga inimesi ning andma n-ö tagasi seda, mida nad on võtnud. (Dunklin Memorial Church 2019)

Lootuse Küla programm on vabatahtlik ning sinna on oodatud nii mehed kui ka naised, kellel on soov muutuda. Programmiga liitumiseks tuleb olla kaine ning läbida esmane vestlus, mille käigus kontrollitakse inimese valmisolekut programmis osaleda. Lootuse Külas ei ravita sõltuvust ravimitega, vaid töötatakse programmis viibijate mõttemustrite, harjumuste ja iseloomu kallal. (Lootuse Küla 2025) Distsipliinist ja reeglitest kinnipidamine ning

[9] Märt Vähi on ühtlasi üks Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku loojatest, kes tuli 1990. aastatel Kanadast Eestisse, eesmärgiga levitada kristlikke õpetusi (Lootuse Küla 2025).

lähedased suhted programmis viibijate vahel toetavad Lootuse Külas sõltuvuse kontrolli alla saamist (Lootuse Küla i.a).

Lootuse Küla (i.a) sõltuvusravi programm koosneb kolmest tasemest (A, B ja C tasemest), millest igaüks kestab umbes aasta. Nende aastate jooksul tegeletakse programmis viibija psühholoogilise, vaimse kui ka sotsiaalse poolega. Lootuse Küla nõuete kohaselt tuleb igal tasemel jõuda kindlate eesmärkideni paika pandud meetodite toel. Taseme lõppedes võrreldakse programmis viibija arengut oodatud tulemuste kriteeriumitega. Oluliseks peetakse kainust, vastutuse võtmist, vaimset arengut, paranenud füüsilist ja vaimset tervist, töö- ja eluoskuste omandamist, uut väärtussüsteemi, tuleviku planeerimist, sotsiaalsete suhetega tegelemist ja üldist stabiilsust. Programmis edasijõudnutelt (B ja C tasemelt) oodatakse ka organiseerimis- ja juhtimisoskuste välja kujunemist, teiste aitamist, oma kutsumuse leidmist ning finantsilise vastutuse tekkimist. (Lootuse Küla i.a) Seega Lootuse Külas püütakse kujundada sõltlase elu ümber vastavalt paika pandud kriteeriumitele.

Esimesel tasemel (A tasemel) keskendutakse nelja õpiku (Orientatsioon, Uus elu, Sisemine tervenemine, Enam kui tavaline) läbitöötamisele, mille käigus programmis osalejad kainenevad ning õpivad tundma sõltuvuse põhjuseid ja tagajärgi. Programmis viibijad hakkavad õppetundide ja Piibli printsiipidega tutvumise kaudu märkama, mida on teised inimesed neile teinud ning mida nemad on omakorda põhjustanud teistele, sh oma lähedastele. Lootuse Küla programmi juurde kuulub ka töö tegemine (nt saekaatris, autoremonditöökojas, köögis, ehitusel) ning kristlike väärtustega tutvumine, mis on põimitud igapäevastesse tegevustesse. (Lootuse Küla 2025; Valgusmeedia 2023c) Järgnevad tasemed (B ja C tase) on mõeldud A taseme läbinutele, kes soovivad tervenemisega jätkata, saada iseseisvamaks ning hakata abistama teisi, st et B ja C tasemel viibijad hakkavad lisaks endale vastutama ka teiste eest ning viima läbi õppetunde, mistõttu on neil Lootuse Küla töötajatega sarnased kohustused (Lootuse Küla i.a).

Lootuse Küla missiooniks on kinkida „vabadus“ sõltuvuses inimesele. Selleks, et selleni jõuda on Lootuse Küla nõuete kohaselt oluline kindlast ajakavast ja reeglitest kinnipidamine ning omavaheline koostöö. Lootuse Külas viibivatelt inimestelt oodatakse füüsilise töö tegemist ning (vaimse) enesearenguga tegelemist. (Lootuse Küla 2025) Nädalavahetuseti saavad programmis viibijad rohkem puhata ning tegeleda vaba aja tegevustega (nt laupäeviti

toimub filmiõhtu[10]). Lootuse Külas tuleb osa võtta kõikidest tegevustest, püsida eemal igasugustest kahjulikest ainetest (sh sigarettidest, psühhotroopsetest ravimitest), romantilistest suhetest ja vastassugupoole esindajatest. Keelatud on nii füüsiline kui ka vaimne vägivald. Samuti pole lubatud elektroonika kasutamine, söögisaalist toidu välja viimine ning territooriumilt oma tahtel lahkumine. (Lootuse Küla i.a) Lootuse Küla saab külastada ette nähtud aegadel ning oma tulekust tuleb teada anda. Külastajatel ei ole lubatud anda ravil viibivatele inimestele asju, nt sularaha, alkoholi, narkootikume, ravimeid või telefoni. Samuti ei tohi pakkuda neile tööd. (Lootuse Küla infovoldik i.a) Lootuse Külas peetakse oluliseks üksteise toetamist ja väärtustamist, külalislahkust, piibellikke väärtusi nende endi tõlgenduses[11], vastutust ja täpsust, õppimist, loovust, eesmärkide seadmist ja neist kinnipidamist ning isiklikku ja kogukondliku kasvu (Lootuse Küla i.a).

Lootuse Küla teeb koostööd mitmete ametkondade ja organisatsioonidega ning tegutseb aktiivselt ka väljaspool Lootuse Küla territooriumit (nt ennetustöö koolides, konverentsidel osalemine, kasutatud asjade poe „Kaubaait“ pidamine) eesmärgiga end reklaamida, majandada, aidata sõltuvuses olevaid inimesi ning ennetada sõltuvusharjumuste välja kujunemist noorte seas. Samuti tegutseb Lootuse Küla sees Päästeselts, mis aitab panustada kohaliku kogukonna heaolusse. Lootuse Küla toimetulek sõltub suuresti annetustest, tänu millele see programm üldse eksisteerib. Koostööpartnerid pakuvad Lootuse Külale nii lisaressursse (nt toitu, erinevaid kaupasid või raha) kui ka lisatuge ja -võimalusi programmis viibijatele. Näiteks Keila Baptisti Kogudus loovutas Lootuse Külale pool nende Keilas asuvast hoonest, et Lootuse Küla saaks lisaks sõltuvusravi programmile pakkuda ka n-ö üleminekuteenust programmis läbinutele. Tänu sellele saavad Lootuse Küla programmi lõpetanud minna soovi korral elama Keila Keskusesse, kus on võimalik õppida iseseisvalt hakkama saamist[12] teiste lõpetanutega koos elades. (Lootuse Küla 2025; Lootuse Küla Facebook 2024l) Seega Lootuse Küla ei tegele ainult sõltlaste abistamisega, vaid laiemalt ühiskonnaliikmete heaolu edendamisega.

[10] Vaadatakse moraalse sisuga filme, sh kristlikke filme. See tähendab, et keelatud on filmid, mis keskenduvad pidutsemisele, kriminaalsele tegevusele või erootilisele sisule. (Raivo, intervjuu 15.01.2025)
[11] Hinnatakse perekonda, ausust enda ja teiste suhtes, lahkust ning alkoholist, sigarettidest, psühhotroopsetest ravimitest ja pornograafiast hoidumist (Lootuse Küla i.a).
[12] Keila Keskuses on keelatud alkohol, narkootikumid ja tubakatooted ning kõik elamiskulud tuleb ise tasuda (Lootuse Küla 2025).

2. Teoreetiline raamistik

Siinses peatükis avan magistritöö teoreetilised lähtekohad. Alustan üldisest antropoloogilisest vaatest sõltuvusele ja sõltuvusravile ning sealt edasi liigun kitsamate valdkondade ja teemadeni, mis on olulised konkreetse töö kontekstis. Selleks, et mõista, milline roll on religioossetel tõekspidamistel ja neile tuginevatel tegevustel sõltuvusravis on oluline mõista, kuidas täpsemalt inimesed end ümber kujundavad ning mis tegurid seda protsessi mõjutavad. Seda nähtust avan põhjalikumalt eetikaantropoloogia alapeatükis, kus selgitan ka eetika ja moraali mõiste tähendust antud töö kontekstis (vt ptk 2.1.). Samuti teen lühikese ülevaate, kuidas religioosseid teemasid antropoloogias uuritakse ning kirjeldan suuresti antropoloogiliste ja teiste kvalitatiivsete uurimuste põhjal, missugune on kristlik vaade sõltuvusele ja sõltuvusravile (vt ptk 2.2.). Lisaks toon välja nelipühilusega seotud eripärad ja elemendid (vt ptk 2.2.1.). Magistritöö seisukohalt oluliste kristlike – nelipühilusega seotud – terminite, praktikate ja vaatenurkade ning religiooniantropoloogiliste lähtekohtade avamine aitab paremini mõista töö sisu ning minu kui uurija lähenemist uuritavale teemale, mistõttu käsitlen neid põhjalikumalt selle peatüki teises pooles. Teoreetiliste raamistiku peatüki lõpetan kokkuvõttega, kus toon lühidalt välja töö põhilised lähtekohad.

Uurijate Garriott ja Raikhel (2015) sõnul on antropoloogilisest perspektiivist vaadatuna sõltuvus palju enamat kui lihtsalt meditsiiniline nähtus. Sõltuvuse kujunemist ja sõltuvusravi vaadeldakse laiemas (kultuurilises ja sotsiaalses) kontekstis. Uuritava nähtuse sotsiokultuurilisse konteksti paigutamine ning sügavuti analüüsimine on oluliselt rikastanud arusaamu sõltuvusest. Uurimustes arvestatakse erinevate mõjuteguritega: sotsiaalsete suhete, kultuurilise tausta, poliitika, ajaloo ning institutsiooniliste struktuuride olemasoluga. Nendele tähelepanu pööramine on oluline seetõttu, et need kujundavad üksikisikute ja kogukondade arusaamasid sõltuvusest. Erinevatest sõltuvusega seonduvatest tõlgendustest ja ravimeetoditest peegelduvad kogukondlikud väärtused ja normid ning ühiskondlikud muutused, mida on võimalik vaadelda ja uurida. (Garriott ja Raikhel 2015: 478–479, 486) Tänapäevane kuvand sõltlasest on üldiselt negatiivne, kuna meedia ning erinevad institutsioonid (nt poliitilised üksused, kultuurisektor) kujutavad sõltlast ohtliku, kasutu ja väärtusetuna (Singer ja Page 2013: 7). Levinud on ka arusaamad, mille kohaselt sõltuvus on

haigus ja/või geneetiline pärand (viimane neist kajastab eriti religioosset vaatenurka[13]), mida inimene ise ei saa kontrollida. Seega sõltlast ei peeta alati iseenda seisundi eest vastutavaks, vaid inimeseks, kes vajab ravi ja kaastunnet ning mingitel juhtudel (moraalsele mudelile toetudes) enda väärtussüsteemi ja tõekspidamisete ümberkujundamist. (Bialecki 2014: 11–13; Carrier ja Ermansons 2024: 1; Grant Weinandy ja Grubbs 2021: 2; Swora 2001: 3–4) See tähendab, et suhtumine sõltuvusse ja seeläbi sõltlasesse sõltub suuresti hinnangut andva inimese tõekspidamistest.

Antropoloogide ülesanne on neid sotsiaalseid ja kultuurilisi protsesse ja nähtusi märgata, et mõista, kuidas on inimeste arusaamad sõltuvusest kujunenud ning kuidas need mõjutavad igapäevaselt inimeste mõtlemist ja käitumist (Garriott ja Raikhel 2015: 484). Antropoloogilistest perspektiivist on sõltuvust kirjeldatud seisundi või haigusena, mis lisaks kehale ja psüühikale mõjutab ka sõltlase sotsiaalset elu (kahjustab inimestevahelisi suhteid) ja positsiooni ühiskonnas (eraldab sõltlasi muust maailmast). Sõltuvusravi, kuhu on kaasatud ka teised inimesed, kirjeldatakse sotsiaalse protsessina, mille eesmärk on muuta sõltlase mõtlemist ja käitumist ning arendada tema sotsiaalseid oskuseid. Sõltuvusravi programmiga liitunud sõltlasi nähakse ühistel väärtustel ja sihtidel põhineva (moraalse) kogukonnana, keda seob sarnane taust ja eesmärgid. (Swora 2001: 1, 5–6; Zigon 2010: 327–332) Seega võib sõltuvusega tegelemist ning selle kontrolli alla saamist pidada mõtestatud käitumiseks ja pingutuseks, mis aitab ümber kujundada sõltlase käitumist ja mõtteid ning seeläbi taastada sotsiaalsed suhted.

Sõltuvusantropoloogias ja ka konkreetse uurimuse puhul on oluline uurimisteema agentsus ehk tegevusvõimekus. Sõltuvust ja sõltuvusravi puudutavad uurimused on keskendunud inimese ja sõltuvust tekitava aine vahelise suhte mõistmisele ja selgitamisele. Uuritud on, kuidas erinevad kogukonnad ja organisatsioonid on määratlenud, kes või mis kontrollib olukorda ja on vastutav sõltuvuse eest (nt kas see on aine, selle pakkuja või tarbija ehk sõltlane) ehk kellel ja mis ulatuses on tegevusvõimekus (Carrier ja Ermansons 2024: 1–2, 7). Nendele teemadele keskendumist on peetud oluliseks seetõttu, et sõltuvuse põhjust, nagu eelnevalt välja tõin nähakse tihti endast väljaspool või enda kontrolli alt väljununa (Scherz jt 2021: 111: Swora 2001: 4). Nimelt ollakse seisukohal, et vastutus on interaktsioonide kaudu jagatud selles osalevate liikmete vahel (Laidlaw 2023: 12). Näiteks kristlikele elementidele tuginevates sõltuvusravi programmides viibijad usuvad sageli, et kainus on

[13] Kristlikust vaatenurgast on inimeste geenid põlvkondlikult patuga nakatunud, mille tagajärjel on nende tahtejõud piiratud (Bialecki 2014: 11–12).

saavutatav vaid siis, kui nad loovutavad oma elu Jumalale, olles veendunud, et nende olukord on kontrollitav ainult religioosse sekkumise kaudu (Swora 2001: 9). Selle töö fookuses on kristlikele väärtustele tuginev sõltuvusravi programm, mistõttu puutun tihedalt kokku agentsuse küsimusega. See tähendab, et pööran tähelepanu kirjeldusetele, mis selgitavad, kuidas sõltlased üritavad oma elu juhtimist Jumalaga jagada.

Tahe on samuti üks oluline mõiste, mis puudutab agentsust ja on oluline sõltuvusravi uurimisel. Tahe on midagi, mis paneb tegutsema ning viib seeläbi muudatusteni. Sõltlase puudulik tahtejõud võib olla põhjuseks, miks sõltuvusharjumustest lahti ei saada. Religioossest perspektiivist vaadatuna ollakse tihti arvamusel, et sõltuvuse ületamiseks ei ole sõltlasel piisavalt tahtejõudu, mistõttu öeldakse, et Jumal peab sekkuma, kes aitab inimesel tahet tugevdada (Scherz jt 2021: 105). Arvatakse, et sõltlane, kes tunnistab oma tahtejõuetust ja kinnitab oma piiratust, pöördub sel hetkel teise agendi ehk isikulaadse olendi poole, mistõttu võib palvetamist pidada tegevuseks, mis markeerib oma probleemi üleandmist võimekamale agendile – Jumalale (Bialecki 2014: 5).

Siit edasi liigun eetikaantropoloogia juurde, mis aitab paremini mõista, kuidas inimesed oma elu korraldavad ja seda muudavad ning missugused tegurid neid protsesse mõjutavad. Nimelt lähtub mu magistritöö analüütiline raamistik oluliselt eetika mõiste antropoloogilisest tähendusväljast, mistõttu pean oluliseks eetikaantropoloogiliste lähtekohtade põhjalikumat avamist.

2.1. Eetikaantropoloogilised lähtekohad sõltuvusravi kontekstis

Keskendun siinses uurimuses religioossete tõekspidamiste ja praktikate abil toimuvatele muutustele. See tähendab, et uurin sõltlase ümberkujundamise protsessi, mis on otseselt seotud enda väärtussüsteemide muutmise ning seeläbi eetika ja moraali mõistetega[14].

Antropoloogias on juba pikalt olnud huvi eetika ja moraali vastu, kuid eraldi valdkonnaks sai eetikaantropoloogia suhteliselt hiljuti. Sajandivahetusel hakati antropoloogias rohkem tähelepanu pöörama eetikale, sooviga laiendada, aga samal ajal ka täpsustada eetika ja moraali mõistetega seotud tähendusvälja. (Mattingly ja Throop 2018: 475–480) 21. sajandi teiseks kümnendiks oli antropoloogilisi töid eetika teemal juba mitmeid ning hakati laiemalt

[14] Siinpuhul ei ole mõeldud kutse- ega uurimiseetikat.

tutvustama ka teistele antud valdkonda – kirjutama süstemaatilisi ja ülevaatlikke tekste (Laidlaw 2017a: 4–5).

Mitmed uurijad peavad eetikat ja moraali sünonüümideks, kuid on ka antropolooge, kes nendel mõistetel analüütilist vahet teevad. Uurijad, kes kasutavad mõisteid eraldiseisvalt on üldiselt seisukohal, et moraal on seotud aja jooksul kinnistunud standarditega, ühiskondlike normide ja piirangutega ning eetika rohkem individuaalse tasandi ja refleksiivsusega. (Laidlaw 2017b: 183; Mattingly ja Throop 2018: 479) Mind huvitavad need mõlemad. See tähendab, et uurin, kuidas Lootuse Külas viibivad inimesed tegelevad ühistele väärtustele ja reeglitele toetudes iseenda ümberkujundamisega.

Eetiline refleksioon on praktika, mille käigus inimene tõlgendab, analüüsib ja hindab end ning langetab selle põhjal otsuseid oma mõtteviisi ja käitumise osas (Laidlaw 2017b: 176–177). See individuaalsel tasandil toimuv enese kujundamine võib avalduda ka suuremas pildis, mõjutades (suhtluse kaudu) gruppides või ühiskonnas laiemalt asetleidvaid protsesse (Keane ja Lempert 2023: 231). Eetilist mõtlemist ja käitumist nähakse tihti osana igapäevaelust ning arvatakse, et eetika ei saaks eksisteerida ilma teadlikkuseta iseendast ja vabaduseta langetada iseendaga seoses otsuseid (Laidlaw 2017a: 7–8; Mattingly ja Throop 2018: 479). Teadlikkuse rollile on aga ka vastuvaidlejaid, kuna arvatakse, et inimesed ei tegutse alati teadlikult. Siiski ollakse seisukohal, et elus on hetki, mil inimesel tekib soov või vajadus oma mõtteviisi ja käitumist muuta, mistõttu muututakse paratamatult teadlikumaks iseendast. (Laidlaw 2017b: 183–184) Siinpuhul on heaks näiteks sõltlane, kes hakkab teadlikult oma eluviisi muutma, eesmärgiga saada lahti end häirivatest teguritest.

Eetikaantropoloogia arenes välja teiste distsipliinidega (suuresti filosoofiaga) koostööst ning üks enim eetikaantropoloogiat mõjutanud õpetlane on Michel Foucault, kelle töödest (antiikkultuuride ja varakristliku eetika uurimustest) pärinevad olulised kontseptuaalsed tööriistad. Foucault seostas eetikat enesekasvatuslike praktikatega, mis erines suuresti mõiste eelnevast arusaamast. Seega tekkis fookuse nihe kollektivistlikult lähenemistelt üksikisiku moraalsele kujunemisele ja eetilistele valikutele. (Foucault 1993; Foucault 2013; Mattingly ja Throop 2018: 478, 480–481) Oma uurimuses lähtun sellest uuest arusaamast, mistõttu selgitan järgmises lõigus lühidalt Foucault' seisukohti.

Foucault tõi välja, et enese uurimine on viis, kuidas jõuda end kujundavate teadmisteni ning seeläbi isikliku tõeni, millest inimene juhindub. Seda protsessi toetavaks teguriks pidas ta enda mõtete jagamist (ülestunnistusi), mis aitab kinnitada ja kujundada inimeste

tõekspidamisi. Tõeni jõudmine ning selle määratlemine toimub aga võimusuhetes, kuna võim on tema sõnul kõikjal ehk igasugustes suhetes ilmnev. (Foucault 2005: 67–69, 102) Laidlaw (2019) uurimus juhib tähelepanu sellele, et inimesed võivad vabatahtlikult alluda distsipliinile, et sisemiselt areneda – tugevdada iseenda tahet ning seeläbi jõuda vabadustundeni (Laidlaw 2019: 345–346, 353). See tähendab, et distsipliinile ei alluta ainult välise surve tõttu, vaid ka isikliku arengu eesmärgil.

Foucault' väitel toimusid kristluse tulekuga muutused iseenda tõlgendamises ja tõe määratlemises. Kui antiikkultuurides nähti tõde õpetustes, siis kristlusega kaasnes arusaam, et tõde peitub inimeses endas, mistõttu on oluline enda sees olevat tõde otsida ning see paljastada. Foucault' sõnul sai iga kristlase kohustuseks iseendast ja oma vigadest teadlik olemine ning nende ülestunnistamine, mille juurde kuulus enda „mina" ohverdamine ja kuulekaks saamine. (Foucault 1993: 204, 210–212, 216, 221) Foucault tõi välja, et endaga tuleb tegeleda terve elu vältel ning n-ö õigel teel püsimist toetavad teised inimesed ja enda suhtes valvelolek (Foucault 2013: 110–116). Seega (enese)distsipliin ja teiste inimeste poolt antud hinnangud mängivad olulist rolli tõekspidamiste ja väärtuste kujundamisel. Sel põhjusel kavatsen neile alljärgnevas rohkem tähelepanu pöörata.

Kuigi moraali ja eetika mõistete osas ollakse mõningal määral eriarvamusel ning segadust on palju (nt millistes eluvaldkondades on eetika ja kes on eetilised subjektid), on levinud tõlgendused, mille kohaselt on eetika seotud nii sotsiaalse, kultuurilise, poliitilise, majandusliku kui ka isikliku tasandiga (Mattingly ja Throop, 2018). Eetika alla ei kuulu ainult teiste poolt heakskiidetud eluviis (Laidlaw 2017b: 180). See tähendab, et eetika tähendus ei piirdu väliselt määratud normide järgimisega, vaid see on seotud ka isiklike hinnangute põhjal tegutsemisega. Eetiline käitumine on kujundatud nii väliselt paika pandud reeglitest kui ka inimese sees toimuvatest otsusprotsessidest.

Laidlaw (2017b) on toonud välja, et üldiselt peetakse eetiliseks subjektiks inimesi[15], kes on võimelised iseenda mõtteid ja tegusid vaatlema, kirjeldama ja hindama. See tähendab, et kõik inimesed (nt imikud, vaimsete erivajadustega inimesed) ei pruugi kogu aeg olla täiesti teadlikud oma tegudest, mistõttu tekib küsimus, kas neid võib pidada eetilisteks subjektideks. Eetilist mõtlemis- ja käitumisviisi omistatakse ka erinevatele inimgruppidele (institutsioonidele), kuna nad osalevad enesemääratlemise ja -hindamise protsessides. (Laidlaw 2017b: 176–179) Inimesed vormivad end individuaalsel tasandil väliste teguritega

[15] Mõned uurijad ka mitteinimolendeid, sh loomi (Laidlaw 2017b: 176).

(teiste inimestega) suhestumise kaudu (Laidlaw 2019: 353). Selle töö raames uurin nii Lootuse Külaga seotud üksikisikuid (töötajaid, programmis edasijõudnuid) kui ka Lootuse Küla organisatsioonina, et näha, kuidas erinevatel tasanditel tõekspidamisi kujundatakse ja määratletakse.

Lisaks üksikisiku ja organisatsiooni vaatele pööran tähelepanu ka Keane'i ja Lemperti (2023) poolt välja toodud kolmele vaatenurgale. Nad väidavad, et inimesed kujundavad oma hoiakuid enda ja ümbritseva suhtes kolme perspektiivi kaudu. Inimesed lähtuvad nii iseenda subjektiivsetest kogemustest (oma sisetundest, emotsioonidest ja mõtetest), teiste inimeste arvamustest kui ka üldlevinud tavadest ja normidest. (Keane ja Lempert 2023: 236–237) Sõltuvusravi uurimisel pean neid erinevaid vaatenurki silmas, et mõista, kuidas Lootuse Küla liikmed on jõudnud pikaajalise kainuseni ning missuguseid õpitud tõekspidamisi ja harjumusi nad sel teekonnal oma ellu integreerivad.

Eetika ja religioosse sfääri uurimisel on oluline pöörata tähelepanu afektiivsetele reaktsioonidele, kuna need võivad avaldada mõju inimese mõtetele ja käitumisele. Afektiivsust seostatakse tihti emotsioonidega, kuid Bialecki sõnul on emotsioon pigem afektile järgnev. Afekti all peetakse silmas kindlas hetkes esile kerkivaid teadvustamata kehalisi reaktsioone, mis võivad kanduda edasi ümbritsevatele inimestele. (Bialecki 2015: 97–98) Clarke'i (2023) läbiviidud uurimusest, mis keskendus Anonüümsete Alkohoolikute seas levinud kontseptsioonidele, tuli välja, et afektiivsus on tihedalt seotud eetilise[16] käitumisega. See tähendab, et inimene ei tee ainult ratsionaalseid otsuseid, vaid tema valikud on seotud ka kehaliste protsesside ja emotsioonidega. Clarke'i sõnul võib eetiliste valikute tegemine mõjutada inimese afektiivset seisundit. (Clarke 2023: 184, 186) Eriti nelipühiluses on afektiivsusel oluline roll usulises kogemuses (Bialecki 2015: 96). Just sel põhjusel, et Lootuse Küla on nelipühi kiriku kogudus, pean oluliseks selle uurimuse puhul pöörata tähelepanu ka afektiivsetele reaktsioonidele, mis võivad kaasneda religioossete praktikate ja kogemustega.

Kuani (2023) sõnul on inimesed tundlikud olendid, kes pidevalt reageerivad neid ümbritsevalt toimuvale, proovides seejuures hästi käituda (Kuan 2023: 309). Inimesed tihti püüdlevad enda kallal töötamise kaudu heaolu poole (Robbins 2013: 457–458). Emotsioonidel on oluline roll neis otsusprotsessides ning need ajendavad inimest tegema eetilisi valikuid (Laidlaw 2023: 14). Sotsiaalpsühholoog Jonathan Haidt on jaganud eetilise

[16] Clarke kasutas eetika asemel moraali mõistet (Clarke 2023).

sfääriga seotud emotsioonid[17] nelja kategooriasse: teisi hukkamõistavad (põlgus, viha, vastikus), eneseteadlikud (häbi, piinlikkus, süütunne), teiste kannatustele reageerivad (kaastunne) ja teiste tegusid tunnustavad emotsioonid (tänulikkus, aukartus, imetlus) (Haidt 2002: 855–864). Sõltuvusravi juurde kuulub tihti emotsioonidega tegelemine ning nende kontrolli alla saamine (Swora 2001: 16; Zigon 2010: 341). Sel põhjusel tuleb ka emotsioonidele sõltuvusravi uurimisel tähelepanu pöörata.

Rituaalid on abiks enda ümberkujundamise (sh emotsioonidega tegelemise) protsessis (Laidlaw 2023: 18). Rituaalid on osa nii religioossest kui ka ilmalikust sfäärist ning neil on teatud sümboolne tähendus. Nende abil samaaegselt tajutakse kui ka kujundatakse oma reaalsust. (Gross jt 2023: 168–172) Rituaalid aitavad korrastada inimese igapäevaelu ning hinnata enda ja teiste käitumist, määratledes kriteeriumid, millele tugineda (Laidlaw 2023: 18; Lambek 2013: 20). Eelnevalt väljatoodu põhjal lähtun antud uurimuses rituaalide olulisusest enesekujundamise protsessis ning igapäevaelus. Arvestades, et kõik Lootuse Küla programmiga seotud tegevused ei ole puhtalt religioosse sisuga ning pidevalt korratavad, kasutan siinses töös nende kirjeldamiseks laiemat mõistet – praktika. Täpsemalt on uurimuse fookuses religioosseid elemente sisaldavad praktikad, mille abil püüavad sõltlased oma eluviisi muuta ning kinnitada uusi tõekspidamisi.

Religioossete praktikate kaudu muudetakse ning hiljem ka kinnitatakse enda tõekspidamisi ja väärtusi. Palvetamine, Piibli lugemine ja mitteinimolenditele kingituste tegemine on ühed näited sellest, kuidas enda olukorda üritatakse muuta (Bialecki 2014; Bielo 2011; Scherz jt 2021). Bielo toob välja, kuidas Piibli lugemisel on seos Jumala hääle kuulamisega. Nimelt evangeelsed kristlased peavad Piiblis kirjutatut Jumala Sõnaks, mistõttu on neil Piiblit lugedes tunne, et Jumal edastab neile olulisi sõnumeid. (Bielo 2011: 634–635) Religioossete praktikate (sh palvetamise) kaudu on seega võimalik ületada iseenda piire ning tunda seost millegagi, mis asub väljaspool inimest (Bialecki 2014: 16). Iseenda ületamise või minast lahtiütlemisega saab inimene n-ö vabaneda oma eelneva elu tõekspidamistest ja väärtustest (nn vanast elust), mille saavutamiseks peetakse kristluses oluliseks Jumalale alistumist, et Jumal saaks võtta inimese elu juhtimise üle (Vallikivi 2024: 229, 233–234).

Siit edasi annan ülevaate religiooniantropoloogilistest lähtekohtadest ning kristlikest (nelipühiluse) elementidest sõltuvusravis, et mõista paremini, millest antropoloogias religiooni uurimisel lähtutakse ja kuidas kristlik sõltuvusravi on täpsemalt korraldatud.

[17] Haidt nimetas neid moraalseteks emotsioonideks (Haidt 2002).

2.2. Religiooniantropoloogilised ja kristlikud lähtekohad sõltuvusravi kontekstis

Religiooniantropoloogia ei keskendu religioosse mõtlemise tõeväärtuse hindamisele, vaid vaatleb religiooni õpitud, sotsiaalse ja avaliku nähtusena, mida on võimalik väljast poolt uurida. Seega minu uurimuse fookuses on religiooni välised tegurid ehk Lootuse Küla liikmete käitumisest ja suhtlemisest (jagatud tõekspidamistest ja praktikatest) tulenev informatsioon.

Antropoloogias hakati religiooni uurima distsipliini algusaegadest ehk umbes 19. sajandi keskpaigast ning see valdkond on suuresti mõjutatud lääne kristlikust maailmavaatest (Coleman ja Hackett 2015: 3; Gross jt 2023: 165; Lambek 2013: 13). Maailmareligioonid, eriti kristlus oli antropoloogias pikka aega süstemaatiliselt uurimata ja mõtestamata, kuna kristlust peeti liiga enesestmõistetavaks teemaks, mida uurida (Gross jt 2023: 184). Samas on kristlus olnud antropoloogias n-ö religiooni prototüüp, mille kaudu on teisi religioone uuritud ja tõlgendatud. Aastate jooksul on antropoloogid muutunud aga teadlikumaks oma kallutatusest ning hakanud sellele rohkem tähelepanu pöörama. (Lambek 2013: 13–14) Umbes selle sajandi algusest on antropoloogias märgatavalt tõusnud huvi kristluse vastu, mille tõestuseks on sel teemal kasvav kirjandus (Coleman ja Hackett 2015: 13). See asjaolu kinnitab magistritöö teema aktuaalsust ning kristlust puudutavate uurimuste vajalikkust.

Kuigi religiooni mõistet peetakse kultuurispetsiifiliseks terminiks ning selle tähenduse osas ollakse eriarvamusel, lähtutakse antropoloogias tihti Clifford Geertzi definitsioonist, mis peab religiooni sümbolite süsteemiks, mis mõjutab inimesi sügavalt ja pikalt ning kujundab kõikumatu arusaama maailmast, inimeksistentsist ja tõest (Eller 2022: 6, 25). Talal Asad näeb aga Geertzi definitsioonis olulisi puudusi. Tema sõnul püüdis Geertz luua universaalse definitsiooni, mida religiooni puhul eksisteerida ei saa, kuna seda moodustavad elemendid muutuvad ajas. Geertzi määratlusest jäid välja ka olulised religiooni kujundavad ja mõjutavad komponendid, nagu võim, institutsioonid ja distsipliin. (Asad 2010: 477, 483) Oma töö puhul lähtun religiooni dünaamilisest ja kontekstist sõltuvast olemusest. See tähendab, et konkreetne uurimus pakub ülevaadet just Lootuse Külas rakendatud kristlikest – nelipühilusega seotud – elementidest ja nende rollist sõltuvusravis uurimuse läbiviimise hetkel etnograafiliste intervjuude ja netnograafia abil kogutud informatsiooni analüüsi põhjal. Ma ei uuri ainult individuaalseid uskumusi, mis toetavad sõltuvuse kontrolli alla

saamist, vaid vaatlen religiooni rolli laiemas sotsiaalses kontekstis, st arvestan ka religiooni distsiplineeriva – norme kehtestava ja praktikaid juurutava – olemusega.

Põhjused, mis motiveerivad inimesi usku pöörduma, varieeruvad. Antropoloogias nähakse religioonil mitmeid olulisi funktsioone. Religioon täidab nii isiklikke kui ka kollektiivseid vajadusi, määrab või pakub normid ja selgitab neid ning lahendab elulisi probleeme. Religiooni üks olulisim roll on seotud aga sotsiaalse sfääriga. Inimestel on vajadus luua suhteid ning religioon on üks viis inimestevaheliste sidemete loomiseks. (Eller 2022: 8–9; Lambek 2013: 11) Religioossete väärtuste ja tõekspidamiste jagamise ning ühistes tegevustes osalemise kaudu moodustub kogukond. Inimeste vahele tekivad sugulussuhete sarnased sidemed (Sahlins 2013: 22). Välitööde käigus kogutud materjali analüüsimisel lähtun eelnevalt väljatoodud religiooni funktsioonidest, proovides laiendada või ka täiendada neid sõltuvusravi kontekstis.

Usku pöördumise läbi moodustub inimestel ka tunnetuslik suhe mitteinimlikuga ning religioossetele olenditele omastatakse isiku (agendi) omadused (Eller 2022: 7). Lambeki sõnul tajuvad religioossed inimesed metaisikuid ehk mitteinimesi (nt erinevad vaimud, jumalused ja deemonid) osana endast, pidades neid enda elu juhtideks, kes aitavad nõuannete ja hinnangute andmise kaudu langetada otsuseid (Lambek 2021: 8–9, 39). See tähendab, et religioon võimaldab inimestel olla kahetasandilistes (n-ö nii siinpool kui ka sealpool) suhetes, tänu millele saab ta laiendada oma tugistruktuure ning elu nägemise ja tajumise viise. Siinses töös pööran tähelepanu sellele, kuivõrd ja mil viisil metaisikud mõjutavad pikaajalise kainuseni jõudmist, et mõista põhjalikumalt religioossete tõekspidamiste rolli sõltuvusravis.

Religiooni aluseks on kindel väärtussüsteem, mistõttu kogudustest või religioossetest gruppidest moodustuvad moraalsed kogukonnad, kes juhinduvad sarnastest tõekspidamistest (Eller 2022: 17). Just sel põhjusel uurin ka Lootuse Küla moraalse kogukonnana, eeldades, et Lootuse Küla liikmed jagavad omavahel mingil määral ühiseid tõekspidamisi. Religioossete tõekspidamiste vastuvõtmist ning nendega kohanemist peetakse n-ö eetiliseks tööks (Mattingly ja Throop 2018: 479). See tähendab, et selleks, et saada osaks uuest moraalsest kogukonnast, eeldatakse, et inimene hakkab enda kallal tööle, et muuta oma tõekspidamisi ja väärtusi. Konkreetne protsess ongi siinse uurimuse fookuses. Selleks aga, et mõista täpsemalt, kuidas muutusteni jõutakse, avan järgnevalt teiste uurijate poolt välja toodud kristlikele elementidele tugineva sõltuvusravi omapärasid.

Kristlik teoloogia lähtub sõltuvusravis moraalsest mudelist, mistõttu tegeletakse religioosses sõltuvusravis eetiliste küsimustega (Cook 2006). Kristlikust vaatenurgast on sõltuvus vaimu, ihu ja hinge haigus, mida iseloomustab sotsiaalse maailmaga sobimatult suhestumine ning iseloomu- ja mõtlemisvead (Dermatis ja Galanter 2015: 511; Swora 2001: 10). Seetõttu on kristlikele elementidele tugineva sõltuvusravi keskmeks oma mõtete ja emotsioonide väljendamine ja neile moraalsete hinnangute andmine. Mõtetest ja tunnetest rääkimine loob moraalse korra, mille põhjal ravil viibivad inimesed kujundavad oma elu järk-järgult ümber (Swora 2001: 13; Zigon 2010: 340).

Sotsioloogid Behrendt ja Burke on välja toonud, et sõltuvusravi programmides viibivad inimesed toetuvad kaht tüüpi narratiividele (suured ja väikesed narratiivid), mis aitavad neil sõltuvusest taastuda. Suured narratiivid on ühised moraalsed narratiivid (seotud religiooniga), mis aitavad ühendada ravil olevaid inimesi ning leida neil elu mõtte. Sõltlaste isiklikud kogemused, mis on seotud nii sõltuvusega kui ka sõltuvusravil olemisega, moodustavad aga väikesed narratiivid. Mõlemat tüüpi narratiivid on nende sõnul olulised, kuna isiklikud lood ja jagatud moraalsed väärtused tekitavad ühtsustunde ning toetavad seeläbi sõltuvuse kontrolli alla saamist. (Behrendt ja Burke 2023: 196–197) Arstiteadlaste McCoy jt sõnul on personal osa kogukonnast ja seeläbi ka toetussüsteemist ning koostegutsemisel on sõltuvusest taastumise protsessis oluline roll, kuna sotsiaalse toe – jagatud kogemuslugude – kaudu on võimalik sõltuvusest kergemini taastuda (McCoy jt 2005: 7–8). Ka mina uurin neid kaht tüüpi narratiive. See tähendab, et analüüsin Lootuse Küla enda poolt määratletud tõekspidamisi ja reegleid ning uurin ka Lootuse Küla liikmete isiklikke kogemuslugusid sõltuvusraviga seoses.

Mitmed on osutanud, et kristlikele elementidele tuginevates sõltuvusravi programmides peetakse sõltlastele omaseks enesekesksust, mis võib väljenduda viha, enesehaletsuse või hirmu kujul ning seostuda teiste süüdistamise ja usaldamatusega (McCoy jt 2005: 6; Swora 2001: 13–14). Arvatakse, et sõltlane ei mõista inimesele omast piiratust, vaid püüab kontrollida inimlikult kontrollimatut ning võtab justkui Jumala positsiooni. Selleks aga, et sõltuvus kontrolli alla saada, nõutakse kristlikke põhimõtteid sisaldavates sõltuvusravi programmides oma piiratuse tunnistamist, iseenda suhtes aus olemist ning mõistmist, et puhtalt iseenda tahtejõuga sõltuvust kontrolli alla ei saa. Swora sõnul pidasid Anonüümsete Alkohoolikute liikumise algatajad alkoholismi haiguseks ning kainust eelkõige Jumala päästeks (lunastuseks), mitte eneseteostuse tulemiks. Sõltuvuse haiguse alla liigitamine toetab arusaama, et sõltlase seisund on väljaspool nende tahtlikku kontrolli. Pidades aine

tarbimist haiguse sümptomiks, vabaneb Swora sõnul sõltlane talle omasest süütundest ning jõuab seeläbi kainuseni. (Swora 2001: 3–4, 8–11, 18) McCoy jt uurimuses osalenud rehabilitatsioonitöötajad arvasid, et usk Jumalasse täidab sõltlase sees oleva tühimiku, mida on eelnevalt proovitud täita ainete tarbimisega ehk nad pidasid sõltuvust Jumala asendajaks (McCoy jt 2005: 5–6). Seega kristliku kallutusega sõltuvusravi lähtub suuresti kahest olulisest asjaolust: sõltuvusharjumustest vabanemiseks tuleb muuta oma suhtumist ning muutuda teadlikuks oma võimete piiratusest ja sõltuvuse olemusest.

Tunnistamine, alistumine ja alandlikuks muutumine, palvetamine, andestamine, osaduses olemine ja teenimine on kõik olulised komponendid kristlikele elementidele tuginevates sõltuvusravi programmides (AA Estonia i.a; Dermatis ja Galanter 2015: 511, 518–519). Swora uurimuse tulemustest lähtudes aitab probleemi tunnistamine, alistumine ning teiste inimeste ja Jumala teenimine sõltlasel oma elu ümber mõtestada. Neis programmides eeldatakse, et sõltlane muutub alandlikuks, võtab omaks inimeseks olemise piirangud ning laseb Jumalal oma elu juhtida. (Dermatis ja Galanter 2015: 511, 513; Swora 2001: 11, 17–18) Alistumist kõrgemale jõule seostatakse sõltuvusele alistumisega ning seeläbi rahutunde ja edukusega. Behrendti ja Burke sõnul peavad Anonüümsete Alkohoolikute liikmed oluliseks taganeda alistumise kaudu enda elu juhtimisest, kuna nad usuvad, et kõrgem jõud oskab nende elu paremini korraldada. (Behrendt ja Burke 2023: 205, 207)

Palvetamine on üks sõltuvusravi programmides esinevatest praktikatest, mille kaudu õpetatakse sõltlast hoidma ja arendama oma suhet Jumalaga, et püsida kaine (Swora 2001: 9; McCoy jt 2005: 9). Samuti on palvetamisel ja ka teistel tegevustel programmis viibijaid ühendav mõju. Osaduses olemise läbi moodustub ühistel väärtustel ja taustal põhinev tugivõrgustik, millel on kainust toetav roll. (Behrendt ja Burke 2023: 206, 209) Seega aitavad religioosse olemusega sõltuvusravi programmides rakendatavad praktikad luua sidet nii Jumala kui ka programmis viibijatega, kujundades seeläbi tugistruktuuri, millele toetuda sõltuvusharjumustest vabanemise protsessis.

Andestamine on tihedalt seotud sotsiaalsete suhetega. Nimelt tõid Behrendt ja Burke välja, et andestamisel on kristlikele elementidele toetuvates programmides oluline roll suhete taastamise kohapealt, kuna andestamine teeb võimalikuks positiivsete suhete loomise (Behrendt ja Burke 2023: 206). Andestamisega seostati sallivust ja tasakaalukust (Dermatis ja Galanter 2015: 518). See tähendab, et andestamist nähakse justkui iseenda stabiilsuse ja suhete loomise alustalana ning seeläbi olulise osana sõltuvusravis.

2.2.1. Nelipühiluse eripära ning selle roll sõltuvusravis

Lootuse Küla kogudus kuulub Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku alla, mistõttu keskendun siin alapeatükis nelipühilusega seotud terminite ja põhimõtete avamisele, et paremini mõista, missugust rolli need võivad täita Lootuse Küla programmis. Ringo Ringvee (2015) kirjutab, et Eestis sai nelipühi liikumine tuntaval kujul alguse 20. sajandi esimesel kümnendil suuresti tänu lähiriikidest (Soomest ja Rootsist) tulnud misjonäridele ning populaarsemaks 1990. aastatel. 1991. aastal asutasid väliseestlased Allan Laur, Märt Vähi (kes on ühtlasi nagu mainitud Lootuse Küla üks rajajatest) ning Harry Leesment Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku[18]. (Ringvee 2015: 59, 63) Järgnevalt avan EKNK (Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku) alustekstidele ning teistele allikatele tuginedes nelipühilusega seotud omapärad.

Nelipühilusele on iseloomulikud karismaatilised praktikad, milles sõna karisma viitab Püha Vaimu poolt jagatud andidele (EKI 2025; Robbins 2003: 223). Nelipühi (ja ka teiste karismaatiliste) kirikute omapäraks ja maailmas laialdase leviku põhjuseks peetakse usukogemusega seotud kehalisust ja esteetikat ning mitmete meediumite kaudu info edastamist, tänu millele on võimalik otseselt ja koheselt tajuda Püha Vaimu kohaolu ning olla osa religioossest kogukonnast (Coleman ja Hackett 2015: 22; Meyer 2010: 742–743). Ülistuslaulude laulmine peegeldab hästi nelipühiluse esteetilist poolt. Meyeri sõnul aitab muusika luua kuulajal sideme Püha Vaimuga (Meyer 2010: 742). Lauljate häälte ja pillihelide kaudu tajutakse Jumala kohalolu, mistõttu võivad ülistuslaulude laulmine ja kuulamine puudutada inimest sügavamalt.

Nelipühilaste teoloogia kohaselt eksisteerib Jumal samaaegselt kolmes isikus – Isa, Poeg ja Püha Vaim. Võrreldes teiste kristlike suundumustega paistab neist eriliselt silma Püha Vaimu olulisus (EKNK 2025). Püha Vaimu peetakse nii Jumalaks kui ka isikuks, kellel on tunded ja tahe ning, kes on võimeline inimest aitama ja inspireerima (Unt 2024). Nii nagu Meyer on välja toonud, on nelipühiluses oluline Püha Vaimu kohalolu tajumine. Püha Vaimu peetakse jumaliku väe vahendajaks ja kaasaskantavaks jõuallikaks. (Meyer 2010: 742) Usutakse, et selleks, et Püha Vaimuga seotud puhtust, õiglust ja vabadust kogeda, tuleb ise tema ligiolu otsida ja tahta (Unt 2024).

Nelipühi ning teistes karismaatilistes liikumistes on olulisel kohal veendumus, et Jeesuse läbi on olemas lunastus (pääste) (Robbins 2015: 247). Nelipühilaste arvates on päästepalve kaudu võimalik võtta Jumal oma päästjana vastu ehk usaldada oma elu Jumalale, mille

[18] Algse nimega Eesti Kristlik Kirik (Ringvee 2015: 63).

tulemusel jõutakse helgema tulevikuni (Acheampong ja Asamoah 2022: 44). Selline arusaam on levinud ka EKNK liikmete seas, kes usuvad, et inimesi lahutab Jumalast nende patusus, kuid pattude eest on võimalik tänu päästele andeks saada (EKNK 2025). Seega päästel on sõltuvusravis väga oluline roll, kuna mineviku tegude eest andeks saamise kaudu saab sõltlane liikuda edasi oma eelnevast elust, leides uue suuna sellele.

Samuti on nelipühiluses kesksel kohal vaimuannid (Robbins 2015: 247). Nelipühilusele on omane Püha Vaimuga ristimine, mille tulemusel usutakse, et inimene täitub Jumala Vaimu väega ning saab puudutatud vaimuandidest (tarkusesõna, tunnetusesõna, usuand, tervendamise and, imetegude and, prohvetliku kuulutamise and, vaimude eristamise and, võõraste keelte and, keelte tõlgendamise and) (Acheampong ja Asamoah 2022: 45; Parker 2017) Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku aluspõhimõtete kohaselt on Jumal kõigile määranud kindlad ametid, mistõttu on kõigil koguduse liikmetel kindel roll täita. Lisaks peetakse usklike kohustuseks evangeeliumi kuulutamist ning vaimulikest talitlustest (sh veeristimine) osavõtmist. (EKNK 2025) Usk, et Jumal on inimese elu ära planeerinud ning andnud igale inimesele kindlad oskused võib toetada sõltlast enda ümber kujundamise teekonnal, kuna see muudab ta elu tähendusrikkamaks, lahendab eksistentsiaalsed küsimused ning tekitab lootustunde tuleviku osas.

Võõrastes keeltes rääkimine, prohveteerimine, tervendamine ja imeteod on silmapaistvad nelipühilust iseloomustavad nähtused. Võõrastes keeltes rääkimist peetakse üheks esimeseks tunnuseks, mis kinnitab Püha Vaimuga ristitud saamist. (Acheampong ja Asamoah 2022: 45) Nelipühilased usuvad, et mingid kõneaktid, näiteks võõrastes keeltes rääkimine ja prohveteerimine võivad olla Jumala poolt inspireeritud (Oosterbaan 2015: 170). Ollakse arvamusel, et kui Püha Vaim tuleb inimese sisse, siis ta hakkab vahendama teiste jaoks tundmatus keeles Püha Vaimu poolt edastatud sõnumeid. Arvatakse, et keeltes rääkimise kaudu teeb inimene koostööd Püha Vaimuga ning keeltes palvetamise kaudu palvetab inimese vaim. Võõrastes keeltes rääkimist peetakse vaimselt arendavaks tegevuseks, mille kaudu kinnitatakse oma veendumusi ning tuletatakse meelde enda sees paikneva Püha Vaimu olemasolu. Samuti usutakse, et keeltes palvetamise kaudu on võimalik palvetada endale teadmata isikute ja olukordade eest. (Hagin i.a) Seega võõrastes keeltes rääkimine on üks võimalikest nelipühilaseks saamise tunnustest, mis on otseselt seotud afektiivsete reaktsioonidega.

Prohveteerimise all peetakse silmas Jumala hääle kuulamist ning selle välja rääkimist. Ollakse arvamusel, et selle anniga inimestele saadab Jumal ilmutusi (sõnumeid), tänu millele saavad inimesed tunda Jumala armastust ja ligiolu. Prohveteerimise puhul peetakse oluliseks Jumala kuulamise oskuse õppimist ning Piiblile toetumist. (Unt 2021) Nimelt lähtuvad EKNK liikmed Piiblis kirjutatust ning näevad seda veatu ja muutumatuna, mistõttu on neile oluline, et uskliku teod ja väljaöeldu oleksid kooskõlas sõnumiga, mida Piibel edastab (EKNK 2025; Unt 2021).

Imedesse uskumist peetakse samuti oluliseks, kuna arvatakse, et neis väljendub Jumala armastus ja kaastunne. Imede hulka kuulub ka tervendamine. Nelipühilased usuvad, et Jumal on võimeline inimesi tervendama. (Unt 2025) Usk imedesse võib seeläbi aidata ületada eksistentsiaalset ebakindlust (Pelkmans 2015: 183). See tähendab, et imede olemasollu, sh tervenemise võimalikkusesse uskumine kinnitab sõltlasele, et tema olukord võib muutuda – sõltuvusharjumustest on võimalik lahti saada, mis võib anda talle lootust tuleviku osas.

EKNK liikmed peavad kogudust Kristuse ihuks (EKNK 2025). Kristluses on levinud arusaam, et kõik koguduse liikmed on mingil tasandil üksteisega seotud. See tähendab, et kirikuga liitunud inimestest kujuneb välja ühtne kogukond, mille liikmed hakkavad moraalselt üksteise eest vastutama (Elisha 2015: 46). Tunnetuslikud omavahelised sidemed ja üksteise eest vastutamine võivad aidata sõltuvusravis kaasa koostegutsemisele ja seeläbi sõltuvusest taastumisele.

Võttes arvesse kogu selle peatüki käigus käsitletud teemasid ning teiste uurijate seisukohti, esitan järgnevalt oma töö olulisemad lähtekohad. Selle töö raames vaatlen sõltuvust nähtusena, mis lisaks sõltlase kehale ja psüühikale puudutab ka tema tõekspidamisi ja sotsiaalset olemust. Sel põhjusel pean sõltuvusravi eetiliseks protsessiks[19], mille käigus sõltlane üritab afektiivsetest reaktsioonidest, emotsioonidest, isiklikest mõtetest, teiste inimeste arvamusest ja tegudest ning laiemalt aktsepteeritud normidest, tavadest ja ühistest väärtustest lähtudes kujundada ümber oma tõekspidamisi ja harjumusi nii individuaalsel kui ka kollektiivsel tasandil.

Vaatlen Lootuse Küla moraalse kogukonnana, mille liikmed on omavahel seotud sarnase tausta, ühiste väärtuste ja eesmärkide kaudu. Lootuse Küla ja selle liikmete uurimisel

[19] Eetilise protsessi all pean silmas igapäevaselt asetleidvat tegevust, mille raames inimene vaatleb, analüüsib ja hindab enda mõtteid ja käitumist, et nende põhjal langetada edaspidiseid otsuseid.

keskendun väliselt (käitumisest ja suhtlemisest) tulenevale informatsioonile ehk analüüsin nii Lootuse Külas levinud praktikaid kui ka liikmete isiklikke ja kogukonnasiseselt jagatud tõekspidamisi, mis on seotud sõltuvuse kontrolli alla saamisega. Seejuures pööran tähelepanu, kuidas arusaam iseendast ja oma olukorrast, distsipliin, erinevate (meta)isikutega jagatud elu ning (muud) kristlikud – nelipühilusega seotud – tõekspidamised ja praktikad mõjutavad sõltuvusravi protsessi.

3. Allikad ja meetodid

Selles peatükis kirjeldan tööprotsessi, sh uurija rolli ja uurimust mõjutanud tegureid, uuritavat veebimaterjali ja intervjueeritavate valikut ning magistritöös kasutatud andmekogumis- ja analüüsimeetodeid. Magistritöö aluseks on ajavahemikus 2024 september kuni 2025 jaanuar (k.a) kahe uurimismeetodi, netnograafia ja etnograafilise intervjuu abil kogutud materjal[20]. Kõikide uurimisküsimuste vastusteni jõudsin kvalitatiivse sisuanalüüsi – täpsemalt temaatilise analüüsi – tulemusel.

3.1. Uurija roll ja uurimust mõjutanud tegurid

Konkreetne uurimus puudutab isiklikke teemasid, inimeste religioosset tausta ning raviprotsessi, mistõttu pean oluliseks iseenda tausta ning uurimust mõjutanud tegurite avamist. Minu eelnev kokkupuude religioossete teemade ja inimestega on olnud minimaalne. Ma ei ole ühegi kiriku ega koguduse liige ning ei pea end religioosseks ega spirituaalseks inimeseks. Samuti ei teadnud ma enne uurimust isiklikult ühtegi Lootuse Küla liiget (sh programmi lõpetanuid), mistõttu olid mul ainult pinnapealsed teadmised konkreetsest kohast.

Uurimusele eelnevalt põhjalike teadmiste puudumine kristlusest (nelipühilusest) ja kogukonnast laiemalt võis piirata mu tõlgenduste sügavust, kuid samas andis mulle võimaluse analüüsida üht kogukonda peaaegu (kui arvestada, et olin enne uurimust põgusalt teadlik Lootuse Külast) n-ö puhtalt lehelt. Etnograafilise uurimuse puhul on tavapärane alustada uurimust n-ö võõra pilguga, kuna nii on võimalik näha palju uut ja seeläbi pöörata tähelepanu aspektidele, mida kohalikku kultuuri paremini mõistavad inimesed ise ei märka (Blommaert ja Jie 2010: 40–41). Arvestades, et selle töö fookuses on kogukonnaliikmete individuaalsed ning üksteisega jagatud ja neilt õpitud arusaamad, siis ei ole religioossete tekstide tundmine minu uurimuse puhul niivõrd tähtis. Töö keskendub Lootuse Küla liikmete (töötajate ja programmis edasijõudnute) isiklikele vaadetele ja kogemustele kristliku sõltuvusraviga seoses.

[20] Täiendavat informatsiooni sain ka Lootuse Küla juhi poolt antud brošüüridest, mis tutvustasid Lootuse Küla programmi.

Lootuse Küla uurimisel lähtusin nii Lootuse Küla kogukonna enda normidest kui ka teaduslike tööde heast tavast. Selle tõttu sattusin aga vastuolulisse olukorda. Nimelt jagab Lootuse Küla veebiplatvormidel (Facebookis, YouTube'is ja koduleheküljel) avalikult infot Lootuse Külas viibivate inimeste ja seal toimuva kohta ning on avatud külaskäikudele. Samas inimeste usulisi veendumusi ja tervist puudutavad andmed kuuluvad eriliiki isikuandmete alla, mistõttu nõuavad need teadustöös erilisemat kohtlemist ja piiride seadmist (Heinsalu 2023). Viimasena väljatoodu (tundliku teema) tõttu otsustasin oma uurimuse kooskõlastada Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komiteega.

Kooskõlastuse taotlemise protsess (sh taotluse koostamine) sai alguse 2024. aasta mais ning 2024. aasta septembri lõpuks sain loa oma uurimuse läbiviimiseks. Kooskõlastuse saamiseks läbisin kaks etappi, kuna mõned nõudmised ei olnud esimese taotluse esitamise hetkeks ajaliselt teostatavad. Esimeses etapis esitasin Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komiteele uurimuse avalduse vormi, kutse, uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vormi, infokirja ning uurimuse läbiviijate CV-d[21]. Avalduse vormis andsin lühiülevaate sarnasel teemal läbiviidud uurimistöödest ja minu enda kavandatavast uurimusest, sh selle eesmärgist, finantseerimisest, teostamise ajast, uuritavate värbamisviisist, uurimismetoodikast ja sellega seotud eetilistest aspektidest (uurimuses osalemise vabatahtlikkus, austus uuritavate eraelu vastu, mittekahjustumise printsiip, uuringust saadav kasu, isikuandmed, andmehaldus, andmete avaldamine). Lootuse Küla esindajale suunatud infokiri ning teistele liikmetele mõeldud uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm (vt Lisa 2) tutvustasid uurimust ja selgitasid sellega seotud üksikasju. Neis mõlemas oli teave nii selle kohta, et analüüsin Lootuse Küla poolt kodulehele ja sotsiaalmeediasse üles pandud avalikke postitusi kui ka selgitus intervjuude korralduse ja eetiliste aspektide kohta. Kooskõlastuse taotlemise teises etapis esitasin eetikakomiteele intervjuude küsimuskava. Kogu selle protsessiga kaasnesid aga teatud piirangud.

Otsustusprotsesside ajakulu tõttu tuli eetikakomiteelt taotleda luba juba töö varajases etapis, mistõttu mõjutas see protsess oluliselt uurimise edasist kulgu. Esiteks oli selle protsessi tõttu küsimuskava loomine keerukam, kuna pidin koostama ja esitama eetikakomiteele küsimuskava enne põhjalikumalt organisatsiooni ja nende tegevust analüüsimata. Intervjuu poolstruktureeritud vorm võimaldas aga küsimuskava täiendada pärast pikemat ja põhjalikumat uurimist, mistõttu sain intervjuu ajal esitada täpsustavaid küsimusi. Teiseks

[21] Täpsem info vajalike dokumentide ja nende sisu kohta Tartu Ülikooli kodulehel (Tartu Ülikool 2021).

muutusid tööprotsessi käigus intervjueeritavate valimi kriteeriumid. Enne välitöödele minekut plaanisin nõusoleku korral intervjueerida Lootuse Küla rajajat, tegevjuhti, programmi juhti, administratiivpersonali ning tööstuse ja haldusjuhti. Pärast tegevjuhiga vestlemist selgus aga, et Lootuse Küla programmis on aktiivselt tegutsevaid töötajaid üsna vähe (kokku viis) ning mõned juhtival positsioonil olevad inimesed on venekeelsed, mistõttu ei saanud ma neid enda keelebarjääri tõttu uurimusse kaasata. Lõpuks tegi intervjueeritavate valiku Lootuse Küla tegevjuht. Kolmandaks ei osutunud eelnevalt planeeritud kohtumiste arv vajalikuks. Uurimuse alguses plaanisin iga uuritavaga kohtuda vähemalt kaks korda. Kõigiga ma siiski kaks korda ei kohtunud, kuna e-posti või telefonikõne teel said vajalikud detailid läbi arutatud. Kiire eluviisi tõttu ei olnud ka uuritavad lisakohtumisest huvitatud. Neljandaks muutus tööprotsess ajamahukamaks. Tundliku teema tõttu ei võinud ma ilma lisaloata intervjuude litereerimiseks kasutada tekstituvastusprogrammi ning uuritavatel pidi olema võimalus muuta või parandada oma väljaöeldut, mistõttu kirjutasin käsitsi kõik intervjuud täismahus ümber. Viiendaks piiras teema tundlikkus meetodite valikut. See tähendab, et ma ei saanud viia läbi kohapealset osalusvaatlust, kuna ma oleks sel juhul kokku puutunud ravil viibivate inimestega. Selle piirangu kompenseerimiseks vaatlesin Lootuse Küla veebiplatvorme.

Lisaks eetikakomitee poolt määratud kriteeriumitele oleksid mõjutanud tööprotsessi ka Lootuse Küla sisereeglid. Nimelt selgus uurimuse käigus, et A tasemel viibivate inimestega uurimuse läbiviimine oleks ka Lootuse Küla enda nõuete kohaselt olnud keerukas, kuna programmi esimesel aastal peaks ravil viibivatel inimestel olema minimaalne kokkupuude välismaailmaga (sh vastassugupoole esindajatega). Külastajatega pikalt suhtlemine võib Lootuse Küla töötajate sõnul mõjutada sõltlaste ravi kulgu ja edukust, kuna fookus võib seetõttu iseendalt ära nihkuda (Hermann, intervjuu 12.12.2024). Oluliseks peetakse iseendale keskendumist, et programmis viibija elu saaks muutuda. See nõue toetas minu enda valikukriteeriumeid, st töötajate ja programmis edasijõudnute uurimist programmi esimesel aastal viibijate asemel.

Oma uurimuse läbiviimisel toetusin Tartu Ülikooli heale teadustavale ning Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee poolt nõutud kriteeriumitele (Hagel 2017; Tartu Ülikool 2021). See tähendab, et austasin oma uuritavate privaatsust, olin avatud nendega koostööle ning kasutasin kogutud materjali ainult ettenähtud ajal ja tegevusteks (magistritöös kasutamiseks). Samuti lähtusin vabatahtlikkuse ja mittekahjustamise printsiibist ehk kaasasin uurimusse vaid neid, kes olid ise nõus osalema. Andsin osalejatele võimaluse

tutvuda kogutud materjalidega, et oma seisukohti soovi korral parandada või täiendada või nende avaldamisest üldse keelduda. Samuti pakkusin intervjueeritavatele võimaluse jääda anonüümseks. Kuigi pooled uurimuses osalejaid ei pidanud vajalikuks jääda anonüümseks, otsustasin asutuse väiksuse ja teema tundlikkuse tõttu siiski kasutada töös läbivalt pseudonüüme. Omavaheliste (uurija ja uuritava vaheliste) kokkulepete sõlmimiseks koostasin informeeritud nõusoleku vormi (vt Lisa 2), kus oli kirjas vajalik informatsioon uurimuse kohta ning uuritavate õigused.

3.2. Netnograafia

Magistritöö jaguneb empiirilise materjali poolest kaheks. See tähendab, et toetun nii netnograafia kui ka etnograafiliste intervjuude käigus kogutud materjalile. Siin alapeatükis keskendun netnograafia meetodile ning kirjeldan kogutud materjali valiku printsiipe ja analüüsiprotsessi. Töö raames vaatlesin kolme Lootuse Küla veebiplatvormi (Lootuse Küla kodulehekülge, YouTube'i kanaleid Valgusmeedia ja Lootuse Küla Meedia ning Lootuse Küla ametlikku Facebooki lehte), milles olevale materjalile viitamiseks kasutan siinses uurimuses läbivalt koondavaid mõisteid veebisisu ja veebimaterjal. Kogu analüüsitav empiiriline materjal tugineb neis veebiplatvormides jagatud materjalile ja minu poolt läbiviidud seitsmele intervjuule.

Netnograafia on kvalitatiivne uurimismeetod, mille abil on võimalik uurida kultuurilisi nähtusi veebikeskkondades. Etnograafiale omaselt on ka netnograafia meetod kasutusel inimkogemuste mõistmiseks ja jagatud teadmiste uurimiseks. Selle abil uuritakse ja tõlgendatakse inimeste pool veebikeskkondadesse mahajäetud tekstilisi, visuaalseid või audiovisuaalseid jälgi. (Kozinets 2020: 14–16) Netnograafia on eriti hea meetod olukordades, kus on vaja uuritavate kohta koguda eelinfot või täiendada teiste välitöömeetodite käigus kogutud informatsiooni (Pilt 2017: 160, 169–171).

Kui kohapealse vaatluse puhul tuleb info kätte saada konkreetses hetkes, siis tänu pikaajalisele salvestunud andmestikule on veebis võimalik vaadelda ka minevikus toimunud sündmusi ning liikuda korduvalt tagasi uuritava nähtuse juurde. Samuti võimaldab salvestunud andmestik analüüsida kergesti aja jooksul toimunud muutusi. (Pilt 2017: 160, 171) Lisaks ei tule välitööde tegemiseks kuhugi eraldi liikuda, kuna väli paikneb

tehnoloogiaseadmes ning märkmete tegemine on lihtsam, kuna infot on võimalik alla laadida ja kopeerida (Addeo jt 2019: 15–16).

Siiski on netnograafia meetodil ka mõningaid puuduseid. Esiteks võib hoomamatu infohulk teha raskeks fookuse leidmise. Samuti puudub täpsem kontekst veebis oleva info kohta. See tähendab, et ei ole täpselt teada, kes on teinud postituse ja mis põhjusel. (Addeo jt 2019: 25) Ka tavasuhtluses esinevad mitteverbaalsed žestid (näoilmed, kehakeel jne) pole nähtavad ning info kustutamise ja uuendamise tõttu võib vajalik informatsioon kaduma minna (Pilt 2017: 160, 174).

3.2.1. Uuritav veebimaterjal ja tööprotsess

Netnograafia on sobilik uurimismeetod raskesti ligipääsetavate kogukondade uurimiseks ning täiendava materjali kogumiseks, mistõttu osutus see sobilikuks meetodiks ka minu uurimuse puhul (Pilt 2017: 162). Eetilistel põhjustel oleks osalusvaatluse läbiviimine sõltuvusravi programmi uurimiseks olnud keerukas ning ühe meetodiga (intervjuuga) kogutud materjal jäänud puudulikuks. Määravaks teguriks oli ka Lootuse Küla märgatav aktiivsus veebiplatvormidel. Selleks, et saada võimalikult hea ülevaade, kuidas Lootuse Küla liikmed end ise veebis esitlevad, ei osalenud ma veebiplatvormidel toimuvates postitustes või vestlustes, vaid vaatlesin minevikus või uurimuse ajal Lootuse Küla liikmete poolt loodud postitusi. Infokirjas ning informeeritud ja teadliku nõusoleku vormis andsin sellest tegevusest (kodulehele ja sotsiaalmeediasse tehtud postituste analüüsimisest) teada Lootuse Küla tegevjuhile ja siinses uurimuses osalejatele.

Nii nagu kohapeal, tuleb ka veebis piiritleda uuritav väli, kuid veebis võib välja piiritlemine osutuda keerulisemaks, kuna info hulk on suur ning see paikneb mitmetes erinevates kohtades. Uuritava välja piiritlemisel tuleb lähtuda oma uurimiseesmärgist, kuna kogu veebis olev info ei ole jälgitav. (Pilt 2017: 160–161) Uuritava välja ruumilisel piiritlemisel lähtusin peamiselt kahest kriteeriumist: vaadeldav sisu peab olema loodud Lootuse Küla poolt või toetuma Lootuse Küla kogukonna liikmete ideedele (soovin aru saada, kuidas Lootuse Küla kogukond ise end esitleb) ning uuritaval platvormil peab olema piisavalt materjali, mida analüüsida (st sisu ei piirdu ainult paari postitusega). Uurimuse käigus jõudsin kolme platvormini (Facebook, YouTube ja Lootuse Küla kodulehekülg), kus Lootuse Küla on aktiivne. Leitud platvormidel oli hulganisti materjali, mistõttu otsustasin kõik need kolm keskkonda uurimuse alla võtta.

Lootuse Küla kodulehele tehtud postituste ja YouTube'i sisu osalise kattumise tõttu keskendusin YouTube'is vaid nendele videotele, mida kodulehelt ei leidnud. YouTube'is jälgisin kanaleid (Valgusmeedia, Lootuse Küla Meedia), mille seos Lootuse Küla kogukonnaga oli selgelt määratletud (Lootuse Küla koduleheküljel või Facebookis oli nendele kanalitele viidatud). Välitööde alguses mõistsin, et mu vaadeldav väli oli siiski liiga lai. Seega otsustasin seda ka ajaliselt piirata. Ajaliselt piiritlesin vaid Facebooki platvormi, kuna seal oli Lootuse Küla kõige aktiivsem ning seetõttu oleks sinna loodud sisu uurimine osutunud liiga ajamahukaks. Ajalise piiritlemise aluseks võtsin välitööde teostamise aja ehk jälgisin Lootuse Küla Facebooki tehtud postitusi perioodil september 2024 kuni jaanuar 2025 (k.a). Ülejäänud platvormidele (YouTube'i ja kodulehele) loodud sisu oli enam-vähem hoomatav, mistõttu ma ei pidanud vajalikuks neid ajaliselt piirata. Kõige vanemad postitused, mida analüüsisin, paiknesid Lootuse Küla koduleheküljel ning pärinesid 2020. aastast. See aga ei tähenda, et enne 2020. aastat ühtegi postitust ei ole loodud, kuna postituste tegemise aega on vahel raske dateerida ning postituste sisu võib olla loodud tükk aega enne postituse tegemist.

Välitööde käigus puutusin kokku erinevat tüüpi postitustega, nii tekstiliste, visuaalsete kui ka audiovisuaalsete jälgedega. Kõige väärtuslikumaks pean videopostitusi (õppevideoid, tunnistus[22]- ja uudislugusid), kuna neist sain infot programmi korralduse, kogukonna väärtuste ja programmis viibijate sisemaailmas toimuvate muutuste kohta. See-eest Facebooki postituste läbi sain hoida end kursis Lootuse Külas toimuvaga, ise kohapeal olemata. Tänu veebis tehtud välitöödele sain tutvuda ka rohkemate inimeste lugudega ning näha, kuidas Lootuse Küla ise tahab end teistele esitleda. Välitööde jooksul vaatasin ja analüüsisin 21 õppevideot, 20 tunnistusvideot, 17 uudislugu, 65 Facebooki postitust ning tutvusin põhjalikult ka Lootuse Küla kodulehel esitatud infoga. Videote puhul keskendusin peamiselt tekstilisele osale ja vähem seal kasutatud visuaalidele ja taustahelidele, kuna mu eesmärk oli aru saada Lootuse Külas toimuvast seal viibinud või viibivate inimeste jagatud lugude ja õpetuste kaudu.

Õppevideotes tutvustavad Lootuse Küla töötajad Lootuse Küla programmi ning õpetavad vaatajatele sõltuvusega toimetulemist. Õppevideote sisu toetub otseselt Lootuse Küla programmi materjalidele, mistõttu on võimalik saada põgusalt osa Lootuse Külas toimuvast, ilma ise kohapeal olemata. Tunnistusvideote all pean silmas videopostitusi, kus Lootuse

[22] Videod, kus Lootuse Küla liikmed jagavad sõltuvusharjumustest vabanemise kogemusi.

Küla programmis viibinud või viibiv inimene jagab oma elulugu, tuues sealhulgas välja, kuidas ta jõudis sõltuvusharjumusteni ning mis aitas tal sellest kõigest välja saada. Tunnistusvideod tuginevad kindlale struktuurile ning nende eesmärk on näidata, et inimeste elud võivad muutuda. Tunnistusvideotes räägitakse tihti oma eelnevast elust, sõltuvuseni jõudmisest, sõltuvusega kaasnenud probleemidest, oma elu muutmisest ning tuleviku eesmärkidest. Uudislood ja Facebooki postitused annavad informatsiooni selle kohta, mis toimub Lootuse Külas ning mis uuendusi on seal tehtud ning kodulehel on kõik programmi puudutav oluline teave. Facebooki ja videopostitused on suunatud peamiselt Lootuse Küla toetajatele ning sõltlastele, kes vajavad infot ja motivatsiooni oma elu muutmiseks. Postituste kaudu on võimalik näidata Lootuse Külaga seotud edulugusid, sh mida annetajate rahaga tehakse.

Vaatamata sellele, et info kogumine oli ajamahukas töö, sujus see üsna kergelt, kuid info analüüsimine osutus juba keerulisemaks. Nii nagu eelnevalt välja tõin on postituste kontekst tihti täpsemalt teadmata, mistõttu oli ka minul vahel postituste sisu raske analüüsida. Alati ei ole täpset informatsiooni selle kohta, mida mingite postitustega on tahetud edasi anda ning kelle mõtteid need postitused täpsemalt esindavad (Addeo jt 2019: 25). Näiteks tunnistusvideod (Tagastatud Elud) toetuvad nii kogemuse jagaja mõtetele kui ka ettenähtud formaadile, kuid puuduva taustainfo tõttu on neid kaht raske eristada. Minu uurimuse puhul ei ole aga nii täpne eristamine oluline, kuna postituste tegemine on ikkagi läbimõeldud tegevus, seega kõik Lootuse Küla liikmete poolt tehtud postitused esindavad Lootuse Küla ametlikku enesekuvandit.

Lootuse Küla veebisisu jälgimise tulemusel oli mul kogunenud kokku umbes sada lehekülge digitaalseid märkmeid, mille hulgas olid nii postituste kirjeldused, lingid, fotod kui ka nende juurde käivad kommentaarid. Kogutud materjali analüüsimisel toetusin temaatilisele analüüsi meetodile, mis on üks kvalitatiivse sisuanalüüsi liikidest (Kalmus jt 2015). Temaatilise analüüsi meetod on kasutusel kvalitatiivsetes uurimustes tekstis esinevate tähenduste (teemade) tuvastamiseks ning nende analüüsimiseks ja tõlgendamiseks. Analüüsi käigus loob uurija tõstatuvate teemade iseloomustamiseks koodid, mis aitavad organiseerida kogutud materjali ja tähelepanekuid. Teema kategooriad (koodid) lähtuvad nii uurimishuvist (uurimisküsimustest) kui ka uurimuse käigus ilmnenud informatsioonist. (Clarke ja Braun 2016: 297) Kodeerimise puhul on oluline tekstidesse süvenemine ning nende mitmekordne läbi lugemine (Kalmus jt 2015).

Netnograafia abil kogutud materjali analüüsisin kolmes etapis. Esmane analüüs toimus andmekogumisetapis. See tähendab, et kirjutasin kogutud materjali kõrvale välja mõtted, mis mul postituste esmakordsel nägemisel tekkisid. Järgmises etapis vaatasin kogu konspekti uuesti üle ning kirjutasin sealt välja olulised mõisted ja laused. Kogusin kokku nii religioosseid praktikaid ja põhimõtteid puudutava info kui ka korduvad mõtted, mis tundusid olevat olulised sõltuvusravi juures. Seejärel hakkasin eelnevate analüüsi etappide käigus tekkinud mõtteid temaatiliselt koondama. See tähendab, et sarnase tähendusega mõisted või laused tõstsin ühte gruppi ning pealkirjastasin need. Koondmõistete hulgas olid nii kogukonna enda mõisted kui ka minu terminid. Enda mõtted tähistasin kaldkirjaga, et eristada uuritavate ja uurija vaatenurka.

3.3. Etnograafiline intervjuu

Järgnevalt kirjeldan etnograafiliste intervjuude läbiviimise ja selle meetodi käigus kogutud materjali analüüsimise protsessi ning välitöödele eelnevat tegevust ja intervjueeritavate valiku loogikat. Samuti toon välja (etnograafilise) intervjuu meetodi eripärad. Magistritöö raames viisin läbi seitse intervjuud Lootuse Küla liikmetega, kelle hulka kuulusid nii Lootuse Küla töötajad kui ka programmis edasijõudnud (B ja C tasemel viibivad inimesed).

Intervjuu on ajamahukas andmekogumisviis, kuid üks kasutatavamaid meetodeid empiirilise materjali kogumiseks (Kaaristo jt 2023: 79). Tegemist on uurija ja uuritava vahelise dialoogiga, mille käigus on võimalik arutleda teemadel, mis tavavestluses ei pruugi jutuks tulla. Siiski tuleb arvestada, et tegemist on struktureeritud vestlusega, mistõttu mõjutab uurija oluliselt vestluse sisu. Samuti muudab vestluse ametlikumaks asjaolu, et struktureeritud vorm nõuab intervjueerijalt mingil määral enese kontrollimist. Neil põhjustel peab uurija olema refleksiivne, et teada, mis asjaolud võisid intervjueeritava vastuseid mõjutada. (Blommaert ja Jie 2010: 44, 49; Metsvahi 2017: 79, 89) Selleks panin pärast igat intervjuud kirja tegurid, mis võisid mõjutada minu ja uuritava vahelist vestlust ning seeläbi küsimuste vastuseid.

Antropoloogias on levinud meetodiks etnograafiline intervjuu. Kaaristo jt (2023) sõnul on etnograafiline intervjuu poolstruktureeritud või struktureerimata kujul intervjuu, mis viiakse läbi enamasti uuritavale loomulikus keskkonnas. Uuritavatelt oodatakse pikemalt vastamist (lugusid), mitte lihtsalt „jah" ja „ei" vastuseid, mistõttu on küsimused avatud struktuuriga.

(Kaaristo jt 2023: 80) Võtsin neid aspekte arvesse. See tähendab, et viisin kõik intervjuud läbi Lootuse Külas ning olin paindlik küsimuste esitamises.

3.3.1. Valim ja tööprotsess

Enne intervjueeritavate värbamist ja intervjuude läbiviimist koostasin poolstruktureeritud küsimuskava (vt Lisa 3). Küsimused lähtusid magistritöö uurimisküsimustest ning Lootuse Küla veebiplatvormidel olevast olulisest (teemakohasest ja korduvalt esindatud) infost. Nimelt enne küsimuskava tegemist tutvusin põgusalt Lootuse Küla kodulehel, Facebookis ja YouTube'is oleva materjaliga. Eriliselt pöörasin tähelepanu programmi tegevustele ja Lootuse Külaga seotud religioossetele elementidele. Küsimuskavas olid nii konteksti avavad (nt positsiooni, religioosset tausta ja minevikku puudutavad) kui ka uurimuse põhieesmärgist tulenevad (nt programmis levinud tõekspidamiste ja praktikatega seotud) küsimused. Mõned neist küsimustest olid sarnasel kujul ka Lootuse Küla eelnevalt uurinud Anne Ennoki lõputöös kasutusel, kuid erineval põhjusel või eesmärgil (Ennok 2022)[23]. Enne intervjuude läbiviimist kohandasin eetikakomiteele esitatud algset küsimuskava, st asendasin mõned sõnad või väljendid sobivamatega, muutsin natuke küsimuste järjestust ning eemaldasin mõned küsimused (vt Lisa 3).

Uurimusest teavitamiseks (sh loa saamiseks) ja intervjueeritavate leidmiseks pöördusin kõigepealt Lootuse Küla rajaja poole, kes suunas mind Lootuse Küla tegevjuhi poole, kelle kaudu jõudsin omakorda uuritavateni. Olin algselt välja valinud kuus kindla ametiga töötajat, kuid Lootuse Küla tegevjuhi suunamisel tekkis pisut teistsugune valim. Seega intervjueeritavate valik sõltus minu etteantud kriteeriumitest ning Lootuse Küla tegevjuhi valikutest.

Minu seatud tingimuste kohaselt pidi intervjueeritav olema läbinud programmi A taseme (st olema piisavalt heas füüsilises ja vaimses vormis, et uurimuses osaleda), omama head ülevaadet Lootuse Küla tegevustest, panustama oma abiga teiste sõltlaste ravisse, olema täisealine ning rääkima eesti keelt. Keelenõue oli seetõttu, et ma ei räägi piisavalt heal tasemel vene keelt ning tõlkimise kaudu võib minna oluline informatsioon kaduma. Keeleoskuse põhjal piirangu seadmine võib aga oluliselt mõjutada konkreetse uurimuse

[23] Ennoki lõputöö intervjuu küsimused 1, 6, 8, 10, 13 (intervjuukava sõltlasele) ja 6, 7 (ekspertintervjuukava) sarnanesid mingil määral käesoleva magistritöö omadega. Siiski on kõik siinses magistritöös kasutusel olevad intervjuu küsimused minu enda loodud, lähtudes konkreetse uurimuse fookusest ja eesmärgist. See tähendab, et küsimuste kattuvus on juhuslik, mitte planeeritud.

tulemusi, kuna emakeel ja rahvus võivad olla määravad tegurid, kuidas midagi mõistetakse või kogetakse.

Lootuse Küla tegevjuht edastas mulle viie Lootuse Külaga seotud inimese kontaktandmed, kelle e-posti aadressidele saatsin kutsed. Kutses oli kirjas olulisemad uurimusega seotud üksikasjad ning kirja manuses uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm täpsema infoga. Seejärel lasin igal potentsiaalsel uuritaval rahulikult uurimuse sisuga tutvuda ning, kui vastust ei tulnud, siis helistasin neile, et üle täpsustada, kas nad soovivad uurimuses osaleda ning kas neil on tekkinud uurimusega seoses küsimusi. Vajadusel vastasin kõnes tekkinud küsimustele ning leppisin kokku intervjuude läbiviimise ajad. Enne igat intervjuud tutvustasin ennast, lasin soovi korral intervjueeritavatel informeeritud nõusoleku vormi veelkord läbi lugeda ning rääkisin üle uurimusega seotud olulised üksikasjad (intervjuu salvestamine, andmete töötlemine, hoiustamine ja kasutamine, uuritava õigused jne). Seejärel allkirjastasime informeeritud nõusoleku vormid (kui uuritav ei olnud juba eelnevalt seda teinud) ning alustasime intervjuuga.

Kokku intervjueerisin kuut inimest, nii mehi kui ka naisi erinevas vanuses, kes olid Lootuse Külaga liitunud ajavahemikus 2012 kuni 2023. Intervjueeritavate hulka kuulusid nii Lootuse Küla ametlikud töötajad kui ka programmi B ja C tasemel viibivad inimesed, kuna ametlikke töötajaid on Lootuse Külas üsna vähe. Programmi B ja C tasemel viibivad inimesed on tehniliselt programmis, kuid nad on läbinud programmi A taseme, mis tähendab, et nad on vähemalt ühe aasta olnud kained ning aktiivselt tegelenud enda füüsilise ja vaimse tervisega. Samuti on B ja C taseme puhul tegemist jätkuprogrammiga, kuhu A taseme läbinud inimesed saavad soovi korral edasi minna. Seega võrreldes A tasemega on B ja C tasemel viibivate inimeste roll oluliselt muutunud. Nad hakkavad vastutama A tasemes viibivate inimeste eest ning viima läbi õppetunde, mistõttu on neil ametlike töötajatega sarnased ülesanded (Lootuse Küla i.a).

Iga intervjueeritavaga viisin läbi ühe tunni- kuni kahetunnise individuaalse poolstruktureeritud etnograafilise intervjuu ning ühe töötajaga veel lisaintervjuu (vt Lisa 4) ehk tegin kokku seitse intervjuud. Selle tulemusel oli mul umbes 10 tundi lindistatud ja 218 lehekülge digitaalselt litereeritud materjali. Individuaalintervjuu kasuks otsustasin seetõttu, kuna see tagab võrreldes grupiintervjuudega usalduslikuma õhkkonna, mis on oluline tundlike teemade uurimisel (Kaaristo jt 2023: 80). Intervjueerimine toimus perioodil 2024 oktoober kuni 2025 jaanuar (k.a). Kõik intervjuud toimusid erinevatel päevadel ja ajahetkel

kahes erinevas hoones paiknevates ruumides, mis võimaldas mul pikema aja jooksul saada osa erinevatest hetkedest. Näiteks tehti mulle ekskursioon Lootuse Küla territooriumil, mistõttu sain näha programmis viibijate eluruume ning põgusalt tutvuda Lootuse Külas toimuvaga. Ühe korra kutsuti mind juhuslikult ka koos Lootuse Külas viibijatega lõunat sööma. Lõunasöögil osalemise kaudu sain tutvuda lõunasöögi kombestikuga ning ülevaate Lootuse Külas viibivatest inimestest, sealsetest reeglitest ja rutiinsetest tegevustest. Ühissöömingu juurde kuulus kirjakohtade lugemine, palvetamine, ülistusmuusika kuulamine, reguleeritud istumine (naised ja mehed eraldi) ja liikumine (naised said esimesena süüa võtta) ning kindlatest kellaaegadest kinnipidamine, mis kõik peegeldasid mingil määral Lootuse Külas levinud väärtusi, reegleid ja kombeid. Samuti nägin põgusalt pealt nii külastusi (sh uudisloo valmimist), programmi tulemist kui ka õppetunni läbiviimist ning jooksvalt tekkinud probleemide (nt reeglite rikkumisega tegelemist ja tööjaotuse ümberkorraldamist) lahendamist. Kuigi kohapealsed intervjuude välised hetked olid väärtuslikud mõistmaks paremini Lootuse Külas toimuvat, ei analüüsi ma neid eetilistel kaalutlustel põhjalikumalt, vaid toetun enda valitud meetodite (intervjuude ja netnograafia) käigus kogutule. Tänu intervjuudele sain täpsustada netnograafia käigus segaseks jäänud kohti ning parema ülevaate programmiga seotud inimeste isiklikest seisukohtadest.

Kõik intervjuud salvestasin kahe diktofoniga, et vältida tehniliste viperuste tõttu infokadu ning tagada hea helikvaliteet. Intervjuude ajal tegin minimaalselt märkmeid ning vaatasin võimalikult vähe ka küsimuskava, et uuritav tunneks end mugavalt tundlikel teemadel rääkides. Intervjuu ajal toetusin osaliselt eelnevalt koostatud küsimuskavale, mida täiendasin pärast igat intervjuud uute tekkinud küsimustega. Seesugune lähenemine toetas uurimisküsimustele vastuste leidmist, kuid samas andis võimaluse vestluse käigus mingeid teemasid täpsustada või laiendada (Kaaristo jt 2023: 80). Tänu küsimuste avatusele sain intervjuude käigus rääkida ka teemadest, mis intervjueeritavad ise tõstatasid ning minna sügavamale uurimisteema ja intervjueeritavate mõistmises. Identiteeti või inimese elulugu puudutavate küsimuste puhul on soovituslik lasta kõnelejal vabalt, ilma katkestamata end väljendada (Metsvahi 2017: 90). Just sel põhjusel, et minu eesmärk oli sügavamalt mõista sõltuvusraviga seotud kogemusi ning religiooni rolli selles, lasingi Lootuse Küla töötajatel neil teemadel üsna vabalt kõnelda. Kõik intervjueeritavad olid harjunud oma elulugu struktureeritud viisil jagama, mistõttu oli nendega kerge ja mugav suhelda.

Hea intervjueerija on tähelepanelik, siiras, empaatiline ja usaldusväärne ning paindlik ja oskuslik sobiva sõnavara kasutamises. Need omadused aitavad tagada intervjuu ajal mugava

õhkkonna ning intervjueeritava avatuse, mis mõjutavad oluliselt intervjuu kulgu. (Kaaristo jt 2023: 82) Selleks, et intervjuu sujuks hästi, proovisin ka mina asendada teatud sõnad kõnekeelsemate väljenditega. Siiski tekkis mul hetki, kus intervjueeritava kehakeelest, näoilmest või suulisest eneseväljendusviisist oli aru saada, et olin kasutanud nende jaoks kummalisi sõnu või väljendeid. Sõnakasutuses „vigade" tegemine oli minu jaoks aga väga õpetlik. Intervjueeritavate suhtluskäitumisest sain teada, kuidas mingil teemal edaspidistes intervjuudes rääkima peaksin (Metsvahi 2017: 81). Intervjueerija üks oluline omadus on ka kiire reageerimisvõime. Intervjueerija peab olema valmis tulema toime erinevat tüüpi ootamatustega, sh olema valmis muutma küsimusi, kui need ei osutu sobilikuks konkreetse situatsiooni puhul (Metsvahi 2017: 93). Ka minul tuli ette olukordi, kus intervjueeritava taust või mingitest teemadest mõistmatus nõudsid küsimuste ümbersõnastamist.

Nii nagu veebisisu analüüsi puhul toetusin ka intervjuude analüüsimisel temaatilisele analüüsile. Temaatilise analüüsi käigus pöörab uurija tähelepanu nii end huvitavatele teemadele kui ka kogub uuritavate jaoks olulist informatsiooni. Selle meetodi kaudu selgitab uurija välja, mida ja kuidas millestki räägitakse. (Kalmus jt 2015) Intervjuude analüüsi tegin kahes etapis. Kõigepealt panin kirja mõisted ja laused, mis olid teemakohased ja olulised, jälgides samal ajal ka veebisisu temaatilise analüüsi käigus tuvastatud mõtteid ja uurimisküsimusi. Seejärel koondasin olulised terminid ja motiivid ning pealkirjastasin teemagrupid. Jagasin kõikide intervjuude sisu nende kategooriate vahel ära. Juhul, kui intervjuus esinenud mõtted ei sobinud ühegi kategooria alla, siis tekitasin juurde uue teemagruppi või tõstsin need laused n-ö muu sisu kausta. Ka intervjuude puhul pöörasin eelkõige tähelepanu religioossetele teemadele ning teistele programmi või kogukonda kirjeldavatele elementidele ning eristasin enda ja uuritavate mõtted.

Etnograafiliste intervjuude ja netnograafia abil kogutud materjali analüüsimise lõpetasin neid kaht koondava temaatilise analüüsiga. See tähendab, et vaatasin üle nii veebisisu kui ka intervjuude materjalid ja neist temaatilise analüüsi käigus esile kerkinud kategooriad ning koondasin need veel suurematesse teemagruppidesse, millele lisasin enda sõnastusega pealkirjad. Siinse töö analüüsi peatükid on üles ehitatud nende kahe meetodi abil kogutud materjali koondava analüüsi käigus tõstatunud temaatilistele kategooriatele.

4. Sõltuvusharjumustest vabanemine Lootuse Külas

Selle peatüki fookuses on intervjuude ja veebimaterjali temaatilise analüüsi tulemused. Peatüki esimeses pooles (vt ptk 4.1.) püüan anda ülevaate Lootuse Küla programmi (religioossest) sisust ja normatiivsest taustast, täiendades seeläbi alapeatükis 1.2. väljatoodud infot. Tuginen paralleelselt nii veebisisu kui ka intervjuude materjalidele, mistõttu kasutan Lootuse Külaga seotud inimeste iseloomustamiseks koondmõisteid Lootuse Küla liikmed ning Lootuse Küla töötajad ja programmis edasijõudnud, mille all pean silmas nii Lootuse Küla veebisisus esindatud hääli kui ka uurimuse raames intervjueeritud inimesi. Programmi esimesel aastal (A tasemel) viibivate inimeste hääled programmis kehtivate piirangute tõttu tihti kajastust ei leia, mis kinnitab nende koondmõistete sobilikkust.

Analüüsi teises osas (vt ptk 4.2.) keskendun religiooni ja sõltuvusravi vaheliste seoste lahtimõtestamisele Lootuse Küla programmi näitel. Kuigi peatükis 4.2. välja toodud teemad (vt alapeatükkide 4.2.1, 4.2.2, 4.2.3 ja 4.2.4. pealkirju) tõstatusid nii intervjuude kui ka veebimaterjalide temaatilisest analüüsist, toetub selle peatüki sisu puhtalt intervjueeritavate tõlgendustele ja kogemustele sõltuvusraviga seoses. Toetudes uurimuses osalenud Lootuse Küla liikmete nähtule ja kogetule on võimalik anda ülevaade, kuidas religiooni praktikas (mitte ainult teoorias) rakendatakse, näidates seeläbi religioossete tõekspidamiste ja praktikate teostatavat potentsiaali.

4.1. Lootuse Küla programm

Siin peatükis püüan näidata, kuidas religioossed elemendid on integreeritud Lootuse Küla programmi ehk teen põhjalikuma ülevaate Lootuse Küla programmist ja selle seosest kristliku – nelipühi – teoloogiaga. Selleks toon välja, kuidas suhtutakse kristlike põhimõtete järgimisse ning mil määral ja missugused religioossed elemendid kuuluvad Lootuse Küla kuvandi juurde. Samuti avan intervjueeritavate – Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute – religioosset tausta ja tööülesandeid (vt ptk 4.1.2), et anda ülevaade sellest, missugused on programmis kauem viibinud inimeste arusaamad ning kuidas nad programmis toimuvat mõjutavad. 4.1. peatüki lõpetan sõltuvuse defineerimisega (vt ptk

4.1.3) – millest Lootuse Külas sõltuvusravi juures lähtutakse ning mil määral ja kuidas on need arusaamad seotud kristlike elementidega.

4.1.1. Lootuse Küla programmi seotus religiooniga

Kuigi Lootuse Külas viibijate ja programmi lõpetanute hulgas on ka inimesi, kes end usklikus ei pea, programmi tegevused ja õpetused sisaldavad nii religioosseid kui ka ilmalikke komponente ning programmis usu vastuvõtmine ei ole Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul kohustus, on nende väitel kristlikel – nelipühilusega seotud – õpetustel ja praktikatel ikkagi oluline roll sõltuvusharjumustest vabanemise ja elu muutmise juures.

Lootuse Küla liikmete sõnul aktsepteeritakse Lootuse Külas igasuguste veendumustega inimesi, kuid programm ise on ülesehitatud kristlikele – nelipühilusega seotud – põhimõtetele ja nendega seotud tegevustele. Programmi tulekuga kohustuvad kõik osalejad osa võtma Lootuse Küla programmis ettenähtud tegevustest, mistõttu peavad nad sealse eluviisi ja põhimõtetega teatud ulatuses kohanema.

Me aktsepteerime kõiki konfessioone. […] *Ainuke eeldus on sellele, et kui sa tuled siia, siis sa ka aktsepteerid meid samamoodi*. (Lootuse Küla Meedia 2024q)

Intervjueeritavate väitel on nelipühilus võrreldes teiste kristlike konfessioonidega elavaloomulisem, rõõmsam ja õpetuselt lihtsam. Nelipühiluse omapäradeks peeti päästet, vaimuandidele avatust (võõrastes keeltes rääkimist, prohveteerimist, tervendamist, imetegusid), täiskasvanuna ristimist ning ülistuslaulude laulmist. Kuigi intervjuudes mainiti eraldi ka nelipühilusele omaseid tõekspidamisi ja praktikaid (rõhutati just nelipühilusega seotud praktikatele omast vabameelsust), tõid intervjueeritavad välja, et programmis viibijad ei eristata nii selgelt erinevaid kristlike konfessioone, vaid toetuvad laiemalt kristlikele tõekspidamistele. Sel põhjusel liigitan Lootuse Külas levinud tõekspidamised ja praktikad üldisemalt kristlike alla.

Need inimesed, kes siin programmis on, nemad ei saa üldse aru sellest. Ega ma ka väga. Ma tean, mis see on. Meil on võõrastes keeltes rääkimine. Ja aga need inimesed, kes meil siin täna on, neil esimese aasta jooksul, mis nad siin on, nad võib-olla siis hakkavad rohkem nendest asjadest aru saama, kui nad jäävad teise aasta peale. […] *Ainuke asi, mis nad võib-olla saavad aru, et me oleme sellised vabad.* (Andres, intervjuu 28.11.2024)

Lootuse Külas on päev tegevuste mõistes jaotatud üldjoontes viieks. Päeva jooksul osaletakse õppetöös, vahetegevustes (palveringid ja palvevihiku täitmine) ja ühissöömingutel, tehakse füüsilist tööd ning tegeletakse koduste kohustuste või isiklike vajadustega. Lootuse Küla programm toetub Piibli kirjakohtadele ning nelipühilusele omaselt on mitmed tegevused Püha Vaimu ligiolu kogemisele orienteeritud. Just neil põhjustel tekib Lootuse Küla liikmete sõnul kõigil programmis viibijatel mingisugune suhe Jumalaga, isegi kui nad end usklikuks ei pea. Kristlikud praktikad (nt palvetamine, Piibli lugemine) saavad esimesest päevast alates osaks programmis osaleja rutiinist, mistõttu hakkavad need suurel määral mõjutama sõltuvusharjumustest vabaneda püüdva inimese edaspidist elu.

Selles suhtes, kui sa A taseme lõpetad tegelikult sa oled igapäevaselt elanud selle sees. Sa oled elanud n-ö Jumalas. Kas südames on inimene vastu võtnud, see on igaühe isiklik asi. Aga suhe on paratamatult juba tegelikult loodud. Sellest enam pääsu ei ole. (Hermann, intervjuu 12.12.2024)

Mil määral või mida isiklikult usutakse jääb intervjueeritavate sõnul osaliselt varjatuks. Nad tõid välja, et programmis viibijad võivad küll tegevustes osaleda, kuid selle põhjal ei saa järeldada, kas ja millesse nad usuvad, kuna alati ei öelda oma tõekspidamisi välja. Seega inimese religioossust on keeruline kindlalt määratleda, kuid intervjueeritavate väitel võib käitumine, hoiak ja eneseväljendusviis viidata programmis viibija suhtele religiooniga.

Seda [Jumalaga suhet] *on kuulda ja seda on näha inimese olekust. Kuigi jah siin ma olen ka kogenud kahjuks ka seda, et mõni mängib mingit rolli, et ennast paremini näidata.* (Mati, intervjuu 13.12.2024)

Intervjueeritavate sõnul tuleb programmi ka inimesi, kes algul protestivad religioossete elementide vastu, pidades neid ebavajalikuks ja häirivaks, kuna tullakse kogukonnast, kus usklikesse on negatiivselt suhtutud. Siiski mingi aja möödudes hakkavad nende väitel programmis viibijad muutuma avatumaks kristlike tegevuste osas. Intervjueeritavad nimetasid religioossete elementide väljatoomist ettekäändeks, mitte päris põhjuseks, miks programmist lahkuda tahetakse. Päris põhjuseks pidasid nad distsipliinist kinnipidamisega kaasnenud raskusi.

Algul hästi palju ikkagi jonnitakse, võideldakse vastu sellele. See sama põhjus, miks lahkutakse, et Jumalat on liiga palju […]. *Aga ikkagi mingil hetkel on mingisugune nõksakas või mingisugune järkjärguline siukene avanemine käib ära.* (Mati, intervjuu 13.12.2024)

Intervjueeritavad väitsid, et kristlikele õpetustele ja tegevustele avatud olemine toetab sõltlase taastumist ning vastuseis nendele võib takistada sõltuvusravi protsessi. Neil põhjustel julgustatakse programmis viibijaid olema vastuvõtlikud kristliku teoloogia ja selle juurde kuuluvate praktikate osas.

See on selline huvitav asi. Aga ikkagi ma püüan, kui inimene lahkub, ma püüan talle rääkida, et -- isegi ennem seda inimese vastuvõtmisel, et tegelikult see on kristlus, Jumal -- see on kõik seotud. See on see, mis sind tegelikult toetab sind selle asja juures. Halba ei ole selles mitte midagi. Kui selle vastu ise töötama hakata, siis ongi võimatu tegelikult jätkata. (Hermann, intervjuu 12.12.2024)

Seega Lootuse Külas on kristlikud – nelipühilusega seotud – elemendid programmi aluseks ning seetõttu nende mingil kujul vastuvõtmine programmis viibimise tingimuseks. Usklikuks saamine ei ole programmi lõpetamise nõue, kuid kristlikele – nelipühilusega seotud – õpetustele avatud olemine lihtsustab intervjueeritavate sõnul sõltuvusravi protsessi.

Järgnevalt tutvustan, kuivõrd ja mis kujul on religioosseid teemasid puudutatud Lootuse Küla veebisisus. Nii nagu eelnevalt kirjeldatud, vaatlesin kolme veebiplatvormi: Lootuse Küla Facebooki, YouTube'i ja koduleheküljе postitusi. Neis kõigis oli mingil kujul viidatud kristlikele tõekspidamistele ja neile tuginevatele tegevustele, isikutele nagu Jumalale, kuid erineval viisil.

Religiooniga seotud elemente esines enim YouTube'i videotes ning Lootuse Küla koduleheküljel. YouTube'is on peamiselt kolme liiki postitused: uudis- ja tunnistuslood ning õppevideod, mis on esindatud suures mahus ka Lootuse Küla koduleheküljel. Kristlikest tõekspidamistest ja neile tuginevatest tegevustest räägitakse selgemalt ja rohkem õppe- ja tunnistusvideotes. YouTube'i postitustes on toodud välja, kuidas täpsemalt Jumal ning kristlikud praktikad ja tõekspidamised on osa Lootuse Küla programmist ning mis mõju on neil programmis viibijatele.

Meie teame ja usume, et tõeline vabadus tuleb ainult sellest, kui Jeesus Kristus elab inimese südames. (Valgusmeedia 2023c)

Lootuse Küla õppevideod toetuvad programmi õppematerjalidele (neljale õpikule). Esimeses videos tutvustatakse programmi ülesehitust, tausta, üldpõhimõtteid ja lähtekohti, mille hulgas mainitakse programmi seost Piibli väärtuste ja Jumalaga (Valgusmeedia 2023c). Järgnevates õppevideotes avatakse enam programmis toimuvat ning sealhulgas tuuakse välja, miks on kristlikud väärtused ja põhimõtted olulised sõltuvusharjumustest lahtisaamisel. Mõnel korral loetakse ette või mainitakse ka Piibli kirjakohti (Lootuse Küla

Meedia 2024k, 2024p; Valgusmeedia 2023f). Õppevideotes rõhutatakse läbivalt Jumalale alistumise ja tema sekkumise olulisust (Lootuse Küla Meedia 2024m; Valgusmeedia 2023e). Tähtsaks peetakse Jumala esikohale seadmist ning probleemina nähakse Jumala unustamist (Lootuse Küla Meedia 2024o; Valgusmeedia 2023d). Jumalat kirjeldatakse vestluspartneri, nõuandja ja abilisena, tänu kellele on sõltlasel võimalik oma elus edasi liikuda ning saada kõige eest andeks (Lootuse Küla Meedia 2024n, 2024q).

Jumal peab igal pool olema tähtsal kohal, number üks sinu elus, sest Tema on tõstnud sind porist välja, Tema on asetanud sind sinna, Tema on toonud, Tema on pannud. Tema peab olema alati number üks. (Lootuse Küla Meedia 2024o)

Tunnistusvideotes („Tagastatud Elud" ja „Lugu, mis võib muuta sinu elu") jagavad Lootuse Küla programmis viibinud inimesed sõltuvuseni jõudmise ja sellest taastumise kogemusi. Neis videotes on kaks kõnelejat – kogemuse jagaja ja jutustaja – ning emotsioone ja loos toimuvaid muutusi illustreeritakse sobiliku muusika ja osaliselt lavastatud klippidega. Videote esimeses pooles on tihti kurb muusika ja häirivad kaadrid, viitamaks sõltuvusega kaasnenud traagilistele sündmustele. Lõpupoole lähevad aga muusika ja illustreerivad videoklipid helgemaks, et selgelt välja tuua sõltlase elus toimunud positiivsed muutused. Tunnistusvideotes on korduvalt mainitud sõltuvuseni viinud tühjusetunnet ning tavapärane on ka oma elu tagantjärgi ümbertõlgendamine (Lootuse Küla Meedia 2024a, 2024c, 2024f, 2024i, 2024j). Arvatakse, et Jumalal on olnud tegelikult iga inimesega plaan ning Jumal on see, kes on hoidnud inimest elus, kaitsnud ja viinud teda edasi, mistõttu teda tihti tänatakse (Lootuse Küla Meedia 2024b, 2024c, 2024e, 2024g, 2024h). Usutakse, et Jumal juhib inimese elu (määrab neile kutsumuse), hoolib kõigist ning julgustab ja muudab neid (Lootuse Küla Meedia 2024d, 2024f). Seega sõltuvusest taastumise protsessis peetakse oluliseks oma elu sidumist Jumalaga ning enda vanast minast lahtiütlemist.

Täna tagasi vaadates näeb, et see oli ime, kui talle see võimalus anti. Ta uskus, et siin tegemist kellegi kõrgemaga, kes sekkus ta ellu, andes talle tarkuse ja selged juhised vanglas olles, kui ta kirjutas avalduse, et tahab oma karistust kanda lõpuni Lootuse Külas. (Lootuse Küla Meedia 2024a)

Uudislugudega (VM NETI TV Uudised) vahendatakse Lootuse Külas toimuvat. Näidatakse, kuidas ühiskonda ja kohalikku kogukonda panustatakse, kuhu annetatud ressursid paigutatakse ning mida Lootuse Külas tehakse. Videotes osalevad nii Lootuse Küla programmis viibivad inimesed kui ka muud liikmed ja külastajad. Kõikides uudislugudes selgelt kristlikele tõekspidamistele ja väärtustele ei viidata, kuid mõningad kristlikud teemad

siiski tõstatuvad. Neis videotes mainitakse (Jumala) teenimist, kutsumuse leidmist, andmisrõõmu, perekonnalaadseid sidemeid, südamehoiakus toimuvaid muutusi, lootustunnet ning põgusalt veel teisi kristlikke termineid nagu tunnistus, kahetsus, meeleparandus, lunastus, alandlikkus, jumalakartlikkus, ristimine ja Jumala vägi (Valgusmeedia 2023a, 2023b, 2023g, 2023h, 2023i, 2023j, 2023k, 2023l, 2023m).

Kui Jumal on andnud mulle sellise ande ja sellised oskused, siis minu misjon välja elada seda selle töö näol. See on nagu misjonitöö Jumalariigi jaoks. Igal inimesel on midagi, mida Jumal on talle andnud ja ta saab seda kasutada ära Jumalariigis. (Valgusmeedia 2023l)

Facebookis tundub religioossetest teemadest rääkimise kõrval olulisem annetajate, koostööpartnerite ja külastajate tänamine ning jälgijate kursis hoidmine Lootuse Külas toimuvast (Lootuse Küla Facebook 2024a, 2024c, 2024f, 2024j, 2025a, 2025b). Siiski on ka Facebookis oma tõekspidamiste kuulutamine ning Jumalast rääkimine nähtaval kohal. Facebookis on nii reaalajas ülekandeid kui ka visuaal-tekstilisi postitusi sõltlaste lõpetamistest (sh tunnistustest) ja ristimistest ning ka erinevaid mõtteterasid ja Lootuse Küla rajaja mineviku meenutusi, mis puudutavad kristlikke tõekspidamisi ja praktikaid (Lootuse Küla Facebook 2024b, 2024d, 2024e, 2024g, 2024h, 2024i, 2024k, 2024m).

Samuti võib tänuavaldusi ning lähedaste sidemete väljatoomist pidada religioosse eluviisi väljendusteks. Nimelt kristliku elu juurde kuulub tänulikkuse väljendamine (Bialecki 2014: 2). Lähedaste suhete välja toomine, külastajate või Lootuse Küla liikmete sõbraks või õeks, vennaks kutsumine, viitab hoolivusele ja kogukondlikule tundele, mis jällegi peegeldavad kristlike tõekspidamiste ja väärtuste olemasolu.

Sellel nädalal oleme tänulikud, et meie sõbrad rootslased tulid taas appi! Ehitame koos majasid ja ehitame koos inimeste elusid üles. (Lootuse Küla Facebook 2024c)

Lootuse Küla (2025) koduleheküljele on koondatud kõik oluline info, mistõttu on mitmetes kohtades mainitud ka Lootuse Külaga seotud kristlikke elemente. Kodulehel täpsustatakse programmi ülesehitust, sh selgitatakse, missugustele kristlikele väärtustele tuginetakse. Samuti räägitakse ajaloost, programmi eesmärkidest ja kogudusest ning seal on välja toodud ka tunnistus-, õppevideod ja uudislood, mis kõik mingit moodi puudutavad kristlikke teemasid.

Meie keskus on rajatud kristlike ja piibellike väärtuste vankumatule alusele, mis juhib meie tegevust ja suunab meie igapäevast tööd. Need väärtused on meie keskkonna südameks, pakkudes kindlat

alust, millele tugineda nii isikliku kui ka vaimse kasvu teekonnal. Meie eesmärgiks on näha inimeste arengut ja vaimset küpsemist, toetades neid igal sammul nende teekonnal. (Lootuse Küla 2025)

Selline info näitab, et kuigi erinevatel veebiplatvormidel olev sisu mingil määral kattub, on fookuses olevate religioossete teemade osas varieeruvust. YouTube'i postitused jagunevad kolmeks. Õppevideod käsitlevad laialt ja põhjalikult religioosseid teemasid. Need on mõeldud harimiseks ja programmi tutvustamiseks, mistõttu on õppevideotes kristlikud elemendid selgelt välja toodud ning neid nähakse sõltuvusravi protsessi toetavate teguritena. Tunnistusvideotes on kristlike teemade avamine aga konkreetsem. Rõhk on Jumalaga suhte loomise kogemusel ning Jumala (edasisel) plaanil. Uudislood peegeldavad aga rakendatud kujul kristlikke väärtusi. Neis näidatakse, kuidas inimesed teenivad Jumalat. Näiteks räägitakse programmis viibijate elus toimunud muutustest, kutsumuse leidmisest ja perekondlike sidemete moodustumisest. Facebooki postituste kaudu väljendatakse tänulikkust ning vahendatakse Lootuse Külas toimuvat, mistõttu on aeg-ajalt ka kristlikud teemad rohkem pildis. Lootuse Küla koduleheküIg on mõeldud aga info koondamiseks, seega on seal nii selgelt kui ka kaudselt märgata religioosseid elemente.

4.1.2. Intervjueeritavate religioosne taust ja roll sõltuvusravis

Intervjueeritavate hulgas oli erineva religioosse taustaga inimesi (sh erinevate kristlike konfessioonide järgijad)[24]. Viis inimest kuuest uskusid ainujumalasse ning ainult üks inimene intervjueeritavatest (programmis edasijõudnu) ei pidanud end usklikuks, kuna tal oli raskusi „imedesse uskumisega" ning tal ei olnud kunagi olnud ühtegi kokkupuudet uskliku inimesega enne Lootuse Külla tulekut. Jumalat peeti nii sõbraks, juhiks, loojaks, isaks, päästjaks kui ka kõiksuseks ning teda tunnetati igal pool, nii enda sees („südames"), kohal ja ümber kui ka vaikuses ja rahus. Neli intervjueeritavat väitsid, et taastasid või lõid suhte Jumalaga Lootuse Külas ning üks pidas end juba eelnevalt usklikuks. Üldiselt oli kõigil peale ühe inimese lähedaste hulgas religioosseid või spirituaalsetest teemadest huvituvaid inimesi.

Kuigi intervjueeritavate hulgas oli erineva religioosse taustaga inimesi, tuli nende vastustest korduvalt välja Lootuse Küla õpetustele vastavad seisukohad. See näitab Lootuse Küla liikmete püüdlust kohaneda programmis levinud tõekspidamistega. Enamik

[24] Vaatamata intervjueeritavate erinevale religioossele taustale ei olnud üldised õpetuslikud erinevused intervjuudes tuvastatavad.

intervjueeritavatest olid mingil kujul kokku puutunud üleloomulike kogemustega ning pidasid oluliseks Jumalast eeskuju võtmist, tema (juhiste) järgimist ja seeläbi oma kutsumuse täitmist. Osa intervjueeritavatest uskusid andestusse läbi Jeesus Kristuse ning arvasid, et tänu Jumala juhtimisele oli nende elu paremuse poole muutunud, sh vabanetud sõltuvusharjumustest. Paari intervjueeritava sõnul aitas Jumal täita ka nende sees olevat „tühimikku", mis on nende väitel omane igale inimesele. Samuti mainiti korduvalt Piibli lugemise olulisust, kuna oldi arvamusel, et Piiblis on kirjas tõde ning neile printsiipidele oma elu rajamine tagab edukuse. Kirjakohtade lugemist peeti rahustavaks tegevuseks, millega negatiivseid mõtteid eemale viia. Lisaks rõhutati imedesse uskumise vajalikkust, et erakordsed sündmused (sh pöördelised muutused) saaksid toimuda.

See on hämmastav, et tegelikult Piiblis on ka ikka need tõed kõik olemas. Elu on võimalik rajada Piibli tõdedele väga edukalt. (Mati, intervjuu 09.12.2024)

Lootuse Küla programm on kogemusnõustamise põhine, mis tähendab, et kõik Lootuse Küla töötajad ning muud juhendajad (B ja C tasemel viibivad inimesed) on ise sama programmi läbinud. Intervjueeritavate sõnul tahetakse ravil viibivate inimeste suhtes võtta sõbra, mitte juhi positsioon, kuna oma sarnase mineviku tõttu nähti end kaasvõitlejana. Arvati, et töö iseenda kallal ei lõppe järgnevatel tasemetel ega ka pärast programmi, mistõttu lisaks teiste juhendamisele tegeletakse ka oma eluga. Lootuse Küla personal on eeskujuks, suunajaks ja toeks programmiga liitunud sõltlastele, mis põhjusel on neil märkimisväärne mõju programmis viibivatele inimestele. Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute ülesanneteks on õppetundide ja muude tegevuste läbiviimine (sh kristlike tõekspidamiste tutvustamine), info edastamine, suhtlus erinevate institutsioonide ja lähedastega, nõustamine ja juhendamine, tööeetika õpetamine, tegevuste kontrollimine, distsiplineerimine, murede ära kuulamine ja julgustamine, oma eluviisiga teistele eeskujuks olemine (nt kõik töötajad, kes on suhtes, on abielus), edukuse hindamine vastavalt paika pandud kriteeriumitele ning muude programmi korralduslike teemadega tegelemine.

Me anname kõik selle info nendele inimestele. Kõik meie töötajad on ise programmis olnud. Ja siis oleme igapäevaselt nendega koos. Me aitame neil kõik, igasugused sotsiaalsed küsimused lahendada, siis me suhtleme nende igasuguste kriminaalhoolduste ja politseidega, kaitseme teda, kui vaja kohtus. Ja siis suhtleme tema perekonnaliikmetega, otsime lepitust, muudame -- kui on vaja siis anname neile nõu. Muudame nende suhtlust nende lähedastega, et nad ei süüdistaks enda lähedasi. Räägime seda tõde kogu aeg nendele. Ja mis kõige tähtsam ma arvan, et sööme nendega koos, oleme nende kõrval olemas, mitte nagu juhid, aga nagu sõbrad, et nende kõrval, oleme seas. Et ma arvan,

et see on kõige suurem tugi. Lisaks siis sellele ka õpetatakse neile tervet ja head tööeetikat. (Raivo, intervjuu 05.11.2024)

Samuti on töötajate ja programmis edasijõudnute ülesanne programmist varem lahkuda soovivate inimeste ümberveenmine. Üks Lootuse Küla töötajatest nimetas seda protsessi „elustamiseks", kuna tegemist on raske ja emotsionaalse tegevusega, millel on madal õnnestumisprotsent ning, mille ebaõnnetumise korral võib sõltlast oodata ees surm. Nn elustamise juurde käib tema sõnul inimese ärakuulamine ja programmist lahkumise võimalikest tagajärgedest ilma ilustamata rääkimine. Nende tegevuste kaudu loodetakse, et sõltlane hakkab tundma, et temast hoolitakse ning mõistma, mida tema käitumine võib talle põhjustada.

Kõige rohkem, mis on teinud haiget või mis puudutab mind on see, et on inimestega need viimased vestlused, kes lahkuvad siit. Ma kutsun seda elustamiseks. Kui inimene on otsustanud, et ta tahab ära minna, siis läheb n-ö elustamiseks, kõvemaks. Tegelikult on nii, et 3% sa suudad ära elustada. Kui inimesel on ikka kinnisidee, et ta läheb ära, siis ta ka läheb, sest lõppude lõpuks on see põhjus ikkagi see, et su keha tahab neid aineid saada ja sa oled lihtsalt lukku pannud oma kõik sellise reaalse mõtlemise ja sa lihtsalt lähed. (Andres, intervjuu 28.11.2024)

Seega Lootuse Küla töötajad ning B ja C tasemel viibivad inimesed hakkavad mingil määral juhtima programmiga liitunud inimeste elusid ning on n-ö vastutavad sõltlaste saatuse eest. Nad aitavad sõltlasel muuta nii enda sisemisi (tõekspidamisi) kui ka väliseid (käitumist, suhteid lähedastega) tegureid, toetudes samal ajal enda isiklikele ja teistega jagatud tõekspidamistele. Lootuse Küla töötajad ja programmis edasijõudnud toetuvad suuresti (Lootuse Külas levinud) kristlikele väärtustele ning nende roll sõltuvusravi protsessis on märkimisväärne.

4.1.3. Sõltuvuse kirjeldamine Lootuse Küla programmis

Nii intervjuudes kui ka Lootuse Küla veebimaterjalides defineeriti sõltuvust sarnaselt[25]. Lootuse Küla töötajad ja programmis edasijõudnud kirjeldasid sõltuvust „katmata vajaduse tulemuse/tagajärjena". Aine on justkui katmata vajaduse (nt tähelepanupuudus) asendus või sisemiste valude (traumade) leevendaja. Nende sõnul kannab iga sõltlane endaga kaasas „rasket koormat", mis on viinud inimese sõltuvuseni ning et sõltuvusainega püütakse täita

[25] Sama märkas Ennok, kelle sõnul olid Lootuse Küla liikmed enam-vähem ühel nõul sõltuvuse tähenduse osas, pidades sõltuvust eluaegseks haiguseks, mille kontrolli alla saamine on aega- ja tööd nõudev protsess (Ennok 2022: 27). Minu uurimusest tuli välja ka mõningaid teisi aspekte.

enda sees olevat „tühimikku". Intervjueeritavate väitel üritavad sõltlased tühjusetundest vabaneda kõige muuga (nt spordi, reisimise, seksi, raha, alkoholi või narkootikumidega) kui Jumalaga, mida peeti eksimuseks, kuna oldi arvamusel, et inimese sees olevat tühimikku saab täita ainult Jumala Vaim, kes annab nende sõnul elule tähenduse. Selline arusaam tuli välja ka McCoy jt USA-s läbiviidud uurimusest, kus sõltuvusravi töötajad olid arvamusel, et Jumalaga on võimalik täita inimeses sees olev tühimik (McCoy jt 2005: 5–6). Sõltlase sees olev tühi koht, mida saab täita ainult Jumala Vaim viitab asjaolule, et Lootuse Külas ei peeta sõltlasi täielikult vastutavaks enda elu eest. Nende tegevusvõimekust nähakse piiratuna (sõltlastel puudub justkui osaliselt kontroll enda elu üle) ning Lootuse Küla liikmete arusaama kohaselt juhib või vähemalt peaks juhtima sõltlast mingi teine agent (Jumal)[26].

Tegelikult iga inimene, kui ta sünnib, siis tema sees ongi see Jumala-kujuline auk ja ta üritabki enda tähelepanu lihtsalt terve elu mujale juhtida sellelt. (Mia, intervjuu 27.11.2024)

Lootuse Küla õppevideos kirjeldati keemilist sõltuvust ette teada rada kulgeva kroonilise, progresseeruva ja surmava haigusena, mis vajab esmast tähelepanu, on omane kogu rahvastikule ning mingil kujul ravitav[27] (Valgusmeedia 2023d). Lootuse Küla liikmete sõnul puudutab sõltuvus nii inimese füüsist kui ka tema vaimset poolt. Sõltuvus mõjutab nende väitel inimese närvisüsteemi, elundeid ning ka muid kehas toimuvad protsesse. Lootuse Küla liikmed arvasid, et sõltuvus rikub inimese aju ära, mistõttu ei suuda sõltlane enam aine tarbimisest hoiduda. Usuti, et ainult füüsilise tervisega tegelemise kaudu sõltuvust kontrolli alla ei saa, mistõttu keskendutakse Lootuse Külas suurel määral just vaimsele sõltuvusele.

Füüsiline sõltuvus on selle jäämäe tipp ehk ta on 10% sellest sõltuvusest. [...] *Inimene võib saada füüsiliselt terveks, aga kui inimene ei saa vaimselt terveks, siis seal ei toimu ka mingisugust muutust.* (Valgusmeedia 2023e)

Lootuse Külas seostatakse sõltlast mitmete n-ö iseloomuvigadega. Lootuse Küla liikmed kirjeldasid sõltlast iseka, ükskõikse, kinnise, mässumeelse, valeliku, ebastabiilse ja ebausaldusväärse inimesena, kellel on vale arusaam iseendast. Nende sõnul elab sõltlane justkui fantaasiamaailmas. Arvati, et sõltlane loob endale teistsuguse reaalsuse, et tal oleks mugavam elada. „Fantaasiamaailmas" tekib Lootuse Küla liikmete sõnul inimesel „vale arusaam" õigest ja valest. Usuti, et sõltuvus hävitab inimese tegeliku mina ja suhted inimeste vahel. Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul nähakse enne programmi

[26] Intervjuudes väideti, et inimesel on ihu, hing ja vaim, millest viimase kohal peaks olema Jumala Vaim, kuid Aadama ja Eeva pattulangemisest alates on igas inimeses „Jumala-kujuline tühi koht".
[27] Arvatakse, et sõltuvusharjumustest on võimalik vabaneda siis, kui sõltlane muudab tervet oma elu.

tulemist sõltuvuse süüd oma olukorras (nt traagilises lapsepõlves) või teistes inimestes. Lootuse Külas saadakse aga aru, et aine tarbimine on olnud igaühe enda valik. Nende muutunud arusaamade allikaks on programmis eelnevalt läbinud sõltlaste õpetused, kes jagavad programmi tulijatega kogukonnale omaseid arusaami sõltuvusest ja selle ravist.

Ja siis kui tal ei ole terveid suhteid või inimesi, kellele rääkida või oskust rääkida või ta ei tunne Jumalat samamoodi, kogub enda sisse ja siis on need traumad ja asjad ja siis ta mingi aeg võib-olla leiabki selle aine ja siis ta tunneb ennast hästi ja siis ta muudkui tarvitab ja tarvitab ja lõpuks see tekitabki siuke fantaasiamaailma, kus inimene põgeneb selle reaalsuse eest kogu aeg aint sinna. Tema reaalsus ongi see fantaasiamaailm. Kui ta pilves on, siis see on tema jaoks see õige elu, mida elada. (Raivo, intervjuu 05.11.2024)

Lootuse Küla liikmete sõnul on sõltuvus harjumus või kohustus, mille tulemusel kaob inimesel kontroll enese üle. Mitu intervjueeritavat kirjeldasid sõltuvust kui „konksu otsas olemist". See tähendab, et sõltlane teeb midagi isegi siis, kui ta seda ei taha ja aine hakkab justkui tema elu juhtima. Lootuse Küla töötajad ja programmis edasijõudnud arvasid, et kui sõltlast sellest tsüklist välja ei saa, siis ootab teda ees surm, põrgusse liikumine. Seega sõltlane peab Lootuse Küla liikmete väitel mingi hetk valima, kas ta otsustab jääda ellu ehk tulla programmi oma elu muutma või jätkata tarbimist, mis varem või hiljem lõpeb nende sõnul surmaga.

Siin ongi see, kui sa lähed minema, siis sul on valida, kas elu või surm. Nigu öeldakse see ongi sinu valik, kas sa tahad elada või sa tahad surra. Sõltlasel enam muud valikut pole nigu öeldakse. Kui sa tahad surra, siis hakka jooma või süstima. (Jaana, intervjuu 09.12.2024)

Seega Lootuse Küla liikmete perspektiivist on sõltuvus inimese keha, vaimu ja sotsiaalsust puudutav haigus, mida iseloomustab rutiinne ennasthävitav käitumine, iseenda valesti mõistmine ja enda üle kontrolli kaotamine. Sõltuvus tuleneb nende sõnul läbielatud traumadest ja lahendatama probleemidest, mis sekkumiseta süveneb, kuna sõltlasel on piiratud tegevusvõimekus. Sõltuvusega jätkamine või sellega tegelemine on Lootuse Küla liikmete väitel elu või surma vahel valiku tegemine.

4.2. Kristlikud tõekspidamised ja praktikad sõltuvusravis

Järgnevates alapeatükkides kirjeldan täpsemalt Lootuse Küla programmi näitel kristlike – nelipühilusega seotud – tõekspidamiste ja neile toetuvate tegevuste rolli sõltuvusravis.

Temaatilise analüüsi käigus jõudsin järelduseni, et Lootuse Küla programmis püütakse jõuda pikaajalise kainuseni iseendaga tegelemise ning teiste inimeste ja Jumalaga suhte loomise ja arendamise kaudu programmile omastele tõekspidamistele ja praktikatele toetudes. See tähendab, et sõltuvusravi on nii individuaalsel kui ka kollektiivsel tasandil toimuv protsess, mille raames üritatakse kujundada ümber enda tõekspidamisi ja harjumusi. Neist aspektidest lähtudes nimetan Lootuse Küla sõltuvusravi programmi jooksul toimuvat eetiliseks protsessiks. See on kooskõlas Laidlaw väidetega, kes peab eetilist refleksiooni praktikaks, mis hõlmab individuaalsel tasandil väliste teguritega suhestumise kaudu enda mõtete ja käitumise tõlgendamist, analüüsimist, hindamist ja nende põhjal otsuste langetamist (Laidlaw 2017b: 176–177; Laidlaw 2019: 353).

Lootuse Küla programmi juurde kuuluvad nii suulist kui ka kirjalikku väljendust nõudvad tegevused, mis on otseselt või kaudselt seotud kristlike – nelipühilusega seotud – tõekspidamistega. See tähendab, et mõned tegevused on otseselt liigitavad religioossete praktikate alla, teised on olemuselt ilmalikud, aga toetavad religioosset eluviisi ning kolmandad puudutavad otseselt religioosseid teemaid, kuid ei nõua tingimata neile tõekspidamistele pühendumist. Võttes aluseks intervjueeritavate öeldu, kirjeldan alljärgnevalt Lootuse Küla programmi juurde kuuluvaid religioosse sfääriga seostatavaid tõekspidamisi ja praktikaid, mis toetavad sõltuvuse kontrolli alla saamist. 4.2. peatükk on jaotatud neljaks, lähtudes temaatilise analüüsi käigus tõstatunud peamistest religooni rollidest sõltuvusravis.

4.2.1. Õpetus- ja distsipliinisüsteem

Religioossed tõekspidamised ja neile tuginevad tegevused loovad süsteemi ja sihi, mille põhjal elu mõtestada ja korraldada ning end distsiplineerida. Intervjueeritavad võrdlesid Lootuse Küla nii kloostri kui ka kaitseväega ning kirjeldasid seda turvalise ja isoleeritud (ahvatlevatest teguritest vaba) kohana, mille eripäraks ja tugevuseks pidasid nad ranget režiimi. Selline võrdlus ei ole üllatav, kuna Laidlaw ja Mair'i sõnul on eetiline pedagoogika (enesekasvatuslikud praktikad) levinud religioossel maastikul ja enesetreenimise programmides (Laidlaw ja Mair 2019: 352). Lootuse Küla liikmete sõnul on võimalik sõltuvusharjumustest vabaneda ainult iseenda kallal töötamise kaudu, mille all peavad nad silmas pidevat eneseanalüüsi ja -arengut, mis toimub kristlikele – nelipühilusega seotud – tõekspidamistele tugineva distsipliini toel. Nagu mainitud on Lootuse Küla programmi aluseks Piibli printsiibid, kuna Lootuse Külas levinud arusaama kohaselt on inimene Jumala

looming ning seeläbi Piibel „elu kasutusjuhend" ja tõeallikas, millest otsuste tegemisel ja distsiplineerimisel juhinduda. See arusaam tuleneb nelipühi teoloogiast, mille kohaselt on Piiblis kirjutatu kõrgeim autoriteet (EKNK 2025). Sel põhjusel tuginevad Lootuse Küla reeglid kristlikele õpetustele ning kõik muud eneseabiõpikud on keelatud. Intervjueeritavate sõnul õpetavad Piibli tarkused häid elukombeid ning nende teadmine hakkab alateadlikult mõjutama sõltlase elu, suunates neid tegema paremaid valikuid. Kristlike põhimõtteid aitab Lootuse Külas kinnistada näiteks „kirjakohtade test", mille raames kontrollitakse programmis viibijate oskust peast tsiteerida Piibli kirjakohti.

Ma mõtlen, et kui sa sellist hea sõnumiga asja tegelikult kordad iseeneses. N-ö ka kinnistad iseendasse. Siis ma usun ka alateadlikult sa tegelikult hakkad käituma mingitel hetkedel, kui sul tekib võimalus valida hea või halva vahel või vähem hea või rohkem halva vahel, siis sa käitud pigem selle kirjakoha tähenduse kohaselt. Teiseks see on see hea asi, mida sa oled korranud. See ei saa halba teha, see teeb tegelikult head. (Hermann, intervjuu 12.12.2024)

Ühe püsiva õpetussüsteemi – kristliku teoloogia – järgmine tagab Lootuse Küla liikmete väitel edukuse, kuna see aitab luua ja hoida korda inimese sees, vältides seejuures tagasilanguseni viivat ebakindluse teket. Lootuse Küla liikmete sõnul on programmis nulltolerants kõigele (nii ainetele kui ka ebamoraalsetele tegudele), välismaailmaga suhtlemine on piiratud ning mehed ja naised eraldatud (territoorium on soopõhiselt ära jaotatud). Samuti on olulisel kohal kellaaegadest kinni pidamine, kord, puhtus ja täpsus, mis kajastub Lootuse Küla reeglites ja päevaplaanis (Lootuse Küla i.a). Intervjueeritavate väitel aitab tihe päevaplaan hoida sõltlast pidevalt tegevuses, tänu millele saab ta end kasulikuna tunda ning vältida negatiivsete mõtete tekkimist. Nende sõnul muutuvad teisel ja kolmandal aastal mingil määral reeglid (on võimalik teha väljasõite, saab kasutada erinevaid seadmeid jne), kuid kainus ning (Piibli printsiipidele toetuvast) distsipliinist kinni pidamine on jätkuvalt olulised.

Aga mida me ei taha siin rakendada on igasugused eneseabiraamatud. Lihtsalt selle eesmärgiga, et neil pead mitte sassi ajada. Et neil on üks kindel õpetus, millest me lähtume. (Raivo, intervjuu 15.01.2025)

Lisaks kristlikele tõekspidamistele distsiplineerivad ning toetavad eneseanalüüsi ja -arengut ka teised programmis viibijad, kes jälgivad, tagasisidestavad ja hindavad programmis kehtestatud normide põhjal üksteise tegusid ja eneseväljendusviisi ning samal ajal ka harivad oma kogemuste ja vigade jagamise kaudu teisi sõltlasi. See kinnitab Foucault' öeldut, kelle sõnul toimub enese arusaamade kujundamine võimusuhetes, kuna võim on igasugustes

suhetes ilmnev (Foucault 2005: 102). Üheks Lootuse Külas levinud distsiplineerimise viisiks on ülestunnistused, mis aitavad kinnistada kehtestatud norme ja reegleid. Töötajad ja programmis edasijõudnud tõid välja, et esimeste eksimuste või kergemate vigade puhul peab sõltlane minema teiste programmis viibijate ette, tunnistama oma viga ning paluma neilt andestust, et ta märkaks ja võtaks vastutuse oma vigade eest. Vigade ülestunnistamise tulemusel (isegi kui seda on vaja teha korduvalt) muutub nende sõnul sõltlase suhtumine ja elust arusaam. See tähendab, et sobimatute tegude ülestunnistamise kaudu toimub inimese mõtetes n-ö ümberorienteerumine.

Kui keegi jääb suitsetamisega vahele, siis meil on niimoodi, et peab minema sinna klassi ette, kõigi ette ja paluma, mitte meie käest, nagu töötajate käest, aga tunnistama seda klassi ees, kõigi ees, et ma nüüd käisin seal suitsetamas, kas annate mulle andeks. Mitte meile, aga klassile, inimestele, kõik, kes me koos oleme. (Raivo, intervjuu 15.01.2025)

Intervjueeritavad olid ühel nõul, et distsipliini eest vastutab nii indiviid kui ka teised kogukonna liikmed. Kuigi Lootuse Külas nähakse üksteist võrdsena, moodustub siiski mingisugune hierarhia igale tasemele omastest võimalustest ja kohustustest tulenevalt. Režiim püsib tänu mitmetasandilisele vastutusele. See tähendab, et lisaks indiviidile ise, vastutab iga järgnev tase eelneva taseme eest. Seega sõltuvusharjumuste kontrolli alla saamine eeldab järjepidevat ja teadlikku tööd enda kallal, mille juures religioon on oluliseks toeks, kuna kehtestab kindla distsiplineeriva süsteemi, mis nõuab pidevat eneseanalüüsi ja -arengut ning enda ja teiste suhtes valvelolekut.

See sõltuvusega töö, mis mina näen seda, et kui sa oled sõltuvuses, siis sellel on kindel viis, kuidas sa pead n-ö -- sellel on kindel ravi. See on kõva töö iseenesega. [...] *Aga ikkagi kõik see, et inimene töötab, distsipliin ja kõik need asjad, et need asjad on vajalikud.* [...] *Kui me tahame, et see asi töötaks korralikult, siis meil peavad olema n-ö need raamid ja need asjad, mis me teeme siin ja pidama nendest.* (Andres, intervjuu 28.11.2024)

Selline lähenemisviis (distsipliinile ja eneseanalüüsile toetuv) tuli välja ka mitmetest Foucault töödest, mis keskendusid enesekasvatuslikele praktikatele peamiselt antiikkultuuride ja varakristluse kontekstis. Nimelt väitis Foucault, et enesega tegelemine on pidev protsess, mis toimub distsipliini toel (Foucault 2013: 110–116). See tähendab, et selleks, et muutuda, tuleb kehtestada kindlad reeglid ja eesmärgid, mille põhjal end ümber kujundada. Nende teadvustamine ja neile vastamine nõuab aga enesele tähelepanu pööramist ja enda kallal töötamist. Religioon tegeleb nende mõlemaga – loob kindlad juhised ja soosib

eneseanalüüsi, mistõttu toetab see koheselt probleemidega tegelemist, sõltlase arengut ja seeläbi sõltuvusharjumustest vabanemist.

4.2.2. Doktriin uuest algusest

Religioon pakub võimalust alustada uut tähenduslikku elu, täites Lootuse Küla liikmete sõnul sõltlase „sees oleva tühimiku". Nimelt ei tegeleta Lootuse Külas otseselt alkoholi, narkootikumide või ravimite tarbimisprobleemiga, vaid väärtussüsteemi, mõttemustrite, emotsioonide ja käitumise ümberkujundamisega, kuna programmi tulles peab inimene olema juba kaine. Programmi eesmärk ei ole ainult kainuse tagamine edaspidises elus, vaid elu täielik ümberkujundamine ehk Lootuse Küla liikmete sõnul „uus elu" (vaimne taassünd). Selle protsessi käigus on nende väitel oluline jätta maha „vana elu" harjumused ja tõekspidamised ning võtta vastu uus (implitsiitselt kristlik) väärtussüsteem, mille põhjal edaspidi valikute tegemisel lähtuda. Elu muutmisele aitab intervjueeritavate sõnul kaasa uuesti tarbimiseni viivate tegurite eemaldamine, mille hulka kuuluvad nii vana elu muusika, filmid, erinevad harjumused (nt ropendamine) kui ka inimesed, kes ei toeta uut eluviisi. Vana elu meenutavad tegurid toovad intervjueeritavate sõnul tagasi mälestused, mis võivad ahvatleda inimest naasma oma programmieelse elu juurde.

Maailma muusika siis ütleme ongi meie sõltlaste jaoks väga ohtlik, peale lõpetamist hakata mingit vana elu muusikat kuulama seal. Et hakkad mingisugust psychedelic trance*'i või mida iganes. Tead mingisugust trummi ja bassi või mida iganes. Et kui näiteks mulle paned selle muusika peale, siis mis mulle automaatselt meenub, on see, kuidas ma seal kuskil mingil peol täiega narkouimas seal tantsisin. Mul automaatselt hakkab videolint jooksma peas.* (Raivo, intervjuu 15.01.2025)

See tähendab, et kainust peetakse üheks muutunud elu tulemuseks, mitte lõppeesmärgiks. Selline arusaam tuli välja ka McCoy jt (2005) USA-s läbiviidud uurimusest. Nimelt jõuti kristlikke sõltuvusravi programme uurides järelduseni, et nende programmide eesmärk ei ole ainult kainuse tagamine, vaid eluga seotud põhjalikemate muutuste elluviimine (McCoy jt 2005: 7). Lootuse Külas on tähelepanu just eetilisel enesereflesioonil. Programmis hakatakse kirjeldama kõike, mis minevikus toimus vanana ning tõekspidamiste muutmise hetkest alates uuena. See viitab arusaamale, et väärtussüsteemi vahetusega alustatakse uutmoodi mõtestatud elu, mille käigus muutub Lootuse Küla programmis viibijate arusaam enda minevikust, olevikust ja tulevikust.

Inimene ehitab [Lootuse Külas] *ülesse ühe uue isiku* […]. *Täiesti nullist hakkab pihta.* (Raivo, intervjuu 15.01.2025)

Elustiili ja väärtuste muutmine saab intervjueeritavate väitel alguse enda „piiratuse" ehk ebatäiuslikkuse tunnistamisest. Seda tehes annab sõltlane märku, et ta soovib enda elu muuta, kuid ei ole suuteline seda iseseisvalt tegema oma praeguste teadmiste ja oskuste kohaselt. Siit kerkib ülesse küsimus agentsusest ehk sõltlase võimekusest enda seisundit muuta. Lootuse Külas ollakse arusaamal, et sõltlane ei ole võimeline oma elu täielikult haldama ning seetõttu on ta elu juhitud teiste agentide – „aine" või „Jumala" – poolt. Selle olukorra teadvustamine viib programmis viibijad tihti olukorrani, kus nad otsustavad Jumalale alistuda, kuna usuvad, et Jumala abiga muutub nende seisund paremuse suunas. Arusaam, et inimesel puudub kontroll sõltuvuse üle ning selle tagasi saamine on võimalik ainult religioosse sekkumise kaudu on ka muudes kristlikele elementidele tuginevates käsitlustes levinud (Swora 2001: 4, 9).

Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul on Jumalale alistumise (päästepalve lugemise) kaudu võimalik „enda sees olevat koormat" kergendada ehk vabaneda muredest ja probleemidest, kuna usutakse, et seda protsessi läbides annab sõltlane oma elu Jumala kätte, mille tulemusel muutub inimese arusaam oma võimetest ja elust üldiselt. Bialecki kirjeldas oma uurimuses palvetamist kui protsessi, mille käigus inimene oma piiratuse tunnistamise tulemusel pöördub endast võimekama agendi ehk Jumala poole (Bialecki 2014: 5). See tähendab, et päästepalve lugemise kaudu toimub inimese sees fookuse nihe. Sõltlane muutub alandlikuks ning suunab oma tähelepanu iseendalt Jumalale, mille tagajärjel muutub n-ö sõltlase mõtete ja tegude eest vastutav agent

Üks võti sellest, et kuidas ma jäin vabaks -- et ma ärkan hommikul ülesse, siis ma ütlengi, et täna enam ei ela mina, aga elab Jeesus Kristus ja kui ma panen selle fookuse, siis see ei ole see, et kui tugev või kui tugev ja kui tark mina olen, aga kes on Tema. Ja see on ongi see erinevus, et ma ei pea oma jõuga punnitama ja olema mingi täiuslik või midagi, aga ma lasen Temal lihtsalt iseenda elu läbi rääkida ja see kõik, kaineks olemine ja need asjad ongi. (Raivo, intervjuu 05.11.2024)

Seega Jumalaga suhte loomise kaudu jätab sõltlane maha oma „vana mina" ning pühendab alkoholi, narkootikumide või ravimite kuritarvitamise asemel oma elu Jumalale. See tähendab, et kui alguses juhtis intervjueeritavate väitel nende elu sõltuvust tekitav aine, siis kristlike väärtuste vastuvõtmise kaudu hakkab seda tegema Jumal.

Siin nigu öeldakse, et sa vahetad selle ühe sõltuvuse teise sõltuvuse vastu. Näiteks alkoholisõltuvuse vahetadki selle ususõltuvuse vastu. (Jaana, intervjuu 09.12.2024)

Päästepalve lugemine mingil määral markeerib väärtussüsteemi ja n-ö juhtiva agendi vahetamise hetke, kuna selle protsessi kaudu kinnitab sõltlane valmisolekut ja tahet edaspidi oma elu muuta kristlikele – nelipühilusega seotud – tõekspidamistele toetudes. Kuigi intervjueeritava hulgas oli inimesi, kes seda protsessi nii oluliseks ei pidanud ning olulist muutust päästepalve lugemise järel koheselt ei tajunud, tõid mõned neist välja, kuidas see hetk muutis nende mõtteviisi ning tõi kaasa rahu- ja lootustunde.

[…] *Kui ma päästetud sain, siis mul oli muidugi tohutu kergendus* […]. (Mia, intervjuu 27.11.2024)

Mõned intervjueeritavad mainisid, et kristlaseks (nelipühilaseks) saamise järel on nad kogenud afektiivseid reaktsioone (nt judin kehas, emotsioonipursked, tundmatu keele kõnelemine), mis on kinnitanud neile Jumala olemasolu ja võimekust. See viitab nelipühi tõekspidamistele ja praktikatele omasele kehalisele väljendusele (Meyer 2010: 742–743). Lootuse Küla liikmete sõnul on Püha Vaim isik, mistõttu saab usklikul tekkida isiklik ja tunnetuslik suhe Vaimuga. Mitmed kristlikud – nelipühilusega seotud – tõekspidamised ja praktikad (nt „pääste", „imed", elavaloomulised jumalateenistused) on toetanud nende reaktsioonideni jõudmist ja seeläbi tõekspidamiste kinnitamist või vahetamist. Samas suhtusid mõned intervjueeritavad kriitiliselt nelipühilusega seotud tõekspidamistesse ja praktikatesse, kuna nende sõnul on imejuhtumid (sh tervenemised) raskesti usutavad. Siiski nähti imedesse uskumist positiivsena, sest arvati, et pöördelisemad muutused (nt sõltuvusharjumustest vabanemine) saavad toimuda siis, kui inimesel on usku uude algusesse.

Pealaest jalatallani mind tabas mingisugune elekter, mingisugune judin, elekter käis mu seest läbi. Ja siis ma tõusin siit püsti. Ma läksin sinna saekaatrisse, ma oleks nagu juua täis olnud. Midagi nagu toimus minuga. […] *Jumala väega sain tuttavaks. Pärast seda -- see oli siuke esimene kord reaalselt, siis pärast seda see on iganädalane, et ma kogen Jumala väge ja jõudu.* (Raivo, intervjuu 05.11.2024)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et religioon võimaldab alustada uut tähenduslikku elu. Kristlike tõekspidamiste ja praktikate abil liigutakse eemale eelneva elu juurde kuulunud mõtetest ja harjumustest. Selle tulemusel toimub kardinaalne pööre eetilises eneserefleksioonis. Nimelt juhivad kristlikud tõekspidamised tähelepanu faktile, et inimesed ei ole kõikvõimsad, mistõttu vajavad sõltlased lisatuge, et olla võimelised sõltuvusharjumustest vabanema.

Kristlus pakub siinpuhul välja kindla tugistruktuuri Jumala kujul, kelle kaudu usutakse, et on võimalik sõltlase tahet tugevdada ning seeläbi lahti saada alkoholi, narkootikumide või ravimite juhtivast rollist.

Sellised arusaamad ei ole omased ainult Lootuse Küla programmile. Need on levinud ka mitmetes teistes kristlikele elementidele tuginevates sõltuvusravi programmides, kus ollakse seisukohal, et enda ebatäiuslikkuse tunnistamine ning Jumalale alistumine tagavad sõltuvusharjumustest vabanemise (Behrendt ja Burke 2023: 205, 207; Dermatis ja Galanter 2015: 511, 513; McCoy jt 2005: 6–7; Swora 2001: 11, 18). See asjaolu viitab nende põhimõtete edukale rakendatavusele sõltuvusravis. Kuigi inimese piiratud olemus ja Jumalale alistumine vajalikkus viitavad religioossele mõtteviisile, on need mingil kujul ülekantavad ka ilmalikku sfääri, kus nende vasteks võib pidada arusaama, et inimene ei saa kõigega ise hakkama ning vajab mingitel juhtudel kõrvalist abi.

4.2.3. Uute arusaamade ja harjumuste loomine

Töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul on oluline jääda kindlaks oma uuele eluviisile ja väärtustele, mis teatud moodi aitab tagada elu stabiilsuse ja seeläbi pikaajalise kainuse. Kristlikele õpetustele tuginedes hakkavad muutuma sõltlase arusaamad ja ka tema harjumused. Intervjueeritavate sõnul toimub uute tõekspidamiste kujundamine inimese „südames". Nad väitsid, et nn uus elu saab alguse „intiimsest kahekõnest südames", mistõttu õpetatakse programmis viibijatel oma mõtete päritolu tuvastama ja kategoriseerima. Lootuse Külas nimetakse seda tegevust „enda sees olevate häälte eristamiseks". Nimelt on Lootuse Külas levinud arvamuse kohaselt inimese sees kolm „häält" – iseenda, Jumala ja Saatana hääl, millele on omased teatud tunnused. Iseenda häält seostati isekuse ja himudele orienteeritusega, Jumala häält peeti julgustavaks ja lootustandvaks, Saatana häält aga käskivaks ja süüdistavaks. Nende häälte eristamise eesmärk on intervjueeritavate väitel muuta sõltlase arusaama iseendast ja tõest, pöörates tähelepanu positiivsetele ja arengut toetavatele mõtetele. Eelnevalt väljatoodu viitab kristluses levinud arusaamale, mille kohaselt peitub tõde inimeses endas, mistõttu on oluline ennast uurida ning otsida vastust sealt (Foucault 1993: 210–212). Ühe hääle järgimine tähendab, et inimene hakkab pidama kinni ühest kindlast väärtussüsteemist.

Siis kui inimesel teadvustada seda informatsiooni, siis ta õpib iseennast tundma ja siis ta õpib eristama neid hääli. Ta ei hakka võtma neid igasuguseid süüdistavaid ja negatiivseid mõtteid võib-

olla vastu. Ta saab aru, et see ei ole see, kes ma tegelikult olen ja siis vastupidi õpib vastu võtma neid julgustavaid ja neid lootustandvaid mõtteid. (Raivo, intervjuu 15.01.2025)

Üheks muutunud elu tunnuseks ja oluliseks kristlikuks põhimõtteks on arusaam, et mineviku teod on andestatavad. Andestamine on üks kristlik põhimõte, mille kaudu saab inimene justkui uue võimaluse. Intervjuudest tuli välja, et andestamist peetakse üheks tähtsamaks sammuks sõltuvusest taastumisel, kuna inimene ei saa muuta oma minevikku, aga ta saab andestada oma tegude eest iseendale ja teistele. Töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul on andestamine kahepoolne. Ühest küljest saab võtta sõltlane andestuse vastu Jumalalt, teisest küljest aga andestada inimestele, kes on talle haiget teinud. See tähendab, et andestamine toetab nii enesearengut kui ka aitab (taas)luua suhteid. Andestamise ja suhete vahelisele seosele viitasid ka Behrendt ja Burke, kes Anonüümsete Alkohoolikute seas läbiviidud uurimuse põhjal väitsid, et andestamisel on oluline roll suhete taastamise kohapealt (Behrendt ja Burke 2023: 206).

Ja vot kui see kahepoolne andestus toimub niimoodi, siis inimene saabki tegelikult terveks, sest see tervenemine ongi tegelikult see, kui inimene saab need asjad oma südamest välja rääkida, et tal ei ole enam neid saladusi ja teiseks ta saab võtta andestuse vastu ja anda andestuse, nii et see kogu tervenemise võti ongi andestamisel. (Raivo, intervjuu 05.11.2024)

Lootuse Külas kinnitatakse andestamise võimalikkust kristliku narratiiviga Jeesuse ristisurmast. Nimelt on Lootuse Küla liikmed arvamusel, et Jeesus suri kõikide oma järgijate (sh kristlaseks saanud sõltlaste) pattude eest, mistõttu saavad usklikud oma tehtud vigade eest andeks. Intervjueeritavad nimetasid andestamist „süükoormast" lahtisaamise ning seeläbi tekkinud rahutunde, tõelise vabaduse ja kainuseni jõudmise põhjuseks. Andeks saamine muudab Lootuse Küla liikmete sõnul inimese tänulikuks ja seetõttu tekib tal soov andestada ka neile, kes temale on haiget teinud.

Lootuse Külas kinnistab andestamise põhimõtet „andestuskirjade kirjutamine". Tegemist on kirjutamispraktikaga, mille käigus Lootuse Küla programmis viibivad inimesed kirjutavad andestuskirju oma lähedastele (sh surnud inimestele), kellele on nad eelnevalt kuidagiviisi haiget teinud. Andestuskirjade vorm on Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul lühike ja konkreetne selleks, et inimene ei hakkaks andma tühjasid lubadusi ning ei läheks teemast kõrvale. Lootuse Küla liikmete väitel jõuab sõltlane andestuskirjade kirjutamise kaudu rahutundeni, kuna ta võtab vastutuse oma tegude eest ning saab andestust paluda nii teistelt kui ka Jumalalt.

See [andestuskirjade kirjutamine] *on ka üks tööriist, kus siis inimene õpib, see sama vastutuse võtmine. Ta õpib võtma vastutust oma asjade üle ja me oleme teinud erinevatele väga palju haiget. Lähedastele, tuttavatele. Me alustamegi sellest, et kümme kirja, igaüks teeb selle ja seal siis palumegi andeks konkreetse asja eest.* (Andres, intervjuu 28.11.2024)

Lisaks „andestuskirjadele" aitab ka palvevihik kinnitada uusi tõekspidamisi. Palvevihik ehk teisisõnu „vaikne aeg" on intervjueeritavate arvates üks Lootuse Küla tugevamaid tööriistu, mis aitab mõtteid korrastada ning arendada „häälte eristamise oskust". See on üks harjumus, mida on nende sõnul kerge kaasa võtta ka oma edaspidisesse ellu. Palvevihik koosneb viiest punktist ning selle eesmärk on oma eelneva päeva mõtete ja käitumise analüüsimine ning nende parandamine ja muutmine. See tähendab, et tegemist on teadlikult algatatud eetilise protsessiga, mille käigus kinnitatakse ja muudetakse oma tõekspidamisi ja seeläbi käitumist. Lootuse Küla liikmed on arvamusel, et palvevihik on „inimese ja Jumala vaheline filter", kuid seda on võimalik täita ka ilma Jumalasse uskumata. Intervjueeritavate sõnul on tegemist väga isikliku tegevusega, kuid mingitel juhtudel (kui nähakse, et inimesel on mingi sügavam mure, kehv tuju või probleemne käitumine) võivad Lootuse Küla programmis edasijõudnud või töötajad palvevihikusse kirjutatut kontrollida ning paluda sõltlasel oma mõtteid korrigeerida. See viitab seosele, et enesetõlgendamine ja -hindamine sõltub ka teiste arvamustest ning kehtestatud normidest ja tavadest (Keane ja Lempert 2023: 236–237). Korrigeerimise eesmärk on Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul hoida eemal negatiivsed ja sobimatud mõtted ning kujundada inimest programmis levinud arusaama kohaselt.

See palvevihik, see on see, et ta on inimese ja Jumala vaheline selline filter, kus inimene saab kõik oma eelmise päeva jooksul toimunud negatiivsed sündmused siis filterdada läbi, ta saab täiesti aus olla. Ta saab kõik -- enda koormaid kergendada, ilma hukkamõistuta, ilma mingisuguse selliseta -- sõltlased, mis meid viibki tarvitama on see, et me topime need asjad kinni, surume need sahtlid kinni ja siis meil puuduvad tööriistad, kuidas see lahti võtta ja siis me lihtsalt tarvitame, et mitte tunda neid tundeid. Aga siis Jumalaga, ilma hukkamõistuta kuidagi, et iga päev oleks uus algus, uuelt puhtalt lehelt. (Mia, intervjuu 27.11.2024)

Palvevihiku täitmist alustatakse tänulikkuse väljendamisega. Lootuse Küla liikmete sõnul muudab tänutunne päeva paremaks, kuna see aitab näha raskusi teise pilgu läbi. Samuti paneb see märkama enda elu ja selle positiivseid külgi. Seega tänulikkuse väljendamine aitab Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul sõltlasel end positiivselt meelestada ning koondab tema tähelepanu iseendale.

Selline tänulikkus, see muudab terve päeva perspektiivi paremaks. See aitab näha neid raskusi teise pilguga. (Mia, intervjuu 27.11.2024)

Järgmine punkt palvevihikus on tunnistamine. Selles etapis saab sõltlane kõik oma teod, mõtted ja tunded lahti kirjutada. Nende kirjapanek aitab Lootuse Küla liikmete sõnul sõltlase sees olevat „koormat" kergendada, kuna ta saab oma mured endast välja. Pärast tunnistamist liigub palvevihiku täitja andestamise juurde, et paluda andestust tegude ja mõtete eest, mis tunduvad talle sobimatud. Tunnistamise ja andestamise etapid on huvitavad just seetõttu, et nendel hetkedel annab sõltlane oma käitumisele ja suhtumisele negatiivse hinnangu, sooviga end positiivses suunas muuta. Sõltlase väärtussüsteemis toimub nihe, oma mõtete ja tegude ümberhindamine.

Palvevihiku neljandas punktis tuleb esitada küsimus. Selle etapi eesmärk on aru saada enda olukorrast ning panna sõltlast mõtlema sellele, kuidas ta võiks end paremuse suunas muuta. Viiendas ehk palvevihiku viimases punktis on oluline saada eelnevalt püsitatud küsimusele vastus. Palvevihiku viimast etappi peetakse kõige olulisemaks, kuna arvatakse, et sellest saab alguse inimese muutumine ning hea sisemise (tihti Jumala) hääle kuulamine. Usutakse, et vastuse punkti täidab inimene Jumala poolt antud nõuannete põhjal, mistõttu tekitab see osa mitmetes inimestes segadust. Intervjueeritavad tõid välja, et programmis viibijal võib olla raske teha vahet, kes on lahenduse mõttele tulnud, kas inimene ise või Jumal.

Vot seal lõpus on ka see viimane viies punkt on ka, et mida Jumal sulle ütleb. Alguses nii mõnigi, kes tuleb siia -- mulle tundus see ka suhteliselt skisofreenne, et mis asja, ma hakkan rääkima teise minaga. Pisut pöörane nagu. Aga see on ka ikkagi see sama see ilmutuse teema, et mida Jumal sulle ütleb. Siis ma olen välja mõelnud, aga siis ma nüüd ei teagi, kas see ongi nüüd Jumala mõtted või on need minu enda mõtted. (Mati, intervjuu 13.12.2024)

Lisaks kinnitusele, et kõik teod on andestatavad, aitavad kristlikud õpetused märgata enda potentsiaali ning seda rakendada. Lootuse Küla liikmed, kes on loonud isikliku sideme Jumalaga, lähtuvad asjaolust, et Jumal juhib maailma ning tal on iga inimesega kindel plaan. See tähendab, et nende arust on Jumal inimese elu ära planeerinud, mistõttu peavad nad oluliseks Jumala juhiste järgimist, et n-ö õiged asjad toimuksid. See arusaam on kooskõlas kristliku ettehoolduse põhimõttega, mis viitab Jumala aktiivsele hoolitsusele loodu eest (EKI 2024).

Et see tähendab kogu aeg õppimist ja usaldama Jumalat, kuulma tema häält, et need asjad juhtuksid […]. (Raivo, intervjuu 05.11.2024)

Lootuse Küla liikmete arusaama kohaselt on igas inimeses peidus headus, mis tuleb lihtsalt üles leida. Arvatakse, et Jumal on loonud kõiki inimesi tegema häid tegusid ning igas inimeses on midagi erilist. See tähendab, et Lootuse Küla programmis nähakse sõltlastes nii head (mida tihti nende puhul eelnevalt märgatud pole) kui ka potentsiaali midagi saavutada. Nende tegurite tõttu peetakse Lootuse Küla liikmete sõnul oluliseks Jumala ja oma kogukonna teenimist (koguduse tööd) ja tema plaani järgimist, kuna see seostub hea elu ja oma kutsumuse leidmisega. Tavapärane on liikuda iseenda aitamisest teiste aitamiseni, et anda tagasi seda, mida on ise võetud. Jumala kindel plaan võtab programmis viibivatelt inimestelt pinge ära oma tuleviku osas, kuna nad ei pea enam ise oma otsuseid langetama (seda teeb Jumal). See lahendab programmis viibija jaoks nii eksistentsiaalsed probleemid („täidab inimese sees oleva tühimiku“) kui ka tagab lootusrikka tuleviku

Jumala armastus annabki elule tähenduse. Ma ei pea küsima endalt, kes ma olen või miks ma olen, et see annab selle turvatunde, et see täidab selle tühimiku, selle eksistentsiaalse ängistuse mu sees, mis on terve elu mul olnud täiesti, lapsest saadik juba. (Mia, intervjuu 27.11.2024)

Füüsiline töö (tööteraapia), mis moodustab suure osa programmist, täidab mitmeid eesmärke, sh aitab rakendada oma potentsiaali. Ühest küljest toetab see mingil määral Lootuse Küla finantsolukorda, aidates maksta sõltlase ülalpidamiskulusid. Teisest küljest on sellest aga intervjueeritavate sõnul kasu programmis viibijatele. Sõltlased saavad füüsilise töö kaudu täita oma kutsumust, võtta vastutust, kasvatada enda osas usaldust, tunda end kasulikuna ning hoida end sõltuvusse tõmbavatest mõttetest eemal. Töö tegemine toetab edaspidises elus hakkamasaamist ning uute oskuste omandamist. Seega füüsilisel tööl on oluline roll, kuna see aitab sõltlasi distsiplineerida ning võimaldab neil samal ajal ka ühiskonnale midagi tagasi anda, murdes levinud stereotüübi, et sõltlased on keskendunud vaid endale.

Jumal lõi taeva ja maa, et see ongi loodudki niimoodi, et peab olema balansis, et see ei saa olla ainult mingi super vaimulik siin, aga see peab olema -- on taevas ja maa. Sa oled siin maa peal ka kahe jalaga, elad ja teed ja lihtsalt eeldada, et su elus kõik hästi läheb, kui sa mingi käed püsti hallelujah ainult oled, et see ei toimi. Elu on väga praktiline. Ja see tööeetika kasvatamine on tohutu-tohutu tähtis, et sellepärast just, et mida nad teevad peale Lootuse Küla edasi. Siin nad saavad ühe harjumuse, et kellast kellani töötavad, õpivad võib-olla isegi mingid uued oskused ja asjad ja sellel on ainult üks eesmärk. Esiteks ka, et inimene saaks täita oma kutsumust, et ta ei ole laisk jne, et ta oleks võimalikult produktiivne. Aga teine asi ka see, et kui nad lähevad kuskile tööle, et siis neid

hinnatakse nagu heade tööinimestena, sest et kui nad neid asju ei muuda, siis nad ei saa ka ühiskonnas hakkama. (Raivo, intervjuu 15.01.2025)

Võttes selles alapeatükis välja toodud mõtted kokku, võimaldab religioon luua uued tõekspidamised ja harjumused, mis toetavad sõltuvuse kontrolli alla saamist. Kristlikud põhimõtted, mis viitavad andestamisele, inimese vajalikkusele ja erilisusele ning positiivsusele, on eriti väärtuslikud sõltuvusravi kontekstis, kuna need aitavad tegeleda sõltuvusega kaasnevate probleemidega, mis on seotud mineviku tegude, negatiivsete mõtete ja elu tähendusega.

Singeri ja Page'i sõnul kujutatakse sõltlast tihti kasutu ja väärtusetuna (Singer ja Page 2013: 7). Kristlik väärtussüsteem seevastu rõhutab igaühe vajalikkust ja erilisust. Seega uute tõekspidamiste vastuvõtmisega siseneb sõltlane justkui uude (kristlikku) maailma, kus tema tegudele hakatakse andma teistsuguseid hinnanguid. Muutunud väärtussüsteemis ei mõisteta enam sõltlast ega tema tehtud tegusid olenemata nende tõsidusest hukka, vaid talle andestatakse ning teda vaadatakse positiivsemas valguses. See tähendab, et kristlik mõtteviis ei kujunda ainult uut mõtteviisi oleviku ja tuleviku tarbeks, vaid selgitab ja hindab ka sõltlase minevikus langetatud otsuseid, mis on vajalik selleks, et inimene saaks oma minevikust edasi liikuda.

4.2.4. Kogukondlik kuuluvus

Lisaks tõekspidamiste muutmisele tegeletakse programmis ka eneseväljendusviisi ja käitumise ümber kujundamisega. Omavahelise suhtlemise ja üksteisega arvestamise kaudu õpitakse Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul looma tervislikke suhteid ning muutma oma reaktsioone. Lootuse Küla programm toetub perekonnamudelile, mistõttu programmiga seotud inimesed näevad üksteist perekonnaliikmetena ning Lootuse Küla seeläbi ühise koduna. See tähendab, et kõik programmis viibijad on omavahel lähedaselt seotud, mis tekitab Lootuse Küla liikmete sõnul tugeva ühtsustunde ja teeb seeläbi võimalikuks suhtumise muutmise ning sotsiaalsete oskuste arendamise.

Lootuse Küla toimib pere printsiipidel, et need inimesed, kes meie juurde tulevad, nemad on üks osa meie perest. Nad ei ole meile kliendid, nad ei ole patsiendid, nad on päevast number üks meie vend või õde. (Raivo, intervjuu 15.01.2025)

Üks sotsiaalseid oskusi ja isiksust analüüsiv ning arengut toetav ülesanne Lootuse Küla programmis on sotsiogramm. Sotsiogramm on programmis viibijate vaheline ülesanne, mille

käigus hinnatakse üksteise negatiivseid ja positiivseid iseloomuomadusi selleks, et muuta sõltlase käitumist ja suhtumist. Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute arvates ei näe inimene alati iseennast selgelt, mistõttu on teiste ülesanne panna sõltlast end märkama. Teistelt saadud tagasiside põhjal saab inimene nende sõnul end analüüsida ning oma omadusi korrigeerida. Seega sotsiogrammi kaudu tegeleb inimene nii iseenda kui ka oma sotsiaalsete suhete parandamisega teistega rääkimise ja neilt saadud hinnangute põhjal.

Sulle näidatakse [sotsiogrammis] *sinu miinuseid ja plusse ja sina siis saad teistele peegeldada nende omasid. Mõte on see, et lõpuks teise päeva õhtul sa kirjutad kodutöö, siis lühidalt oma plussidest, mis sa said, aga ülejäänud osa on keskendunud miinustele. Miks sa said need, millistel põhjustel sul need on, mida sa teed nendega, mida sa kavatsed nendega pihta hakata. Ja siis viimane punkt on see, et sa paned need täpsed sammud paika, kuidas sa tegeled nende asjadega.* (Hermann, intervjuu 12.12.2024)

Programmis muutunud inimest kirjeldati rahuliku, alandliku, kannatliku, positiivse, vastutustundliku ja avatuna. Intervjueeritavate arvates on positiivsed omadused ja head inimestevahelised suhted kristlikest õpetustest tulenevad ning positiivne muutus võib viidata kristlike väärtuse vastuvõtmisele. Nad mainisid, et Jumalaga saab suhe olla ainult siis, kui programmis viibijal on head suhted teiste inimestega. See tähendab, et kui programmis viibija ei ole hea teiste vastu, siis tal ei saa Lootuse Küla liikmete sõnul olla hea suhe Jumalaga.

Aga isegi, kui ta seda ei tee, siis üks asi, mis näitab seda, kui hea suhe on inimesel Jumalaga, on ka see, kui hea suhe on inimesel teiste inimestega tegelikult. Sul ei saa suhet olla Jumalaga, kui sul teiste inimestega head suhet ei ole, kui sa nendesse hästi ei suhtu, kui sa ei soovi teisi aidata näiteks ja nii edasi. (Hermann, intervjuu 12.12.2024)

Lootuse Küla liikmete sõnul saavad sõltlased osaks suurest perest ja suhtlusringkonnast, kes hakkavad üksteist toetama nii heas kui halvas. Neist saab programmis viibivate inimeste „õde" või „vend" (kristluses üldlevinud mõisted koguduseliikmete iseloomustamiseks). Lootuse Külas võimaldab ühtekuuluvustunne, usalduslik suhe ja turvaline keskkond moodustada perekonnalaadse kogukonna. Teiste inimeste tugi, tajutav armastus, tähelepanelikkus ja olemasolu tekitavad sõltlases tunde, et temast hoolitakse, teda kuulatakse ja aktsepteeritakse sellisena nagu ta on.

[…] *Et ma olen loodud täpselt sellisena nagu ma olen ja ma võingi olla see inimene.* (Mia, intervjuu 27.11.2024)

Jumalateenistused (sh palvekoosolekud) ja osadusgrupid on mõeldud programmis viibivate inimeste ühendamiseks ja nende julgustamiseks. Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute sõnul saavad neis osalemise kaudu sõltlased üksteist märgata ja toetada ning seeläbi iseenda arengut soodustada. Osadusgruppide eesmärk on viia üksteist kurssi päeval toimunuga, saada teadlikuks end ümbritsevate inimeste tunnetest ja mõtetest ning vajadusel lahendada päeva jooksul tekkinud probleeme. See tähendab, et igaüks jagab kordamööda päeva jooksul kogetut (sh emotsioone) ja saab sellele teistelt tagasisidet ning vajadusel suuniseid edaspidiseks toimetulekuks. Seega on osadusgruppide eesmärk osaliselt ennetada programmis viibivate inimeste allakäiku, pöörates neile tähelepanu.

Peale tööpäeva lõppu on alati selline asi, mille nimi on osadus. Kõik räägivad oma päevast, mis juhtus. Kui kellelgi on sisemisi pingeid, siis julgustatakse. (Mia, intervjuu 27.11.2024)

Nii intervjueeritavate vastustest kui ka programmi õppevideotest tuli korduvalt välja, et sõltuvus on midagi, mis jääb terveks eluks, kuid tarvitamist on võimalik (Jumala abiga) kontrollida. Programmis viibijate vahele tekivad mitmesugused sidemed: omavahel ollakse seotud nii sarnase mineviku (sõltuvuse) kui ka ühistel (kristlikel) väärtustel põhineva oleviku ja tuleviku põhjal. Samalaadse järelduseni jõudis ka Anonüümsete Alkohoolikute programmi uurinud Swora, kelle sõnul ühendab AA liikmeid ühine kannatus ja sarnane olemus, millest viimasega viitas küll pigem füsioloogiast tulenevale ühtsusele (Swora 2001: 17). Seega Lootuse Küla programmis viibijaid ühendab teatud moodi sotsiaalne identiteet (tuleneb sarnasest füsioloogiast ning ühistest väärtustest ja minevikust), mis jääb püsima terveks eluks, isegi kui suudetakse sõltuvust tekitavast ainest elu lõpuni hoiduda. See tähendab, et programmis tekib kuuluvustunne jagatud arusaama põhjal, et sõltlast juhib mingi teine agent – sõltuvust tekitav aine ja/või Jumal.

Ma usun, et see on niimoodi vaata et, me oleme ikkagi sõltlased. Ma olen ikkagi sõltlane. Ma ei tohi ju enam kunagi tarvitada. (Raivo, intervjuu 05.11.2024)

Kokkuvõttes aitavad kristlikud tõekspidamised ja nende alusel moodustuvad lähedased sidemed sõltlasel omandada käitumisviise, mis toetavad positiivset suhtlemist ja sotsiaalset toimetulekut. Ühised kristlikud väärtused seovad sõltlased pereks (moraalseks kogukonnaks), luues neile tugistruktuuri, mis jääb püsima terveks eluks. Sõltlaste vahele tekivad perekonnalaadsed sidemed, ilma, et nad oleks geneetiliselt seotud. Kinnitades seeläbi Sahlinsi väidet, et inimeste vahele, kelle elud on omavahel tihedalt seotud, moodustuvad sugulussuhete sarnased sidemed (Sahlins 2013: 22). Kristlikele elementidele

tuginevas sõltuvusravis tekib seega tugev kogukonnatunne nii sarnase mineviku kui ka ühiste väärtuste põhjal, mis lahendab sõltlase jaoks nii eksistentsiaalsed probleemid kui ka aitab jääda kindlaks oma sihile (kainusele).

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, missugune roll on religioossetel – kristlikel – tõekspidamistel ja neile tuginevatel praktikatel sõltuvusravis ühelt poolt Lootuse Küla programmis edasijõudnute ja töötajate sõnul ning teiselt poolt Lootuse Küla veebimaterjalides. Püstitasin kaks uurimisküsimust. Esiteks, kuidas ja mil määral on religioossed tõekspidamised ja praktikad integreeritud Lootuse Küla programmi Lootuse Küla veebimaterjalide ning töötajate ja edasijõudnutega tehtud intervjuude analüüsi põhjal? Teiseks, kuidas mõistavad ja kogevad Lootuse Küla töötajad ja edasijõudnud religiooni rolli sõltuvusravi protsessis? Uurimisküsimustele püüdsin leida vastused etnograafiliste intervjuude ja netnograafia abil kogutud materjale temaatiliselt analüüsides.

Töö koosneb neljast peatükist. Esmalt annan ülevaate sellest, milliseid ravivõimalusi pakutakse Eestis alkoholi-, narkootikumide ja ravimisõltlastele, et näidata, kuidas Eestis sõltuvusse suhtutakse ning milliseid teenuseid oluliseks peetakse. Näitan, et Eestis peetakse sõltuvust kompleksseks ja probleemseks nähtuseks, mistõttu tuginetakse ravis (samaaegselt) mitmetele erinevatele meetoditele ning pööratakse tähelepanu nii ennetustegevusele kui ka järelteenuste pakkumisele. Eestis on nii täielikult religioonile tuginevaid sõltuvusravi asutusi kui ka teenuseid, kuhu on põimitud religioosseid elemente, neist levinuim 12 sammu metoodika.

Teoreetilises raamistikus avasin sõltuvust ja sõltuvusravi antropoloogilisest-etnoloogilisest perspektiivist. Sõltuvusravi ja religiooni vaheliste seoste lahtimõtestamisel tuginesin peamiselt eetika- ja religiooniantropoloogilistele lähtekohtadele ning osaliselt teistele kvalitatiivsetele uurimustele ja kristlikele allikatele, et mõista sügavamalt, kuidas religiooni toel end ümber kujundatakse. Otsustasin sõltuvusravi uurida eetilise protsessina, kuna eetikaantropoloogia keskendub nii individuaalsel kui ka kollektiivsel tasandil toimuvatele analüüsimis-, tõlgendamis-, hindamis- ja otsustuprotsesside uurimisele, aidates avada sõltuvusravi – harjumuste muutmise – olemust sügavuti. Jõudsin järeldusele, et enda eluviisi muutmine toimub mitmete tegurite – afektiivsete reaktsioonide, emotsioonide, isiklike mõtete, teiste arvamuste ja tegude ning laiemalt aktsepteeritud normide, tavade ja ühiste väärtuste koostoimel. Erinevates teaduslikes uurimustes on varasemalt välja toodud, et kristlikele elementidele tuginevates sõltuvusravi programmides tegeletakse sõltuvusega moraalsete hinnangute andmise kaudu. Kristlik teoloogiline perspektiiv aga sedastab, et

sõltuvus tuleneb puudulikust suhtest Jumalaga ning sõltuvusharjumustest vabanemiseks on oluline muuta oma suhtumist ning teadvustada enda ebatäiuslikkust.

Analüüsiosa jaotasin kaheks. Alustasin Lootuse Küla programmi sisu ja normatiivse tausta avamisest, näitamaks, millest lähtutakse Lootuse Küla sõltuvusravi protsessis. Selgitasin, mil määral ja viisil on religioossed tõekspidamised ja praktikad osa Lootuse Küla programmist. Analüüsist tuli välja, et terve programm toetub mingil määral religioossetele tõekspidamistele, olgugi et nende vastuvõtmine ei ole programmiga liitumisel vältimatu nõue. Siiski on kõik programmis viibijad kohustatud osa võtma programmiga seotud tegevustest, mistõttu peavad nad mingil määral kohanema kristlike – nelipühilusega seotud – tõekspidamiste ja praktikatega. Lootuse Külas julgustatakse olema vastuvõtlikud kristlike õpetuste suhtes, kuna usutakse, et nendest kinnipidamine tagab edu. Võttes arvesse Lootuse Küla veebiplatvormidele tehtud postitusi ning intervjueeritud töötajate ja programmis viibijate tausta, võib väita, et kristlikel väärtustel on keskne roll. Lootuse Küla sõltuvusravis lähtutakse laialt levinud kristlikust sõltuvuse definitsioonist – sõltuvust peetakse inimese keha, vaimu ja sotsiaalsust puudutavaks haiguseks, mis tuleneb inimese olemuslikust ebatäiuslikkusest ja piiratud tegevusvõimekusest ehk agentsusest. Sarnane arusaam tuli välja ka teisest uurimustest üle maailma, mida käsitlen teooria peatükis.

Analüüsi teises pooles arutlesin Lootuse Küla töötajate ja programmis edasijõudnute arusaamade ja kogemuste näitel religiooni – kristlike tõekspidamiste ja praktikate – rolli üle sõltuvusravis. Temaatilise analüüsi käigus jõudsin järelduseni, et Lootuse Küla programmis püütakse kristlikele – antud juhul nelipühilusega seotud – tõekspidamistele ja praktikatele tuginedes vabaneda sõltuvusharjumustest iseendaga tegelemise ning inimeste ja Jumalaga suhte loomise ja arendamise kaudu. See tähendab, et Lootuse Küla sõltuvusravis keskendutakse enda täielikule ümberkujundamisele, milles religiooni roll on aktiveerida ja suunata ümber eetiline enesereflеksioon – enese tõlgendamise ja hindamise protsessid. Religioon loob nii õpetussüsteemi, distsipliini kui ka kogukonna, mille abil hakkavad sõltlased muutma enda tõekspidamisi ja harjumusi. Muutunud arusaamade toel mõtestab sõltlane ümber enda mineviku, oleviku ja tuleviku, alustades seeläbi uutmoodi mõtestatud elu. Toon välja religiooni neli erinevat rolli sõltuvusravis.

Esiteks aitab religioon paika panna kindlad reeglid ja eesmärgid, soosides sel viisil pidevat eneseanalüüsi ja -arengut, mis on vajalik selleks, et sõltlase eluviis muutuks. Lootuse Küla liikmeid tõid välja, et ühe õpetussüsteemi järgimine aitab tagada stabiilsuse ja seeläbi

pikaajalise kainuse. Lisaks aitavad eneseanalüüsi ja -arengut toetavad kristlikud praktikad hoida tähelepanu iseendaga toimuval ning tegeleda pidevalt jooksvate probleemide ja väljakutsetega, vältides nõnda tagasilanguseni viivaid olukordi.

Teiseks võimaldab religioon suunata mõtted minevikust olevikku ja tulevikku. See tähendab, et religioon toetab elus edasi liikumist, pakkudes võimaluse vabaneda vanast (alkoholi-, narkootikumide või ravimisõltuvusest) ja keskenduda uuele (suhtele Jumalaga). Lootuse Külas ja ka teistes kristlikele elementidele tuginevates sõltuvusravi programmides peetakse edu tagajaks oma ebatäiuslikkuse ja piiratud tegevusvõimekuse aktsepteerimist. Sõltlane vajab seega lisatuge ja juhtimist otsuste tegemisel. Need asjaolud toetavad kardinaalse muutuste toimumist ja seeläbi n-ö puhtalt lehelt oma eluga edasi liikumist.

Kolmandaks võimaldab religioon juurutada uued arusaamad ja harjumused ehk luua aluse uuteks eetilisteks protsessideks, mis aitavad seljatada sõltuvusega kaasnevaid probleeme. Kristlike narratiivide toel võib aset leida nihe sõltlase mõtteviisis ja seeläbi tema harjumustes. Positiivsusele keskendumine, oma väärtuse mõistmine ning endale ja teistele andestamine aitavad sõltlasel liikuda eemale sõltuvusharjumusi soosivatest negatiivsetest mälestustest ja hukkamõistvatest mõtetest.

Neljandaks loob religioon võimalused kogukonna ning seeläbi püsiva kuuluvustunde ja tugistruktuuri tekkeks, aidates lahendada eksistentsiaalseid ja sotsiaalseid küsimusi. Ühiste väärtuste põhjal tekivad lähedased sidemed, mis toetavad sotsiaalset toimetulekut ning võimaldavad sõltlasel tunda end aktsepteerituna. Seeläbi pakub religioon püsivat tuge, mis on vajalik selleks, et sõltlane ei kalduks kõrvale uuest eluviisist ja väärtussüsteemist, mis aitavad tal kainena püsida.

Siinne magistritöö pakub ühe organisatsiooni – Lootuse Küla – näitel ülevaadet sellest, kuidas on võimalik religioosseid – täpsemalt kristlikke – tõekspidamisi ja praktikaid rakendada sõltuvusravis, paigutades nõnda töö uurimuste hulka, mis keskenduvad religiooni ja tervishoiu vaheliste seoste lahtimõtestamisele. Vaatamata asjaolule, et uurimiseetilistel kaalutlustel oli siinses töös kasutatavate meetodite valik piiratud, arvan, et uurimuse fookusest lähtuvalt oli netnograafiale ja etnograafilistele intervjuudele toetumine õigustatud. Nimelt tänu veebimaterjalidele ning intervjuudes jagatud infole sain põhjaliku ülevaate nii Lootuse Küla programmi sisust ja normatiivsest taustast kui ka isiklikest kogemustest sõltuvusravis.

Kasutatud allikad ja kirjandus

AA Estonia i.a = AA Estonia koduleheküIg. (i.a). Kasutatud 09.01.2025, https://aaestonia.com/.

Acheampong, J.W. ja Asamoah, E.F. (2022). Understanding Salvation among Pentecostals/Charismatics in Ghana. *Pentecostalism, Charismaticism and Neo-Prophetic Movements Journal, 3*(3), 44–55. https://doi.org/10.38159/pecanep.2022331

Addeo, F., Paoli, A.D., Esposito, M. ja Bolcato, M.Y. (2019). Doing Social Research on Online Communities: The Benefits of Netnography. *Athens Journal of Social Sciences, 7*(1), 9–38. https://doi.org/10.30958/ajss.7-1-1

Alcoholics Anonymous 2025 = Alcoholics Anonymous koduleheküIg. (2025). Kasutatud 17.02.2025, https://www.aa.org/.

Altnurme, L. (2010). Religiooni uurimise probleemidest sotsiaalkonstruktsionistlikus perspektiivis. *Usuteaduslik Ajakiri*, *60*(1), 4–22. https://ojs.utlib.ee/index.php/UA/article/view/23228

Annuk, A. (2013). *Narkosõltlaste vajadused ja nende rahuldamine Harjumaa tugisüsteemis*. Lõputöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö korralduse osakond.

Asad, T. (2010). Religiooni Konstrueerimine Antropoloogilise Kategooriana. Uku Tooming (tõlge). *Akadeemia 22*(3), 474–492.

Avatud Lootuse Fond i.a = Avatud Lootuse Fondi koduleheküIg. (i.a). Kasutatud 04.03.2025, https://www.lootusefond.ee/#abi-soltlastele.

Behrendt, M. C. ja Burke, K. (2023). Moral narratives of sobriety: a qualitative study of a lived religion framework of Alcoholics Anonymous. *Sociological Spectrum, 43*(6), 196–215. https://doi.org/10.1080/02732173.2023.2267709

Bialecki, J. (2014). Diagramming the Will: Ethics and Prayer, Text, and Politics. *Ethnos, 81*(4), 712–734. https://doi.org/10.1080/00141844.2014.98615

Bialecki, J. (2015). Affect: Intensities and Energies in the Charismatic Language, Embodiment, and Genre of a North American Movement. S. Coleman ja R.I.J. Hackett

(toim), *The Anthropology of Global Pentecostalism and Evangelicalism* (lk 95–108). New York: New York University Press.

Bielo, J. S. (2011). „How Much of this is Promise?" God as Sincere Speaker in Evangelical Bible Reading. *Anthropological Quarterly, 84*(3), 631–653. https://doi.org/10.1353/anq.2011.0043

Blommaert, J. ja Jie, D. (2010). *Ethnographic Fieldwork: A Beginner's Guide*. Suurbritannia: Multilingual Matters.

Carrier, N. ja Ermansons, G. (2024). Psychoactive Agents: Drugs, Morality, and Responsibility. *Medicine Anthropology Theory, 11*(3), 1–8. https://doi.org/10.17157/mat.11.3.10055

Clarke, L. (2023). Sobriety, service and selfhood: Moral existential reconfiguration of masculinity in alcoholics anonymous in a large English city. N. van der Gaag, A. Massoumian ja D. Nightingale (toim), *Patriarchy in Practice: Ethnographies of Everyday Masculinities* (lk 175–191). London: Bloomsbury Publishing.

Clarke, V. ja Braun, V. (2016). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology, 12*(3), 297–298. https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262613

Coleman, S. ja Hackett, R.I.J. (2015). Introduction: A New Field? S. Coleman ja R.I.J. Hackett (toim), *The Anthropology of Global Pentecostalism and Evangelicalism* (lk 1–37). New York: New York University Press.

Convictus Eesti MTÜ = Convictus Eesti MTÜ kodulehekülg. (i.a). Meist. Kasutatud 08.05.2025, https://www.convictus.ee/meist.

Cook, C.C.H. (2006). *Alcohol, Addiction and Christian Ethics*. New York: Cambridge University Press.

Corrigo i.a = Tervisekeskus Corrigo kodulehekülg. (i.a). Sõltuvushäirete ravi. Kasutatud 24.03.2025, https://www.corrigo.ee/soltuvushairete-ravi/.

Dermatis, H. ja Galanter, M. (2015). The Role of Twelve-Step-Related Spirituality in Addiction Recovery. *Journal of Religion and Health, 55*, 510–521. https://doi.org/10.1007/s10943-015-0019-4

Dunklin Memorial Church 2019 = Dunklin Memorial Church koduleheküg. (2019). Kasutatud 17.02.2025, https://www.dunklin.org/home.

Eelmaa, S. ja Aalbok, A. (2021). Nähtamatud barjäärid: uimastisõltuvus ja -probleemid praktikas. Tervise Arengu Instituudi koduleheküg. Kasutatud 08.05.2025, https://tai.ee/et/sotsiaaltoo/nahtamatud-barjaarid-uimastisoltuvus-ja-probleemid-praktikas.

Einmaa, I.M. (2023). Üledoosist tulenevad narkosurmad on kasvanud ülikangete uimastite tulekuga. *ERR*, 22. oktoober. Kasutatud 05.04.2025, https://www.err.ee/1609141150/uledoosist-tulenevad-narkosurmad-on-kasvanud-ulikangete-uimastite-tulekuga.

EKI 2024 = Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb [Kristluse sõnastik]. (2024). Ettehooldus. Kasutatud 02.04.2025, https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/ettehooldus/1/est.

EKI 2025 = Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb [Kristluse sõnastik]. (2025). Karisma. Kasutatud 27.04.2025, https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/karisma/1/est.

EKNK 2025 = Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku koduleheküg. (2025). Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku aluspõhimõtted. Kasutatud 26.03.2025, https://eknk.ee/aluspohimotted-2/.

Elisha, O. (2015). Personhood Sin, Sociality, and the Unbuffered Self in US Evangelicalism. Coleman ja R.I.J. Hackett (toim), *The Anthropology of Global Pentecostalism and Evangelicalism* (lk 41—56). New York: New York University Press.

Eller, J. (2022). Introducing Anthropology of Religion: Culture to the Ultimate. Abingdon: Routledge.

Ekker, E. (2018). *Jätkutoe roll vanglast vabanenud isikute taasühiskonnastamisel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, karistusõiguse osakond.

Ennok, A. (2022). *Sõltlaste taasühiskonnastamine Lootuse küla näitel*. Lõputöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö korralduse osakond.

Foucault, M. (1993). About the Beginning of the Hermeneutics of the Self: Two Lectures at Dartmouth. *Political Theory, 21*(2), 198–227. https://doi.org/10.1177/0090591793021002004

Foucault, M. (2005). *Seksuaalsuse ajalugu 1. Teadmistetahe*. I. Koff (tõlge). Tallinn: Valgus.

Foucault, M. (2013). Subjekti hermeneutika. N. Näripä (tõlge). *Vikerkaar*, 108–122. https://www.academia.edu/19869612/Michel_Foucault_Subjekti_hermeneutika_t%C3%B5lge

Garriott, W. ja Raikhel, E. (2015). Addiction in the Making. *Annual Review of Anthropology, 44*, 477–491. https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102214-014242

Grant Weinandy, J.T. ja Grubbs, J.B. (2021). Religious and spiritual beliefs and attitudes towards addiction and addiction treatment: A scoping review. *Addictive Behaviors Reports, 14*, 1–12. https://doi.org/10.1016/j.abrep.2021.100393

Gross, T., Vallikivi, L. ja Uibu, M. (2023). Religioon. A. Annist ja M. Kaaristo (toim), *Sotsiaal- ja kultuuriantropoloogia õpik kõrgkoolidele* (lk 164–189). Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Hagel, K.M. (2017). Hea teadustava. Tartu Ülikooli koduleheküIg. Kasutatud 25.03.2025, https://eetika.ee/et/sisu/hea-teadustava.

Hagin, K. (i.a). Seitse sammu Püha Vaimu vastuvõtmiseks. EKNK Toompea kogudus. Õppematerjal. Kasutatud 26.03.2025.

Haidt, J. (2002). The Moral Emotions. R. J. Davidson, K. R. Scherer ja H. H. Goldsmith (toim), *Handbook of Affective Sciences* (lk 852—870). Oxford: Oxford University Press.

Harro, J. (2006). Sõltuvuse neurobioloogia. *Eesti Arst, 85* (10), 697–703. https://ojs.utlib.ee/index.php/EA/article/view/9955/5142

Heinsalu, E. (2023). Mis on isikuandmed? Andmekaitse teadustöös. Tartu Ülikool. Kasutatud 06.04.2025, https://wiki.ut.ee/spaces/andmed/pages/196183333/1.3.+Mis+on+isikuandmed.

Kaaristo, M., Annist, A., Niglas, L., Cubero, C., Jõesalu, K., Kõresaar, E. ja Järv, E. (2023). Antropoloogia metodoloogia: Etnograafiline intervjuu. A. Annist ja M. Kaaristo (toim), *Sotsiaal- ja kultuuriantropoloogia õpik kõrgkoolidele* (lk 79–84). Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Kalda, A. ja Zharkovsky, A. (2015). Chapter Five – Epigenetic Mechanisms of Psychostimulant-Induced Addiction. P. Taba, A. Lees ja K. Sikk (toim), *The Neuropsychiatric Complications of Stimulant Abuse* (lk 85–105). Academic Press.

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Tartu Ülikooli Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Kasutatud 25.03.2025, https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/.

Keane, W. ja Lempert, M. (2023). Making the Ethical in Social Interaction. J. Laidlaw (toim), *The Cambridge Handbook for the Anthropology of Ethics* (lk 231–250). Cambridge: Cambridge University Press.

Kliinik i.a = Kliinik.ee kodulehekülg. (i.a). Mis on sõltuvus ja kuidas seda ravitakse? Kasutatud 24.03.2025, https://www.kliinik.ee/uudised/nadala_teema/aid-41523/mis-on-soltuvus-ja-kuidas-seda-ravitakse-.

Kozinets, R.V. (2020). *Netnography: The Essential Guide to Qualitative Social Media Research (third edition)*. London: SAGE Publications Ltd.

Kriminaalpoliitika i.a = Kriminaalpoliitika kodulehekülg. (i.a). Lootuse küla alko- ja narkorehabilitatsiooniprogramm. Kasutatud 06.04.2025, https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/lootuse-kula-alko-ja-narkorehabilitatsiooniprogramm.

Kuan, T. (2023). Emotion and affect. J. Laidlaw (toim), *The Cambridge Handbook for the Anthropology of Ethics* (lk 309–334). Cambridge: Cambridge University Press.

Laande, M. (2023). *Tööalase rehabilitatsiooni korraldus Eesti Töötukassa Tallinna ja Harjumaa näitel aastatel 2020—2021*. Lõputöö. Tartu Ülikool, Pärnu kolledž, sotsiaaltöö korralduse osakond.

Laidlaw, J. (2017a). Ethics / morality. F. Stein (toim), *The Open Encyclopedia of Anthropology*. http://doi.org/10.29164/17ethics

Laidlaw, J. (2017b). Fault Lines in the Anthropology of Ethics. C. Mattingly, R. Dyring, M. Louw ja T. S. Wentzer (toim), *Moral Engines: Exploring the Ethical Drives in Human Life* (lk 174–193). New York: Berghahn Books.

Laidlaw, J. ja Mair, J. (2019). IMPERFECT ACCOMPLISHMENT: The Fo Guang Shan Short-Term Monastic Retreat and Ethical Pedagogy in Humanistic Buddhism. *Cultural Anthropology, 34*(3), 328–358. https://doi.org/10.14506/ca34.3.02

Laidlaw, J. (2023). Introduction. J. Laidlaw (toim), *The Cambridge Handbook for the Anthropology of Ethics* (lk 1–31). Cambridge: Cambridge University Press.

Lambek, M. (2013). What Is „Religion" for Anthropology? And What Has Anthropology Brought to „Religon"? J. Boddy ja M. Lambek (toim), *A Companion to the Anthropology of Religion* (lk 1–32). Suurbritannia: John Wiley & Sons.

Lambek, M. (2021). Concepts and Persons: The Tanner Lecture. M. Lambek, J. Lear, S.B. Ortner ja J. Robbins (toim), *Concepts and Persons* (1–52). Toronto: University of Toronto Press.

Libertas i.a = Libertas Vaimse Tervise keskuse kodulehekülg. (i.a). Teenused. Kasutatud 24.03.2025, https://libertas.ee/teenused/.

Linnuste, I. (2025). *Spirituaalse dimensiooni integreerimise võimalusest ja vajadusest tervishoiu- ja rehabilitatsioonisüsteemis*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, usuteaduskond.

Mattingly, C. ja Throop, J. (2018). The Anthropology of Ethics and Morality. *Annual Review of Anthropology*, 47, 475–492. https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102317-050129

McCoy, L.K., Hermos, J. A. ja Frayne, S.M. (2005). Conceptual Bases of Christian, Faith Based Substance Abuse Rehabilitation Programs: Qualitative Analysis of Staff Interviews. *Substance Use & Addiction Journal, 25*(3), 1–11. https://doi.org/10.1300/J465v25n03_01

Meel, L. (2018). *Interdisciplinary team based pastoral care model for Estonian healthcare institutions*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, usuteaduskond.

Metsvahi, M. (2017). Intervjuu. H. Kästik ja M. Metsvahi (toim), *Folkloristlikud välitööd* (lk 79–103). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Meyer, B. (2010). Aesthetics of Persuasion: Global Christianity and Pentecostalism's Sensational Forms. *South Atlantic Quarterly, 109* (4), 741–763. https://doi.org/10.1215/00382876-2010-015

Narko i.a = Narko.ee kodulehekülg. (i.a). Sõltuvusravi, sh opioidisõltuvuse asendusravi. Kasutatud 12.01.2025, https://www.narko.ee/siit-saad-abi/soltuvusravi-sh-opoiodisoltuvuse-asendusravi/.

Oosterbaan, M. (2015). Mediating Culture: Charisma, Fame, and Sincerity in Rio de Janeiro, Brazil. Coleman ja R.I.J. Hackett (toim), *The Anthropology of Global Pentecostalism and Evangelicalism* (lk 161–176). New York: New York University Press.

Paal, P., Brandstötter, C., Grabenweger, R. ja Best, M.C. (2024). Spirituality is “sometimes just a hug”: A conceptual analysis from the perspective of nursing students. *Palliative & Supportive Care, 22*(6), 1685–1692. https://doi.org/10.1017/S1478951523000974

Pannal, K. (2019). *Kolmandale sektorile delegeeritud teenuste tulemusinformatsiooni kogumine ja kasutamine*. Tallinna Tehnikaülikool, Ragnar Nurkse innovatsiooni ja valitsemise instituut.

Parker, K. (2017). Kodugrupi küsimused: Jutlus Üleloomulik maailm – Vaimuannid. EKNK Toompea koguduse jutluse märkmed. https://www.toompeakogudus.ee/files/uploads/Kodugrupi%20k%C3%BCsimused/leloomulikmaailm-Vaimuannid-kodugrupiksimused.pdf.

Pelkmans, M. (2015). Mediating Miracle Truth Permanent Struggle and Fragile Conviction in Kyrgyzstan. Coleman ja R.I.J. Hackett (toim), *The Anthropology of Global Pentecostalism and Evangelicalism* (lk 177–193). New York: New York University Press.

Pilt, M. (2017). Välitööd internetis. H. Kästik ja M. Metsvahi (toim), *Folkloristlikud välitööd* (lk 160–179). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Põder, K., Pesor, R. ja Kroos, K. (2022). Tööalase rehabilitatsiooni teenuse tulemuslikkuse analüüs. Lõpparuanne. EV Sotsiaalministeerium. Tallinn: Estonian Business School.

ReCuro i.a = ReCuro kliiniku kodulehekülg. (i.a). Asendusravi. Kasutatud 24.03.2025, https://recuro.ee/asendusravi/.

Ringvee, R. (2011). *Riik ja religioon nõukogudejärgses Eestis 1991–2008*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, usuteaduskond.

Ringvee, R. (2015). Charismatic Christianity and Pentecostal churches in Estonia from a historical perspective. *Approaching Religion, 5*(1), 57–66. https://doi.org/10.30664/ar.67563

Robbins, J. (2003). On the paradoxes of global Pentecostalism and the perils of continuity thinking. *Religion, 33*(3), 221–231. https://doi.org/10.1016/S0048-721X(03)00055-1

Robbins, J. (2013). Beyond the suffering subject: toward an anthropology of the good. *Journal of the Royal Anthropological Institute, 19*(3), 447–462. https://doi.org/10.1111/1467-9655.12044

Robbins, J. (2015). Afterword: The Anthropology of Global Pentecostalism and Evangelicalism. S. Coleman ja R.I.J. Hackett (toim), *The Anthropology of Global Pentecostalism and Evangelicalism* (lk 243–252). New York: New York University Press.

Sahlins, M. (2013). What Kinship Is – Culture. *What Kinship Is – And Is Not* (lk 1–62). Chicago: The Univerisity of Chicago Press.

Scherz, C., Mpanga, G. ja Namirembe, S. (2021). Not You: Addiction, Relapse, and Release in Uganda. *Cult Med Psychiatry, 46*(1), 101–114. https://doi.org/10.1007/s11013-021-09722-9

Servet, M. (2020). *Tööalase rehabilitatsiooni teenuse arendamise võimalused SA Põhja-Eesti regionaalhaigla näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Pärnu kolledž, ettevõtlusosakond.

Singer, M. ja Page, J.B. (2013). *The Social Value of Drug Addicts: Uses of the Useless*. Walnut Creek: Left Coast Press, Inc.

Sotsiaalministeerium 2024a = Sotsiaalministeeriumi koduleheküg. (2024a). Alkoholimõjude infograafik 2023. aasta andmete põhjal. Kasutatud 05.04.2025, https://sm.ee/alkoholimojude-infograafik.

Sotsiaalministeerium 2024b = Sotsiaalministeeriumi koduleheküg. (2024b). Uimastiennetus. Kasutatud 05.04.2025, https://www.siseministeerium.ee/uimastiennetus.

Strömpl, J., Narusson, D., Aland, L., Tamberg, M., Kõressaar, M., Maasoo, K., Kingiso, K. ja Kangro, M. (2014). Rehabilitatsiooniteenused sõltlastele Tartu linnas. Tartu Linnavalitsus. Tartu: Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut.

Swora, M. G. (2001). Personhood and disease in Alcoholics Anonymous: A perspective from the anthropology of religious healing. *Mental Health, Religion & Culture, 4*(1), 1–21. https://doi.org/10.1080/713685613

Sõltuvusspetsialistid i.a = Sõltuvusspetsialistid koduleheküg. (i.a). Kasutatud 24.03.2025, https://soltuvusspetsialistid.ee/soltuvusravi.

Zigon, J. (2010). '"A Disease of Frozen Feelings": Ethically Working on Emotional Worlds in a Russian Orthodox Church Drug Rehabilitation Program'. *Medical Anthropology Quarterly, 24*(3), 326–343. https://doi.org/10.1111/j.1548-1387.2010.01107.x

Taal, H. (2013). *Usu roll töös sõltlastega Anonüümsete Alkohoolikute liikumise ja Tartu Vanglas läbiviidava sotsiaalprogrammi Igapäevane valik näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, usuteaduskond.

Tamm, G., Talu, A., Markina, A., Villenthal, A., Espenberg, S., Tourunen, J. ja Varblane, U. (2016). Narkosõltlastest õigusrikkujate sõltuvusravi ja rehabilitatsioon Eestis. EV Justiitsministeerium. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus.

Tartu Ülikool 2021 = Tartu Ülikooli kodulehekülg. (2021). Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee. Kasutatud 25.03.2025, https://ut.ee/et/sisu/inimuuringute-eetikakomitee.

Tervise Arengu Instituut. (i.a). Kainem ja tervem Eesti. Kasutatud 06.05.2025, https://www.tai.ee/et/kte.

Tervisekassa 2025 = Tervisekassa kodulehekülg. (2025). Sõltuvushäired. Kasutatud 24.03.2025, https://www.tervisekassa.ee/soltuvushaired.

Tiiter, A. (2024). *EKBLIi koguduste ja sotsiaaltöö valdkonna olukord ja koostööpartnerid.* Lõputöö. Kõrgem Usuteaduslik Seminar.

Uibu, M. (2013). Sissejuhatus: Uue vaimsuse uurimisest ning kogumikust „Mitut usku Eesti III". M. Uibu (toim), *Mitut usku Eesti III. Valik usundiloolisi uurimusi: uue vaimsuse eri* (lk 7–17). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Uibu, M. (2016). *Religiosity as cultural toolbox: a study of Estonian new spirituality*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, usuteaduskond.

Unt, I. (2021). Kodugrupi küsimused: Loomulik üleloomulikkus – Me kõik võime prohveteerida. EKNK Toompea koguduse jutluse märkmed. Kasutatud 26.03.2025, https://www.toompeakogudus.ee/files/uploads/Kodugrupi%20k%C3%BCsimused%202021/Kodugrupikysimused-LOOMULIKLELOOMULIKKUS-Mekikvimeprohveteerida.pdf.

Unt, I. (2024). Kodugrupi küsimused: Püha Vaimu isik. EKNK Toompea koguduse jutluse märkmed. Kasutatud 26.03.2025, https://toompeakogudus.ee/files/uploads/Pildid%202024%20l%C3%B5pp/PhaVaimuIsik.pdf

Unt, I. (2025). Kodugrupi küsimused: Imed – Uus normaalsus. EKNK Toompea koguduse jutluse märkmed. Kasutatud 26.03.2025, https://toompeakogudus.ee/files/uploads/Pildid%202025/Imed-uusnormaalsus-2.pdf

Urb, M. (2020). *DNA methylation in the predisposition, expression and abstinence of cocaine addiction*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, meditsiiniteaduste valdkond,

Vallikivi, L. (2024). *Words and Silences: Nenets Reindeer Herders and Russian Evangelical Missionaries in the Post-Soviet Arctic*. Bloomington: Indiana University Press.

Vaus, G. (2014). *Usulised mõjutused Anonüümsete Alkohoolikute programmis. Bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool, usuteaduskond.

VIVICUM i.a = VIVICUM koduleheküg. (i.a). Meist. Kasutatud 08.04.2025, https://www.vivicum.ee/viljam-borissenko-kogemusnoustaja/.

Värnik, A., Wasserman, D., Kõlves, K., Tooding, L.-M. ja Väli, M. (2004). Alkoholi ja narkootikumide tarbimisharjumused prognoosivad suitsiidi. *Eesti Arst, 84*(1), 2–6. https://doi.org/10.15157/ea.v0i0.9681

Lootuse Külaga seotud allikad

Lootuse Küla. (i.a). Tere Tulemast! Kolmetasemeline taastusprogramm – see on tee kriisist edukasse ellu [Brošüür].

Lootuse Küla infovoldik. (i.a). Kuidas ma võin olla hea külaline: info Lootuse Küla külastajale [Brošüür].

Lootuse Küla 2025 = Lootuse Küla koduleheküg. (2025). Kasutatud 12.01.2025, https://lootusekula.ee/.

Lootuse Küla „Kaubaait" 2024 = Lootuse Küla „Kaubaait" Pood Keilas. (2024, 18. oktoober). Kaanefoto [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/photo/?fbid=557440073331790&set=ecnf.100071974069518&locale=et_EE

Lootuse Küla Meedia 2024a = Lootuse Küla Meedia. (2024a, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Aleksei [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=8C-w05djw2c

Lootuse Küla Meedia 2024b = Lootuse Küla Meedia. (2024b, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Arlis [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=seZXR3UVTns&t=2s

Lootuse Küla Meedia 2024c = Lootuse Küla Meedia. (2024c, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Arvi [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=EO0zl329LjM

Lootuse Küla Meedia 2024d = Lootuse Küla Meedia. (2024d, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Dmitri [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=iDa-9beYVwU&t=2s

Lootuse Küla Meedia 2024e = Lootuse Küla Meedia. (2024e, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Erik [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=k3vDfkF0LzA&t=28s

Lootuse Küla Meedia 2024f = Lootuse Küla Meedia. (2024f, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Erko [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=DiqTiYUO3dk

Lootuse Küla Meedia 2024g = Lootuse Küla Meedia. (2024g, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Gunnar [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=fzcML5HLwWs&t=1s

Lootuse Küla Meedia 2024h = Lootuse Küla Meedia. (2024h, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Ragnar [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=W0hw25DeGg4

Lootuse Küla Meedia 2024i = Lootuse Küla Meedia. (2024i, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Reijo [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=wWKUDJTqCcw

Lootuse Küla Meedia 2024j = Lootuse Küla Meedia. (2024j, 16. veebruar). Lugu, mis võib muuta sinu elu/ RUS SUB – Taavi [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=b-y-FMbC9nE

Lootuse Küla Meedia 2024k = Lootuse Küla Meedia. (2024k, 16. veebruar). 1. Orientatsioon KUST MA TULEN Esimene õppetund Erko Subi [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ixXrITwNKEI&t=26s

Lootuse Küla Meedia 2024l = Lootuse Küla Meedia. (2024l, 17. veebruar). 3. Orientatsioon MIKS MA SIIN OLEN Teine õppetund Raiman Kukk [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=lTLhmncjxPc&t=1s

Lootuse Küla Meedia 2024m = Lootuse Küla Meedia. (2024m, 17. veebruar). 4. Orientatsioon MIKS MA SIIN OLEN Kolmas õppetund Erko Subi [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=cDvK-Tp09MY&t=4s

Lootuse Küla Meedia 2024n = Lootuse Küla Meedia. (2024n, 17. veebruar). 5. Orientatsioon Igapäevane Moraali Inventuur 1 ja 2 Erko Subi [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=oX_JnzD55oI

Lootuse Küla Meedia 2024o = Lootuse Küla Meedia (2024o, 17. veebruar). 7. Orientatsioon Leping Erko Subi [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=gsxdIqD8mA4&t=1s

Lootuse Küla Meedia 2024p = Lootuse Küla Meedia. (2024p, 2. märts). 020 Kristlik teenistus [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Dn2oeoG8v-U

Lootuse Küla Meedia 2024q = Lootuse Küla Meedia. (2024q, 2. märts). 021 Kogudus [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=YPj4Gu5rBmc

Lootuse Küla Facebook 2024a = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024a, 3. september). *SUURED Tänud FLORA KAUBANDUS OÜ! Oleme siiralt tänulikud, et olete aastaid toetanud Lootuse Külas meie ladu, kus peseme inimeste riideid* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/100063912881026/posts/suured-t%C3%A4nud-flora-kaubandus-o%C3%BC-oleme-siiralt-t%C3%A4nulikud-et-olete-aastaid-toetanu/964405295699891/

Lootuse Küla Facebook 2024b = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024b, 6. september). *It was this time 42 years ago my good smuggling buddy Paul Prosser and I went to Cuba, loaded down* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=966708098802944&id=100063912881026

Lootuse Küla Facebook 2024c = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024c, 9. september). *Sellel nädalal oleme tänulikud, et meie sõbrad rootslased tulid taas appi! Ehitame koos majasid ja ehitame koos inimeste elusid üles* [Video] [Facebooki postitus].

Facebook. https://www.facebook.com/100063912881026/videos/rootslased-2024-september/894754199377798/

Lootuse Küla Facebook 2024d = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024d, 14. september). *RISTIMINE 13.09.2024 Urmo, Aleksei ja Sandris said ristitud! Palju õnne, tunneme teie otsuse ja soovi üle rõõmu. Vaata vana on* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=972243191582768&id=100063912881026&_rdr

Lootuse Küla Facebook 2024e = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024e, 18. september). *Sõltlane ei ole sõltuvuses ainest endast aga sellest tundest, mida see tekitab. Tee sõltuvusest välja on see, kui inimene avab* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=975627731244314&id=100063912881026&_rdr

Lootuse Küla Facebook 2024f = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024f, 22. september). *Suured tänud EKNK FOOKUS KOGUDUS imelise pühapäeva eest üheskoos! Suured tänud pastorid Kristin Külm ja Rod Corcoran kutsumast ning meid* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=979272150879872&id=100063912881026

Lootuse Küla Facebook 2024g = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024g, 13. oktoober). *Ole meiega kaasas tänasel elumuutva programmi lõpetamisel, kuula põnevaid lugusid inimeste eludest ning imelistest muutumistest!* [Video] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/100063912881026/videos/ole-meiega-kaasas-t%C3%A4nasel-elumuutva-programmi-l%C3%B5petamisel-kuula-p%C3%B5nevaid-lugusid/404218149222038

Lootuse Küla Facebook 2024h = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024h, 23. oktoober). *Kui me ei vabasta teist kohtumõistmisest ega loobu nendega tasategemisest, osutume samasuguseks inimeseks. Me mõistame teiste inimeste üle kohut selle* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=1004742451666175&id=100063912881026&_rdr

Lootuse Küla Facebook 2024i = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024i, 30. oktoober). *Hingesidemed võivad olla head või halvad. Vabanemine sõltuvusest on niivõrd palju rohkem, kui mitte tarvitamine. Need on sihilikud otsused: osadest* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=1010209874452766&id=100063912881026

Lootuse Küla Facebook 2024j = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024j, 4. november). *Suured tänud Ove Snellman maitsva liha saadetise eest otse Soomest! Oleme kogu Lootuse Küla perega tohutu õnnistatud järjekordse liha saadetise* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=1014254047381682&id=100063912881026&_rdr

Lootuse Küla Facebook 2024k = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024k, 6. november). *Kogu meie ühiskonnal on üks probleem, nimetagem seda "K" faktoriks ehk kiirustamise faktor. Tööl oli raske päev, koju tulles haarame* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/100063912881026/posts/%EF%B8%8F-kogu-meie-%C3%BChiskonnal-on-%C3%BCks-probleem-nimetagem-seda-k-faktoriks-ehk-kiirustami/1015574413916312/

Lootuse Küla Facebook 2024l = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024l, 7. november). *Uus reka otse Norrast Keila poes* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=1016563273817426&id=100063912881026

Lootuse Küla Facebook 2024m = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2024m, 8. detsember). *08.12.2024 Programmi lõpetamine! Imelised lood, olge meiega* [Video] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/100063912881026/videos/%EF%B8%8F-08122024-programmi-l%C3%B5petamine-imelised-lood-olge-meiega/1280531676331155/

Lootuse Küla Facebook 2025a = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2025a, 15. jaanuar). *Tallinna Vangla töötajad külas. Eile oli meil külas Tallinna Vangla töötajad, kes kogu südamega teevad oma tööd igapäevaselt aidata kinnipeetavaid. Aitäh, et* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook.

https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=1067870152020071&id=100063912881026

Lootuse Küla Facebook 2025b = Lootuse Küla / Village of Hope Estonia. (2025b, 17. jaanuar). *Suured tänud Ketecor OÜ! Paigaldasime sellel nädalal meie uude sauna voldikkardinad. Aitähh Kalle Kruusmann, et valmistasite meile imelised voldikkardinad!* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=1069279328545820&id=100063912881026

Valgusmeedia 2023a = Valgusmeedia. (2023a, 13. märts). Külalistepäev Lootuse Külas [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=gmgx5INx3WA&t=3s

Valgusmeedia 2023b = Valgusmeedia. (2023b, 13. märts). Lootuse Küla autoremondi töökoda [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=r-NQy4rW4OQ

Valgusmeedia 2023c = Valgusmeedia. (2023c, 13. märts). Lootuse Küla programmi õppetunnid – 01 tund [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=9A6tMj5igWk&list=PLHeaU3TG3-ZXdUFDKGQBNvCOoMoMZ_1iL&index=1

Valgusmeedia 2023d = Valgusmeedia. (2023d, 13. märts). Lootuse Küla programmi õppetunnid – 11 tund [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ZPeNkeRWBBg&list=PLHeaU3TG3-ZXdUFDKGQBNvCOoMoMZ_1iL&index=12

Valgusmeedia 2023e = Valgusmeedia. (2023e, 13. märts). Lootuse Küla programmi õppetunnid – 12 tund [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=u_kJpi3_lzA&list=PLHeaU3TG3-ZXdUFDKGQBNvCOoMoMZ_1iL&index=13

Valgusmeedia 2023f = Valgusmeedia. (2023f, 13. märts). Lootuse Küla programmi õppetunnid – 16 tund [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=h2DnPR3bBZg&list=PLHeaU3TG3-ZXdUFDKGQBNvCOoMoMZ_1iL&index=17

Valgusmeedia 2023g = Valgusmeedia. (2023g, 13. märts). Lootuse küla rajaja Märt Vähi kuldpulmad [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=NKSARFmpPCo

Valgusmeedia 2023h = Valgusmeedia. (2023h, 13. märts). Lootuse Külas valgustuste paigaldamine [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=pFSIp2hwmAg&t=24s

Valgusmeedia 2023i = Valgusmeedia. (2023i, 13. märts). Peresõbralik jõuluõhtu Lootuse Külas [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=EjUO6jt5BBY

Valgusmeedia 2023j = Valgusmeedia. (2023j, 13. märts). Päästekomando juht Erko Subi tutvustab uuendusi [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=9FmICrey5Vw&list=PLHeaU3TG3-ZVczTM-0JVHuZuhe2HeS8Zg

Valgusmeedia 2023k = Valgusmeedia. (2023k, 13. märts). Ristimine Vasalemma jões. Lootuse Küla [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=PJAo_mTMCWE

Valgusmeedia 2023l = Valgusmeedia. (2023l, 13. märts). Uued arengud Lootuse Külas [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=4_tAw8t20Qo&list=PLHeaU3TG3-ZVczTM-0JVHuZuhe2HeS8Zg

Valgusmeedia 2023m = Valgusmeedia. (2023m, 13. märts). Vilistlaste päev Lootuse Külas [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=IB10bTtUsFU

Empiirilised allikad

Andres, intervjuu 28.11.2024, Lootuse Küla. Helisalvestis autori valduses.

Hermann, intervjuu 12.12.2024, Lootuse Küla. Helisalvestis autori valduses.

Jaana, intervjuu 09.12.2024, Lootuse Küla. Helisalvestis autori valduses.

Mati, intervjuu 13.12.2024, Lootuse Küla. Helisalvestis autori valduses.

Mia, intervjuu 27.11.2024, Lootuse Küla. Helisalvestis autori valduses.

Raivo, intervjuu 05.11.2024, Lootuse Küla. Helisalvestis autori valduses.

Raivo, intervjuu 15.01.2025, Lootuse Küla. Helisalvestis autori valduses.

The Role of Religion in Addiction Treatment: A Case Study of Lootuse Küla

Summary

Based on 2023 data, every fourth police call and death of people under 50 in Estonia was caused by alcohol (Sotsiaalministeerium 2024a). The number of drug users and drug-related deaths has also increased over the past ten years, which is why improving (treatment) services related to alcohol and narcotics is considered important in Estonia (Einmaa 2023; Sotsiaalministeerium 2024b). Addiction treatment programs support the implementation of change and staying sober, which is why they play an important role in overcoming addiction problems. Although Estonia is statistically one of the most secular countries in Europe,[28] and the majority of the population is not united by any religious institution, several addiction treatment programs have begun to incorporate religious or spiritual elements (Altnurme 2010: 18; AA Estonia i.a; Libertas i.a; Ringvee 2011: 46; Sõltuvusspetsialistid i.a; Uibu 2016: 60). This work here is part of a research area that has attracted the attention of (Estonian) researchers and students, focusing on the use and role of religious and spiritual elements in healthcare.

The focus of this work is to examine the relationship between addiction treatment and religious elements from an anthropological/ethnological perspective, in order to understand the nature of treatment through the experiences of people who have undergone addiction treatment. The aim of this work is to find out what is the role of religious – Christian – beliefs and practices in addiction treatment at Lootuse Küla. Lootuse Küla is an organization whose goal is to help people with alcohol, drug or medication addiction, based on Christian – Pentecostal – beliefs (Lootuse Küla 2025). More specifically, I focus on the process of transformation that takes place through religious beliefs and practices, which places this work at the intersection of the anthropology of ethics and religion. In this work, I consider addiction treatment as an ethical work in which the addict attempts to reshape their beliefs and habits, both individually and collectively, based on affective reactions, emotions,

[28] However, several religious-spiritual beliefs and practices are widespread in Estonia that are not linked to any specific religion (Uibu 2016: 60). For example, a large number of Estonians believe in some kind of spirit or life force (Altnurme 2010: 19).

personal thoughts, the opinions and actions of others, as well as community practices, norms, and shared values.

In my master's thesis, I rely on the thematic analysis of Lootuse Küla's online content, as well as ethnographic interviews conducted with employees and advanced program participants from November 2024 to January 2025. In conducting the research, I based my work on two research questions: How and to what extent are religious beliefs and practices integrated into the program of Lootuse Küla based on an analysis of Lootuse Küla's online materials and interviews conducted with staff and advanced program participants? How do Lootuse Küla's staff and advanced program participants interpret and experience the role of religion in the addiction treatment process?

The master's thesis has four chapters. In the first chapter, I provide an overview of addiction treatment options in Estonia and introduce the program of Lootuse Küla. In the second chapter, I outline the theoretical foundations and focus of my research. In the third chapter, I describe the role of the researcher and the factors that influenced the research, as well as present the methods used for data collection and analysis. In the fourth chapter, I present the results of the analysis.

The results of the thematic analysis revealed that the entire program of Lootuse Küla is based, to some extent, on religious beliefs, but accepting these beliefs is not a requirement for participation in the program. However, all participants are required to participate in program-related activities, which means that they must adapt to Christian – Pentecostal – beliefs and practices to some extent. Lootuse Küla encourages openness to Christian teachings, as it is believed that adherence to these teachings ensures success. Considering the posts on Lootuse Küla's online platforms, as well as the backgrounds of the interviewed employees and program participants, it can be said that Christian values are largely a part of their identity. In the addiction treatment of Lootuse Küla, the definition of addiction is based on Christian beliefs. This means that addiction is viewed as a disease affecting the body, mind, spirit and social being, which arises from human imperfection and limited agency.

Analyzing the connections between addiction treatment and religion, I came to the conclusion that the program of Lootuse Küla, based on Christian – Pentecostal – beliefs and practices, seeks to free oneself from addictive habits through self-care and the creation and development of relationships with people and God. In general, I came to four roles of religion

that can significantly affect the addiction treatment process and thereby support the achievement of long-term sobriety.

Firstly, religion helps to establish clear rules and goals, thereby promoting the ongoing self-analysis and development that is necessary for an addict to change their lifestyle. Members of Lootuse Küla pointed out that following a single teaching system helps to ensure stability and thus long-term sobriety. In addition, Christian practices that support self-analysis and development help to keep one's attention on what is happening to oneself and to deal with problems that arise continuously and immediately, thus avoiding situations that lead to relapse.

Secondly, religion allows addicts to direct thoughts from the past to the present and the future. This means that religion supports moving forward in life, offering the opportunity to get rid of the old (alcohol or drug addiction) and focus on the new (God's guidance). In Lootuse Küla and other addiction treatment programs based on Christian elements, acceptance of one's own imperfection and limited ability to act is considered a guarantee of success, thereby indicating that the addict needs additional support and guidance in making decisions. These circumstances support the occurrence of cardinal changes and thus moving forward with one's life from a clean slate.

Thirdly, religion allows for the introduction of new understandings and habits, or the creation of a foundation for new ethical processes that help overcome the problems associated with addiction. With the support of Christian narratives, a shift occurs in the addict's mindset and thus in their habits. Focusing on positivity, understanding one's own worth, and forgiving oneself and others help the addict move away from negative memories and judgmental thoughts that foster addictive habits.

Fourth, religion creates opportunities for community and thus a lasting sense of belonging and support structure, helping to resolve existential and social issues. Close bonds are formed based on shared values, which support social coping and make the addict feel accepted. In this way, religion provides the lasting support necessary to keep the addict from deviating from the new lifestyle and values that help them stay sober.

Lisad

Lisa 1. Foto Lootuse Küla poest Kaubaait

Foto: Lootuse Küla „Kaubaait" 2024

Lisa 2. Uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm

Uuritava informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm

Uurimuse (magistritöö) pealkiri: Religiooni roll sõltuvusravis Lootuse Küla näitel

Uurimuse periood: 01.09.2024–30.06.2025

Uurimuse läbiviijad: Kätlin Kiik (magistrant), Laur Vallikivi (juhendaja)

Uurimuse eesmärk on analüüsida Lootuse Küla avalikku veebisisu ja suhelda personaliga, et teada saada, milline roll on religioonil Lootuse Küla sõltuvusravis. Selleks:

- viiakse läbi ühe- kuni kahetunnised poolstruktureeritud intervjuud Lootuse Küla töötajatega
- analüüsitakse Lootuse Küla poolt kodulehele ja sotsiaalmeediasse avalikult üles pandud informatsiooni (sh videoid ja fotosid)

Uurimuse vajalikkus ja kasu uuritavatele

Eestis on eelnevalt uuritud sõltuvusravil viibivate inimeste ja religiooni vahelist suhet ning vähem keskendutud sõltuvusravi pakkuva personali religioossetele vaadetele ning religiooni osakaalule ja rollile sõltuvusravi asutuste veebisisus. Magistritöö täidaks selle lünga ning täiendaks nõnda religiooniantropoloogiliste uurimuste kogumit. Uurimus aitaks mõista, milline roll on Lootuse Küla töötajate religioossetel veendumustel ja praktikatel raviprotsessis. Ühtlasi pakub magistritöö sissevaadet sellesse, mil viisil religioon ühendab Lootuse Külas viibivaid inimesi ning milline roll on religioonil sõltuvusravis.

Intervjuude korraldus

Iga uurimuses osaleva inimesega viiakse läbi vähemalt üks ühe- kuni kahetunnine poolstruktureeritud intervjuu, millele võib vajadusel lisanduda veel üks intervjuu. Lisaintervjuud viiakse läbi vaid siis, kui vajalik info esimesest intervjuust välja ei tulnud. Intervjuud toimuksid ajavahemikus 2024. aasta november kuni 2025. aasta jaanuar.

Uurimuse käigus kogutavad andmed ja uuritava õigused

Uurimus puudutab uuritavate isiklikke tõekspidamisi ning terviseteemasid, mis on seotud sõltuvusravil viibimise põhjuste ja sõltuvusravi protsessiga. Uurimuses osalemine on vabatahtlik. Uuritaval on õigus oma nõusolek tagasi võtta kuni 01.02.2025 (k.a), st ka enne ja pärast intervjuud. Osalemisest loobumise korral lõppeb andmetöötlus siis, kui uuritav on nõusoleku tagasivõtmisest allkirjastatud avalduse kujul teada andnud. Intervjuud salvestatakse ning intervjuudest valmivad ümberkirjutused, kuid intervjueeritaval on võimalik piirata intervjuu salvestamist intervjuu jooksul. Samuti on uuritavatel võimalik kuni 01.02.2025 (k.a) tutvuda oma intervjuude ümberkirjutustega, sealt midagi välja jätta või täiendada. Intervjuude salvestustele ja ümberkirjutustele pääsevad ligi ainult uurimuse läbiviijad. See tähendab, et kolmandatel osapooltel puudub ligipääs neile ilma intervjueeritava nõusolekuta. Uurimuse alguses saab uuritav valida, kas osaleb uurimuses oma nimega, varjunimega või viidatakse intervjuu andmetele uuritava vanuse ja/või soo ja/või muu tunnuse kaudu. Uurimuses ei avaldata uuritava kontaktandmeid (ja uuritava soovil uuritava täisnime), kuid konfidentsiaalsuse tagamisel on omad piirid, kuna Lootuse Küla töötajate koosseis on väike ning andmed töötajate kohta on avalikud.

Uurimuse käigus kogutud andmete töötlemine, hoiustamine ja avalikustamine

Isikuandmete töötlemisel peetakse kinni isikuandmete kaitse seaduses välja toodud nõuetest. Uurimuse jooksul kogutud andmeid (sh intervjuu salvestusi ja ümberkirjutusi) säilitatakse ja töödeldakse Tartu Ülikooli andmeserveris kuni 30.06.2025, pärast mida kõik kogutud andmed hävitatakse. Andmetele pääsevad ligi ainult uurimuse läbiviijad (Kätlin Kiik ja Laur Vallikivi). Lõplik töö avaldatakse TÜ DSpaces'is, kuid uuritavate soovil või magistritööde kaitsmiskomisjoni soovitusel saab DSpace'is töö avalikustamisele seada piirangud.

Muud uurimusega seotud üksikasjad

Uurimusel puudub rahastus ning uurimuses osalemist ei hüvitata. Uurimuse jaoks kogutud andmeid kasutatakse ainult konkreetses magistritöös.

Uurimuse on kooskõlastanud Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee. Õiguslike küsimuste korral pöörduda Tartu Ülikooli inimuuringute eetikakomitee poole e-posti aadressil eetikakomitee@ut.ee või tel 737 6215. Kaebustega isikuandmete töötlemise osas pöörduda Tartu Ülikooli andmekaitse spetsialisti poole e-posti aadressil andmekaitse@ut.ee.

Uurimusega seotud küsimuste korral pöörduda uurimuse teostaja Kätlin Kiik poole e-posti aadressil katlink@ut.ee.

Nõusolek

Mind, ... (*uuritava nimi*), on informeeritud ülalmainitud uurimusest ja ma olen teadlik läbiviidava uurimuse eesmärgist ja metoodikast. Kinnitan allkirjaga oma nõusolekut eespool nimetatud uurimuses osalemiseks ning annan loa oma isikuandmete töötlemiseks.

Uuritava allkiri:

Kuupäev:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri:

Kuupäev:

Lisa 3. Intervjuu küsimuskava ilma täpsustavate küsimusteta

Sissejuhatus
• Kuidas kirjeldaksite Lootuse Küla? Millega tegelete? • Millega Teie Lootuse Külas täpsemalt tegelete? Kirjeldage palun oma tavapärast/viimast tööpäeva. Millistest tegevustest Teie tööpäev koosneb? • Kaua olete olnud osa Lootuse Küla koosseisust? Kaua olete Lootuse Külas töötanud/teisi abistanud? • Kas teate veel Lootuse Külaga sarnaseid asutusi/organisatsioone? Mis Teie arvates eristab Lootuse Küla teistest sõltuvusega tegelevatest asutustest? Mida peate Lootuse Küla eripäraks?
Teekond
• Kirjeldage palun täpsemalt, kuidas jõudsite Lootuse Külla. Millistel asjaoludel? • Millal jõudsite otsuseni, et tahate Lootuse Külas jätkata ning hakata sõltuvusravil viibivaid inimesi aitama? Mis põhjusel otsustasite Lootuse Külla jääda? Palun meenutage ja kirjeldage seda hetke. • Kirjeldage palun täpsemalt seda protsessi, kuidas Teist sai Lootuse Küla töötaja? Mida selleks tegema pidite? Millistele tingimustele vastama pidite? • Igas ametis tuleb ette keerulisi olukordi. Kas Teil on esinenud hetki, kus olete kahelnud oma rollis või töö sobivuses? Kui jah, siis palun kirjeldage mõnda sellist olukorda. • Kuidas on Teie elu muutunud pärast Lootuse Küla töötajaks saamist?
Suhe religiooniga
• Kuidas kirjeldaksite oma suhet religiooniga? Millesse Te usute? Millist rolli religioon Teie elus täidab? • Miks just need tõekspidamised on Teile olulised? Millised põhimõtted ja õpetused on Teie jaoks kõige olulisemad? Tooge palun võimalusel konkreetseid näiteid.

- Kirjeldage palun oma teekonda religioonini/Jumalani. Kuidas on Teie suhe Jumalaga ajas muutunud?

Sõltuvus

- Mis on Teie arust sõltuvus? Missugused märksõnad või tunded Teil seostuvad sõltuvusega? Tooge palun konkreetseid näiteid.
- Mis põhjusel Teie arvates jäävad inimesed sõltuvusse?
- Kuidas on Teie arvates võimalik saavutada kontroll oma sõltuvuse üle? Kas sõltuvusest on võimalik täielikult vabaneda?
- Kirjeldage palun sõltuvusest taastumise teekonda. Missugustest etappidest see koosneb? Kuidas olete/ollakse erinevates etappides toeks sõltuvusravile tulnud inimesele? Kas ja kuidas Teie roll nendes etappides muutub? Kirjeldage palun sõltuvusravil viibiva inimese religioosset arengut erinevate etappide lõikes. Missuguseid muutusi sõltuvusravil viibiva inimese või enda juures märganud olete?
- Mille põhjal saate aru, et sõltuvusravil viibiv inimene on jõudnud järgmisesse etappi või programmi lõppu?
- Kas ja kuidas sõltuvusravil viibiva inimese sugu või rahvus mõjutavad sõltuvusravi protsessi ja korraldust?
- Lootuse Küla kodulehel on välja toodud, et 45% vastuvõetutest lahkub esimese kuu jooksul programmist. Mis põhjustel on inimesed Lootuse Külast lahkunud? Kas keegi on Lootuse Külast lahkunud oma usulise tausta/teistsuguste tõekspidamiste tõttu?
- Kas Teie arvamus sõltuvusest ja sõltuvusravist on Lootuse Külas viibimise järel muutunud? Kui jah, siis kuidas?

Nelipühilus ja programmiga seotud tegevused
• Mida peate nelipühiluse eripäraks? Kuidas Teie arvates nelipühilus teistest usunditest ja/või kristlikest suundumustest eristub? • Milliseid nelipühiluse põhimõtteid ja praktikaid rakendate sõltuvusravis? • Millistest tegevustest Lootuse Küla programm koosneb? • Kui oluliseks peate oma tõekspidamiste levitamist? Miks peate/ei pea seda vajalikuks? • Kuidas need põhimõtted ja praktikad aitavad sõltuvusest taastuda? Palun tooge näiteid.
Töö ja distsipliin
• Rõhutate kodulehel sõltuvusega tegelemisel režiimi olulisust. Kuidas tagate/tagatakse Lootuse Külas kindla režiimi? Kuidas määratlete ja hoiate distsipliini? Tooge palun konkreetseid näiteid. Missugustest reeglitest, normidest või tavadest tööalaselt kinni peate? Kes distsipliini hoidmise eest vastutab? • Kas distsipliini hoidmisega on esinenud takistusi? Kui jah, siis milliseid? Mis põhjusel need takistused tekkisid? • Lootuse Küla töötaja/juhendaja üks ülesannetest on juhendada sõltuvusravil viibivaid inimesi töö tegemises. Kuidas see välja näeb? Milline roll on Teil/juhendajal selles protsessis? • Mille alusel jagatakse Lootuse Küla töötajate vahel tööülesandeid? Mille alusel valite, kes saab sõltuvusravile tulnud inimese vanemaks „õeks“ või „vennaks“? • Mille põhjal otsustate, milliseid töökohustusi hakkab sõltuvusravil viibiv inimene täitma? Kuivõrd sõltuvusravil viibiva inimese sugu, rahvuslik taust ja eelnev töökogemus mõjutavad Teie otsuseid? Kuidas täpsemalt?

Kommunikatsioon ja kokkupuude teistega
• Kuivõrd ja kuidas Lootuse Küla Kogudus suhestub ülejäänud Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku kogudustega? • Kuidas suhestutakse ja kuivõrd suheldakse teiste asutuste, kogukondade ja inimestega, kes ei ole osa Lootuse Küla Kogudusest? • Kuivõrd tihti ja millistes olukordades Te oma töökaaslastega kokku puutute? Mida te ühiselt teete?
Veebisisu
• Kas olete osalenud või osalete Lootuse Küla kodulehele või Facebooki/YouTube'i lisatud postitustes või nende loomisel? Kuidas? • Kas Lootuse Küla kodulehega ja sotsiaalmeediaga tegeleb kindel inimene või luuakse sinna ühiselt sisu? • Millisel eesmärgil te Lootuse Küla tegevust kajastate kodulehel ja sotsiaalmeedias? Lootuse Küla kodulehel on videosari VM NETI TV uudised ja TAGASTATUD ELUD: mis eesmärki need videosarjad täidavad? Mis põhjusel te neid sellisel kujul loote? • Palun kirjeldage täpsemalt, mille alusel valite, mida postitate või milliseid lugusid veebis kajastate? Mille põhjal otsustate, mis teemasid ja lugusid avalikult jagate? Kas Lootuse Küla postitused vastavad mingisugustele kriteeriumitele? Millistest põhimõtetest postituste puhul kinni peate? • Kuivõrd jälgite ja analüüsite postitustele laekunud tagasisidet? Kuidas tagasiside on mõjutanud teie suhtlusstrateegiat/postituste sisu?
Isiklik tasand ja tulevik
• Mis Te arvate, kes Te olete sõltuvusravil viibivale inimesele? Missugune on Teie roll raviprotsessis? • Kuidas ravil viibivad inimesed mõjutavad/aitavad Teid? • Mis Te arvate, milline on Teie roll? Millist rolli olete Teie loodud täitma? Millised on Teie ootused tuleviku osas?

Lõpetuseks
• Kas soovite midagi veel lisada?

Lisa 4. Lisaintervjuu küsimuskava ilma täpsustavate küsimusteta

Kristlikud tõekspidamised ja väärtused (Piibel ja Jumal)
• Lootuse Küla programm toetub Piibli väärtustele. Missugustele kirjakohtadele/õpetustele põhiliselt siin toetute? Palun tooge näiteid Piibli printsiipidest, mis Teie arvates aitavad muuta sõltlase elu ning saada sõltuvuse kontrolli alla. Töökasvatus ja distsipliin on Lootuse Küla programmis olulisel kohal. Kas ja kuidas töö tegemine on seotud sõltuvuse kontrolli alla saamise ja kristlike väärtustega? • Nii Lootuse Küla õppevideos kui ka intervjuudes mainiti, et inimese sees on kolm häält: iseenda, Saatana ja Jumala hääl. Kuidas aga neil kolmel häälel vahet teha? Mis neid hääli eristab/iseloomustab? Kuidas Lootuse Külas aidatakse neid hääli eristada? Missugused harjutused või tegevused aitavad seda teha? Palun tooge võimalusel ka näiteid. Kuidas Jumal ravil viibivate inimestega suhtleb? Mil viisil Jumal Teiega suhtleb? • Mis Te arvate, kuidas kristlikud väärtused ja tegevused aitavad inimestel, kes end usklikuks ei pea sõltuvuse kontrolli alla saada? • Mis Te arvate, mis põhjusel osad inimesed saavad siin Lootuse Külas usklikuks? • Lootuse Küla programmi üheks tugevuseks on toetav, perekondlikel suhetel põhinev kogukond. Mis põhjusel peate oluliseks lähedasi suhteid programmis viibijate vahel? Kuidas sellised suhted on abiks sõltuvuse kontrolli alla saamisel?
Reeglid
• Mille põhjal valitakse grupile grupijuht? Kui tihti grupijuhid vahetuvad? • Millistel hetkedel või mis põhjustel käite A tasemel viibivate inimestega Lootuse Külast väljaspool? • Mis hetkest alates võivad mehed ja naised hakata omavahel suhtlema? • Miks tuleb Lootuse Külas loobuda psühhotroopsetest ravimitest? Kuidas neist loobumine aitab sõltuvusravil viibivat inimest?

- B. taseme 3. eesmärk on vaimulik distsipliin ja stabiilsus ning oodatud tulemus on vähene huvi maailma asjade vastu. Mida on vähese huvi all täpsemalt mõeldud? Miks see oluline on?
- Lootuse Külas on laupäeviti filmiõhtud. Missuguseid filme te programmis viibivatele inimestele näitate? Palun tooge näiteid konkreetsetest filmidest/žanridest.
- Missuguseid raamatuid võivad programmis viibivad inimesed lugeda? Palun tooge näiteid konkreetsetest raamatutest.
- Missuguseid vigu programmis viibivad inimesed teevad, mis takistavad neil sõltuvuse kontrolli alla saamist?
- Missugustel hetkedel ja kuidas programmis viibijate eneseväljendust või käitumist korrigeerite? Palun tooge võimalusel konkreetseid näiteid.
- Miks on programmi tagasi tuldud? Missugustes olukordades te siia inimesi tagasi ei võta?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kätlin Kiik,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Religiooni roll sõltuvusravis Lootuse Küla näitel", mille juhendaja on Laur Vallikivi, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kätlin Kiik

22.05.2025